

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Δραστηριότητες της δημιουργικής γραφής στο νηπιαγωγείο με βάση την
ταινία: «Ο βασιλιάς των λιονταριών.»(1994)

Όνομα:ΜΑΡΙΑ

Επώνυμο:ΠΗΛΙΟΥ

Υπεύθυνος Καθηγητής: ΒΑΚΑΛΗ ANNA

A.M.:3789

Ακαδημαϊκό Έτος: 2021 -2022

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη αποτελεί μία προσπάθεια βαθύτερης διερεύνησης και κατανόησης του τρόπου μέσα από τον οποίο η προώθηση δραστηριοτήτων «δημιουργικής γραφής» στους μαθητές της προσχολικής εκπαίδευσης μπορεί να τους βοηθήσει στο να αναπτύξουν με όσο το δυνατόν καλύτερο τρόπο τις γλωσσικές τους δεξιότητες, ώστε να μπορούν με βάση τα ερεθίσματα που λαμβάνουν, να οργανώνουν τη σκέψη τους, να την ιεραρχούν και να μπορούν να την αποτυπώσουν με ένα νέο και δημιουργικό τρόπο. Στα πλαίσια αυτά, εξετάζεται ο ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει η αξιοποίηση των κινηματογραφικών ταινιών στα πλαίσια του γνωστικού πεδίου της γλώσσας και το πώς τα παιδιά μπορούν μέσα από την επαφή τους με τον κινηματογράφο να αναπτύξουν ικανότητες που θα τους επιτρέπουν να καταλαβαίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά ενός ήρωα, αλλά και των δευτερευόντων προσώπων, να κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιούνται οι περιγραφές, να αντιλαμβάνονται κάθε φορά τη διαφορετική χρήση της γλώσσας ανάλογα με το πλαίσιο επικοινωνίας (Karpa & Oberman, 2001).

Η εργασία είναι αποτελούμενη από δύο μέρη. Το πρώτο μέρος που αφορά το θεωρητικό πλαίσιο επιχειρεί να αναλύσει τον τρόπο με τον οποίο είναι οργανωμένο το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών για τους μαθητές του νηπιαγωγείου και να αναδείξει τις δυνατότητες αξιοποίησης διαφόρων δραστηριοτήτων της δημιουργικής γραφής στα πλαίσια της διδασκαλίας. Πιο αναλυτικά, στο συγκεκριμένο μέρος παρουσιάζονται τα βασικά χαρακτηριστικά και η έννοια της «δημιουργικής γραφής», τα οφέλη που αυτή έχει για τους μαθητές, ο ρόλος του νηπιαγωγού στα πλαίσια της παρότρυνσης και ενθάρρυνσης των μαθητών, αλλά και η θέση που αυτή καταλαμβάνει στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Πιο ειδικά, επιχειρείται να καταδειχθεί ο σημαντικός ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει ο κινηματογράφος στα πλαίσια της αξιοποίησής του εντός του σχολικού περιβάλλοντος, οξύνοντας τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των μαθητών (Ramet, 2010).

Σε ό,τι αφορά το ερευνητικό μέρος της εργασίας, σε αυτό παρουσιάζεται εκτενώς μία έρευνα που διενεργήθηκε σε μαθητές που φοιτούν στην προσχολική εκπαίδευση και ανήκουν στο ηλικιακό φάσμα μεταξύ 3.5 έως 5 ετών. Για τις ανάγκες της έρευνας προβλήθηκε στους μαθητές η ταινία «Ο βασιλιάς των λιονταριών», ενώ στη συνέχεια αυτοί κλήθηκαν να απαντήσουν σε μία σειρά από ερωτήσεις με στόχο να διερευνηθεί το κατά πόσον αντιλήφθηκαν κάποια από τα βασικά νοήματα της ταινίας και τη δομή που αυτή είχε. Στο τέλος

της εργασίας αναλύονται τα συμπεράσματα τα οποία προέκυψαν σε σχέση το πώς οι μαθητές μπορούν να αποκτήσουν μία περισσότερο ενεργητική συμμετοχή στα πλαίσια του μαθήματος και στο πώς ο ίδιος ο νηπιαγωγός μέσα από το σχεδιασμό δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής μπορεί να βοηθήσει στην εξέλιξη και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων τους.

Λέξεις - Κλειδιά: Νηπιαγωγείο, αναλυτικό πρόγραμμα, δημιουργική γραφή, πλεονεκτήματα, μαθητές, κινηματογράφος.

Abstract

This study is an attempt to explore and understand how the promotion of "creative writing" activities to preschool students can help them develop their language skills in the best possible way, so that they can, based on the stimuli they receive, organize their thinking, to prioritize it and be able to capture it in a new and creative way. In this context, it examines the role that the use of films can play in the context of the field of knowledge of language and how children can develop skills through their contact with cinema that will allow them to understand the basic characteristics of a hero, but also of secondary persons, to understand the way in which descriptions are carried out, understand each time the different use of language depending on the context of communication.

The paper is consisting of two parts. The first part concerning the theoretical framework attempts to analyze the way in which the curriculum is organized for kindergarten students and to highlight the possibilities of utilizing various activities of creative writing in the context of teaching. More specifically, this part presents the basic characteristics and concept of "creative writing", the benefits it has for students, the role of the kindergarten teacher in the context of encouraging and encouraging students, but also the place it occupies in the Greek educational system. More specifically, an attempt is made to demonstrate the important role that cinema can play in the context of its utilization within the school environment, sharpening the imagination and creativity of students.

As far as the research part of the work is concerned, it presents extensively a survey conducted on students who attend pre-school education and belong to the age range between 3.5 to 5 years. For the purposes of the research, the film "The Lion King" was shown to the students, and then they were asked to answer a series of questions in order to investigate whether they understood some of the main meanings of the film and the structure it had. At the end of the work, the conclusions that emerged are analyzed in relation to how students can gain a more active participation in the course and how the kindergarten teacher himself through the design of creative writing activities can help in the development and development of their skills and abilities.

Keywords: Kindergarten, curriculum, creative writing, advantages, students, cinema.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	2
Abstract	4
Εισαγωγή	7
Κεφάλαιο 1 ^ο : Λογοτεχνία και δημιουργική γραφή	12
1.1 Η χρησιμότητα της λογοτεχνίας	12
1.2 Η προώθηση της λογοτεχνίας μέσα από δραστηριότητες δημιουργικής γραφής	13
1.3 Η ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων μέσα από τη λογοτεχνία και η σημασία της	15
Κεφάλαιο 2 ^ο : Δημιουργική γραφή και εκπαιδευτικό σύστημα	18
2.1 Εννοιολογική προσέγγιση του όρου	18
2.2 Η δημιουργική γραφή στην εκπαίδευση	21
2.3 Η σημασία της συνεργατικής μάθησης	25
2.4 Δημιουργική γραφή και η τέχνη του λόγου	27
2.5 Δραστηριότητες δημιουργικής γραφής και ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα	28
2.6 Η αξία της δημιουργικής γραφής	28
2.7 Η συμβολή της δημιουργικής γραφής στη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού	35
2.8 Παιχνίδι και εκπαίδευση	37
2.9 Η ανάπτυξη γνωστικών και μεταγνωστικών δεξιοτήτων στους μαθητές	39
2.10 Δημιουργική και συλλογική γραφή στα πλαίσια της συνεργατικής μάθησης	43
Κεφάλαιο 3 ^ο : Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών	48
3.1 Στόχοι και σκοποί της εκπαίδευσης στο Νηπιαγωγείο	49
3.2 Η δημιουργική γραφή στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου	50
3.3 Η	54
3.4 Η δημιουργική γραφή στην προσχολική ηλικία	57
3.5 Η γλωσσική αγωγή στο νηπιαγωγείο	59
3.6 Οι απόψεις των νηπιαγωγών για τη δημιουργική γραφή	60
3.7 Η γλωσσική αγωγή στο νηπιαγωγείο μέσα από το παραμύθι	61
3.8 Ο ρόλος του νηπιαγωγού στην προσχολική ηλικία	64
3.9 Τα οφέλη για τους μαθητές μέσα από τις δραστηριότητες της δημιουργικής γραφής	65
3.10 Δραστηριότητες για τους μαθητές του νηπιαγωγείου στα πλαίσια της δημιουργικής γραφής	67
3.11 Η ένταξη της δημιουργικής γραφής στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα	70
Κεφάλαιο 4 ^ο : Τρόποι έκφρασης της δημιουργικότητας στο χώρο διδασκαλίας	73
4.1 Τι είναι η δημιουργικότητα	73
4.2 Δημιουργική Παιδαγωγική	76

4.3 Δημιουργικότητα και τέχνες	79
4.4 Καλλιέργεια της δημιουργικότητας κατά τη διάρκεια του μαθήματος	83
Κεφάλαιο 5^ο: Η ένταξη του κινηματογράφου στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας	86
5.1 Κινηματογράφος και εκπαίδευση	87
5.2 Εικόνα και γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού	90
Κεφάλαιο 6^ο: Ερευνητική μεθοδολογία	92
6.1 Σκοπός	92
6.2 Μεθοδολογία	92
6.3 Ερευνητικά ερωτήματα	93
6.4 Περιορισμοί της έρευνας	93
6.5 Πλοκή της ταινίας	94
6.6 Συλλογή των δεδομένων	96
6.7 Αποτελέσματα της έρευνας	97
Κεφάλαιο 7^ο: Συμπεράσματα	111
7.1 Προτάσεις για το μέλλον	115
Βιβλιογραφία	118
Ελληνόγλωσση	118
Ξένη Βιβλιογραφία	120
Διαδικτυακή Βιβλιογραφία	124

Εισαγωγή

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να αποτελέσει μία βαθύτερη προσπάθεια διερεύνησης του τρόπου μέσα από τον οποίο οι δραστηριότητες της δημιουργικής γραφής και η άμεση εμπλοκή ιδιαίτερα των μαθητών της προσχολικής εκπαίδευσης με αυτές μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξή τους τόσο σε γλωσσικό όσο και σε ευρύτερο ψυχοκοινωνικό και συναισθηματικό επίπεδο. Στα πλαίσια της οργάνωσης του μαθήματος, ο νηπιαγωγός είναι σε θέση να σχεδιάσει μία ευρεία ποικιλία δραστηριοτήτων στα πλαίσια της δημιουργικής γραφής, καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα γνωστικών αντικειμένων. Τα παιδιά μπορούν μέσω αυτών των δραστηριοτήτων να εξοικειωθούν με τη γλώσσα, με τις τέχνες και τον πολιτισμό, τη μουσική, το θέατρο, τον κινηματογράφο. Μάλιστα, θα μπορούσε σε γενικές γραμμές να υποστηριχθεί ότι η άμεση επαφή των παιδιών με τις κινηματογραφικές ταινίες που προορίζονται για την ηλικία τους μπορούν να τα βοηθήσουν σε μεγάλο βαθμό να αναπτύξουν τη σκέψη τους και να εκφράσουν τα συναισθήματά τους μέσα από τέτοιου είδους δραστηριότητες. Η παρούσα μελέτη είναι υποδιαιρεμένη σε δύο συνολικά μέρη: το πρώτο μέρος αφορά το θεωρητικό πλαίσιο, ενώ το δεύτερο μέρος αφορά καθαρά την εφαρμογή μιας πρότασης δραστηριότητας σε σχέση με τη δημιουργική γραφή σε πρακτικό επίπεδο.

Σε ό, τι αφορά το θεωρητικό μέρος της εργασίας, όπως μπορεί να διαπιστώσει κανείς, επιχειρείται να αναλυθεί όσο κατά το δυνατό πιο διεξοδικά και όσο κάτι τέτοιο είναι εφικτό, η έννοια της «δημιουργικής γραφής», αλλά και το πώς αυτή μπορεί να αξιοποιηθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού συστήματος. Επομένως, διερευνάται η θέση που έχουν οι δραστηριότητες της δημιουργικής γραφής μέσα στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, ιδιαίτερα σε ό, τι αφορά το νηπιαγωγείο και επιχειρείται να αναδειχθεί η θέση που κατέχουν τέτοιου είδους δραστηριότητες εντός των ελληνικών σχολείων.

Παράλληλα, επιχειρείται να επισημανθεί ο ιδιαίτερος ρόλος που καλείται να διαδραματίσει ο νηπιαγωγός στα πλαίσια αυτής της διαδικασίας διατηρώντας για τον εαυτό του έναν ρόλο εποπτικό και καθοδηγητικό, αφήνοντας τη δυνατότητα στα παιδιά να εκφραστούν ελεύθερα, ωθώντας τα στην καλλιέργεια της φαντασίας και της κριτικής τους σκέψης και παρέχοντάς τους διαρκώς μία πληθώρα ερεθισμάτων χάρη στα οποία θα μπορέσουν να αναπτυχθούν ομαλά και να αποκτήσουν σημαντικές δεξιότητες, οι οποίες θα τους φανούν χρήσιμες, όχι μόνο κατά τα χρόνια της σχολικής φοίτησής τους στις διάφορες επιμέρους εκπαιδευτικές βαθμίδες, αλλά και σε όλη τη μετέπειτα ενήλικη ζωή τους. Αυτό που

θα πρέπει να επισημανθεί είναι πως η έννοια της «δημιουργικής γραφής» είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την έννοια της «δημιουργικότητας». Έτσι, είναι ξεκάθαρο πως δεν θα μπορούσε κανείς απλά και μόνο να προχωρήσει στη διατύπωση ενός ορισμού απλού ο οποίος να αποτυπώνει με σαφή και ξεκάθαρο τρόπο την έννοια της δημιουργικής γραφής αφού αυτή εμπερικλείει μία σειρά από διαφορετικές παραμέτρους και παράγοντες που βρίσκονται σε μία σχέση αλληλεξάρτησης μεταξύ τους, όπως είναι για παράδειγμα οι συνθήκες που επικρατούν εντός του σχολικού περιβάλλοντος, η ύπαρξη της αναγκαίας κατάρτισης από την πλευρά του νηπιαγωγού προκειμένου να προωθήσει τέτοιου είδους δραστηριότητες στα πλαίσια του μαθήματος, παράγοντες ψυχολογικοί οι οποίοι σχετίζονται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που έχει το κάθε παιδί (Καρακίτσος 2012).

Με βάση τα όσα έχει υποστηρίξει ο Ramet (2010), σε γενικές γραμμές θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως η δημιουργική γραφή αφορά κατά κύριο λόγο την σύλληψη την δημιουργία και την παραγωγή ιστοριών και γενικότερα κειμενικών ειδών τα οποία χαρακτηρίζονται από μία πρωτοτυπία και από μια αυξημένη φαντασία. Βέβαια, θα πρέπει να τονιστεί ότι στην πραγματικότητα όλα τα είδη γραφής δεν θα μπορούσαν παρά να είναι δημιουργικά. Αυτό γίνεται ευκολότερα κατανοητό, αν αναλογιστεί κανείς ότι η ίδια η συγγραφή εδράζεται κατά κύριο λόγο στην ανάπτυξη της φαντασίας, στον τρόπο με τον οποίο το άτομο ερμηνεύει τον κόσμο και το περιβάλλον γύρω του, τις γνώσεις που έχει αποκομίσει, τα ερεθίσματα που λαμβάνει και το πώς αυτά τα ερμηνεύει. Στα πλαίσια του αναλυτικού προγράμματος σπουδών του νηπιαγωγείου μπορεί κανείς να διαπιστώσει την ύπαρξη αρκετών γνωστικών πεδίων τα οποία ευνοούν την προώθηση δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής εντός της τάξεως. Έτσι, παρά το γεγονός πως η δημιουργική γραφή δεν αποτελεί αυτή καθ' εαυτή ένα ξεχωριστό μάθημα στα πλαίσια της καθημερινής διδασκαλίας, εντούτοις μπορεί να εφαρμοστεί μέσα από την προώθηση δραστηριοτήτων σε σχέση με διάφορα πεδία που στοχεύουν στην εξοικείωση των παιδιών με την ανάπτυξη της γλωσσικής τους έκφρασης, την καλύτερη κατανόηση της δομής της γλώσσας, την εξοικείωσή τους με το θέατρο, τη μουσική, την προώθηση συγκεκριμένων ηθικών αξιών.

Όπως είναι σαφές, σε ό, τι αφορά τουλάχιστον το Νηπιαγωγείο, οι δραστηριότητες της δημιουργικής γραφής κατά κύριο λόγο σχετίζονται με το πεδίο της ανάπτυξης της γλώσσας, από τη στιγμή που τα ίδια τα παιδιά ήδη από πολύ μικρή ηλικία έχουν καταφέρει να αναπτύξουν, αλλά σε μικρότερο και άλλα σε μεγαλύτερο βαθμό, την ικανότητα να εκφράζονται μέσω του προφορικού λόγου, καταφέροντας έτσι να διασφαλίσουν μία ομαλή επικοινωνία με το περιβάλλον τους. Σε αυτή τη διαδικασία και οι ίδιοι οι γονείς των παιδιών

μπορούν να διαδραματίσουν έναν ιδιαίτερα σημαντικό και υποστηρικτικό ρόλο παρέχοντας διαρκώς στα παιδιά ερεθίσματα τα οποία ευνοούν την καλλιέργεια των επικοινωνιακών τους δεξιοτήτων (Τσιλιμένη - Παπαρούση, 2010).

Στα πλαίσια της φοίτησης των μικρών μαθητών στο νηπιαγωγείο έχουν διεξαχθεί αρκετές έρευνες μέσα από τις οποίες έχει καταδειχθεί ο ιδιαίτερος ρόλος που καλείται να διαδραματίσει ο νηπιαγωγός. Μάλιστα, αρκετοί από τους μαθητές ενδέχεται να τον αντιλαμβάνονται σε έναν άλλον «πατέρα» ή «μητέρα» τους. Είναι εμφανές πως ο ρόλος που αυτός καλείται να εκπληρώσει σε καθημερινό επίπεδο είναι ιδιαίτερα πολυσύνθετος και διακρίνεται από πολλά διαφορετικά επίπεδα. Ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία στα οποία θα πρέπει να δώσει ιδιαίτερη έμφαση είναι η εξεύρεση τρόπων μέσα από τους οποίους θα μπορέσει να παρακινήσει και να ενθαρρύνει τα παιδιά προκειμένου να εκφράζονται ελεύθερα, να οργανώνουν τη σκέψη τους και να τη διατυπώνουν με έναν ορθό τρόπο ο οποίος θα είναι ξεκάθαρος και απολύτως κατανοητός. Έτσι, λοιπόν, στα πλαίσια της διαρκούς αλληλεπίδρασης και της παροχής κινήτρων προς τα παιδιά είναι σαφές πως ο ίδιος η νηπιαγωγός θα πρέπει να ακούει με προσοχή τις απαντήσεις που τα παιδιά δίνουν στις ερωτήσεις του και να μην τις απορρίπτει ως εσφαλμένες (Μπιρμπίλη, 2008).

Πρέπει να αφιερώνει αρκετό από το χρόνο στα πλαίσια της διδασκαλίας προκειμένου να καθοδηγήσει τα παιδιά ως προς τον οποίο που θα πρέπει να δομούν τη σκέψη τους, δίνοντάς τους την ευκαιρία να διατυπώνουν εξ αρχής την απάντησή τους. Παράλληλα, θα πρέπει να είναι ανοιχτός στην επικοινωνία και το διάλογο έχοντας τη θέληση να δίνει απαντήσεις σε όλα τα ερωτήματα και τις απορίες των μαθητών. Στα πλαίσια αυτά ένας βασικός στόχος είναι να καταφέρει να ενοποιήσει όλους τους μαθητές και να δημιουργήσει τις συνθήκες εκείνες οι οποίες θα επιτρέψουν στην τάξη να λειτουργεί ως μία ενιαία ομάδα με στόχο την επίτευξη κάποιων κοινών στόχων (Βακάλη, Ζωγράφου, Τσαντάκη, & Κωτόπουλος, 2013).

Ένα άλλο σημείο το οποίο τονίζεται ιδιαίτερα στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας είναι το πώς μπορεί ο κινηματογράφος μπορεί να οξύνει τη φαντασία των παιδιών και να αξιοποιηθεί στα πλαίσια της εκπαίδευσης για την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής οι οποίες θα προωθούν τη γλωσσική ανάπτυξη των μαθητών. Θα πρέπει να τονιστεί πως ο συγκεκριμένος όρος όταν έκανε την εμφάνισή του αφορούσε αποκλειστικά και μόνο την στενή του έννοια, η οποία στην πραγματικότητα βασιζόταν στην καταγραφή κινούμενων προσώπων, πραγμάτων και αντικειμένων με έναν ρυθμό γρήγορο. Για πάρα πολλά χρόνια ο κινηματογράφος ήταν ένας τομέας ο οποίος δεν είχε ληφθεί σοβαρά υπόψη από το

ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα ανεξαρτήτως της βαθμίδας της εκπαίδευσης στην οποία αναφέρεται κανείς.

Στα πλαίσια του σχολικού περιβάλλοντος οι μαθητές δεν είχαν σχεδόν ποτέ τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν κάποια κινηματογραφική ταινία, κάποια εκπομπή, κάποιο εκπαιδευτικό ντοκιμαντέρ. Ωστόσο, είναι ξεκάθαρο πως ιδιαίτερα κατά τις τελευταίες δεκαετίες αρχίζουν και γίνονται πιο κατανοητά τα οφέλη που θα μπορούσε να επιφέρει η εμπλοκή των παιδιών με αυτού του είδους το υλικό και προωθούνται δράσεις με στόχο να έρθουν σε επαφή με τον κινηματογράφο εντός της σχολικής τάξεως, αφού κάτι τέτοιο οξύνει την οπτικοακουστική τους αντίληψη και τα βοηθάει να μεταβληθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες. Μάλιστα, θα πρέπει να τονιστεί ότι σε αυτά τα πλαίσια έχουν δημιουργηθεί και αρκετοί πλέον φορείς οι οποίοι προωθούν τέτοιου είδους δραστηριότητες και πρωτοβουλίες προτείνοντας μάλιστα και τρόπους μέσα από τους οποίους θα μπορούσαν οι μαθητές να προχωρήσουν σε μία βαθύτερη ανάλυση κάποιας ταινίας στα πλαίσια του μαθήματος (<http://1dim-aeithess.thess.sch.gr/kinimatografou.doc>).

Σε ό, τι αφορά το δεύτερο μέρος της εργασίας, αυτή αποτελεί μια εφαρμογή σε πρακτικό επίπεδο μιας δραστηριότητας δημιουργικής γραφής που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της παρακολούθησης της κινηματογραφικής ταινίας «Ο βασιλιάς των λιονταριών» σε μαθητές του νηπιαγωγείου. Η δραστηριότητα πραγματοποιήθηκε σε ένα τμήμα ενός παιδικού σταθμού ο οποίος έχει την έδρα του στην περιοχή του Βύρωνα, ενώ τα παιδιά τα οποία συμμετείχαν κυμαίνονταν σε ένα ηλικιακό φάσμα μεταξύ 3,5 έως 5 ετών. Μετά την προβολή της συγκεκριμένης ταινίας τέθηκαν στους μαθητές συγκεκριμένες ερωτήσεις με στόχο το να διερευνηθεί το πώς αυτοί κατανόησαν τα βασικά νοήματα της ταινίας, τα βασικά χαρακτηριστικά των ηρώων, τις περιγραφές τους και το κατά πόσο ήταν σε θέση να τα συσχετίσουν με γνώσεις που ήδη κατέχουν, αλλά και με προσωπικές τους εμπειρίες. Οι απαντήσεις των μαθητών καταγράφηκαν αυτόματα μέσω τη βοήθεια ενός ηλεκτρονικού προγράμματος άμεσης μετατροπής της προφορικής ομιλίας σε γραπτό κείμενο, ενώ με βάση αυτές τις απαντήσεις μπόρεσαν να εξαχθούν συγκεκριμένα συμπεράσματα όπου διαφαίνεται πως αυτού του είδους οι δραστηριότητες μπορούν να ωθήσουν τα παιδιά στην ανάπτυξη της δημιουργικότητάς τους, δίνοντάς τους κίνητρα να συμμετέχουν με πιο ενεργητικό τρόπο στη μαθησιακή διαδικασία (Μπιρμπίλη, 2008).

Κεφάλαιο 1^ο: Λογοτεχνία και δημιουργική γραφή

1.1 Η χρησιμότητα της λογοτεχνίας

Η λογοτεχνία έχει σημαντικό αντίκτυπο στην ανθρώπινη συνείδηση. Οι συγγραφείς είναι απαραίτητοι για την ανάπτυξη της κοινωνίας. Χωρίς τη λογοτεχνία, οι άνθρωποι δεν θα είχαν τρόπο να εκφραστούν ή να μεταδώσουν ιδέες σε άλλους. Επομένως, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η λογοτεχνία είναι ένα ουσιαστικό μέρος της ανθρωπότητας.

Η λογοτεχνία μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως κοινωνικό εργαλείο για τη βελτίωση της κοινωνίας. Πολλά κοινωνικά προβλήματα μπορούν να επιλυθούν με τη βελτίωση της ποιότητας της λογοτεχνίας. Για παράδειγμα, τα βιβλία κακής ποιότητας μπορεί να επιδεινώσουν τα υπάρχοντα ζητήματα με ανεπαρκή αλφαριθμητισμό και εκπαιδευτικά πρότυπα. Η λογοτεχνία μπορεί να βοηθήσει τους ανθρώπους να βελτιώσουν την ποιότητά της γλώσσας λειτουργώντας ως βοηθητικός παράγοντας για όσους έχουν δεξιότητες γραμματισμού. Με αυτόν τον τρόπο, η λογοτεχνία χρησιμεύει ως γέφυρα μεταξύ διαφορετικών ομάδων ανθρώπων με διαφορετικά επίπεδα ικανότητας γραμματισμού (Κωνσταντινίδου, Ματθαίου Χαβιάρης, 1997).

Τόσο η ατομική όσο και η συλλογική συνείδηση μπορούν να καλλιεργηθούν μέσω της λογοτεχνίας. Η λογοτεχνία χρησιμεύει ως μια ιστορική καταγραφή ιδεών και πεποιθήσεων που κατείχαν παλαιότεροι πολιτισμοί. Διατηρώντας σκέψεις και εκφράσεις από προηγούμενες γενιές, διατηρεί την ιστορία της σκέψης και της έκφρασης του γενικού πληθυσμού - τόσο ατομική όσο και συλλογική. Επιπλέον, η λογοτεχνία συχνά λειτουργεί ως ερέθισμα για σκέψη στις νεότερες γενιές. Μέσω της έκθεσης σε νέες ιδέες, νέες προοπτικές και νέα σύμβολα, οι νεότερες γενιές μπορεί να εμπνευστούν να συνεχίσουν τις δικές τους δημιουργικές προσπάθειες. Με αυτόν τον τρόπο, η λογοτεχνία σχετίζεται άμεσα με την κοινωνική αλλαγή - είτε είναι πολιτιστική είτε παγκόσμια (Rosenblatt, 1970).

Η λογοτεχνία εμπλουτίζει τις εμπειρίες της ζωής μας και μπορεί ακόμη και να μεταμορφώσει το μυαλό και τη στάση μας απέναντι στα κοινωνικά ζητήματα μέσω της λειτουργίας ιστορικής καταγραφής της. Χωρίς καλές ιστορίες, η ανθρώπινη ιστορία θα ήταν ημιτελής και λιγότερο δυναμική στα μοτίβα ανάπτυξής της. Όλοι επωφελούνται από την πρόσβαση σε λογοτεχνικά έργα υψηλής ποιότητας που αποτυπώνουν την ανθρώπινη

δημιουργικότητα και εμπειρία με την πάροδο του χρόνου με τη μορφή ιστοριών (Παπαδοπούλου, 2005).

Η δημιουργική γραφή από την άλλη, βοηθά σε πολλές πτυχές της ζωής ενός ανθρώπου. Οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τις ιστορίες ως μέσο έκφρασης των συναισθημάτων και των εμπειριών τους στους άλλους. Αυτό γίνεται μέσα από ποιήματα και μυθιστορήματα, που είναι οι πιο κοινές μορφές λογοτεχνικών έργων. Πολλά από αυτά που γνωρίζουμε ως τέχνες, συμπεριλαμβανομένου του θεάτρου, της ζωγραφικής και της μουσικής, προέρχονται από τη λογοτεχνία. Οι άνθρωποι χρησιμοποιούν επίσης τη λογοτεχνία ως έναν τρόπο για να μάθουν νέες δεξιότητες, όπως η γραμματική. Ουσιαστικά, η λογοτεχνία έχει τόσο ευρύ πεδίο εφαρμογής επειδή βοηθά τους ανθρώπους με πάρα πολλούς τρόπους (Καρακίτσιος, 2011).

1.2 Η προώθηση της λογοτεχνίας μέσα από δραστηριότητες δημιουργικής γραφής

Η λογοτεχνία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να εκφράσει σκέψεις και συναισθήματα, να εκπαιδεύσει και να ψυχαγωγήσει. Η λογοτεχνία είναι ένα ισχυρό εργαλείο σε κάθε κοινωνία αφού μπορεί να βοηθήσει στην επικοινωνία, την εκπαίδευση και τη δημιουργία αξέχαστων εμπειριών. Η δημιουργική γραφή είναι μια μορφή λογοτεχνίας που χρησιμοποιεί μοναδικές τεχνικές για να πει μια ιστορία. Ένα καλό μάθημα δημιουργικής γραφής μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να αναπτύξουν νέες ιδέες και να βρουν τη φωνή τους (Καρακίτσιος, 2013).

Η δημιουργική γραφή μπορεί να βοηθήσει σε πολλές πτυχές της ζωής. Πολλοί άνθρωποι χρησιμοποιούν δημιουργική γραφή για να εκφραστούν δημιουργικά και να δημιουργήσουν νέα λογοτεχνικά έργα. Αυτή η διαδικασία βοηθά τους συγγραφείς να βρουν τη φωνή τους και να εκφράσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους δημιουργικά. Ενθαρρύνει επίσης τους ανθρώπους να γράφουν για θέματα που τους ενδιαφέρουν αντί για αυτά που τους διδάσκουν οι δάσκαλοι ή που τους αναθέτουν άλλοι. Αυτό επιτρέπει πιο πρωτότυπα έργα και δίνει στους συγγραφείς την αυτοπεποίθηση να εξερευνήσουν νέες ιδέες. Επιπλέον, βοηθά τους συγγραφείς να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους στον αλφαριθμητισμό, καθώς τα περισσότερα μαθήματα δημιουργικής γραφής περιλαμβάνουν κάποιο στοιχείο της εκπαίδευσης του γραμματισμού. Επιπλέον, η δημιουργική γραφή ενθαρρύνει την αυτοέκφραση για άτομα που δυσκολεύονται να εκφραστούν δημιουργικά διαφορετικά. Ο καθένας μπορεί να επωφεληθεί από αυτά τα οφέλη χρησιμοποιώντας δημιουργική γραφή για να βελτιώσει τον εαυτό του και τον κόσμο γύρω του (Κωτόπουλος, 2014).

Η ενθάρρυνση των μαθητών να γράφουν για θέματα που τους ενδιαφέρουν τους βοηθά να αισθάνονται πιο συνδεδεμένοι με αυτά τα θέματα. Τους ενθαρρύνει να μοιράζονται αυτή τη σύνδεση δημιουργώντας έργα για αυτά τα θέματα - γεγονός που οδηγεί σε αυξημένη γνώση για αυτά.

Οποιοσδήποτε μπορεί να χρησιμοποιήσει δημιουργική γραφή για την προώθηση της λογοτεχνίας αποτελεσματικά μέσω πολλών διαφορετικών οδών, όπως δοκίμια, μυθιστορήματα, ποιήματα ή θεατρικά έργα. Η δημιουργία νέων έργων εμπνέει άλλους να συμμετάσχουν στη δημιουργία έργων που θα εμπλουτίσουν τη ζωή όλων των εμπλεκομένων. Επιπλέον, η δημιουργική γραφή για ενδιαφέροντα θέματα επιτρέπει στους ανθρώπους να εκφραστούν και δίνει στους συγγραφείς έναν τρόπο να μάθουν για νέα πράγματα.

Η λογοτεχνία και η δημιουργική γραφή είναι δύο από τα πιο δημοφιλή αντικείμενα. Η λογοτεχνία καλύπτει μια μεγάλη ποικιλία ειδών, συμπεριλαμβανομένης της φαντασίας, του δράματος και της ποίησης. Η δημιουργική γραφή καλύπτει ένα ευρύ φάσμα θεμάτων όπως η φωτογραφία, το δράμα και η συγγραφή δοκιμίων. Ουσιαστικά, η λογοτεχνία και η δημιουργική γραφή είναι και τα δύο θέματα που μπορούν να διδαχθούν σε όσους ενδιαφέρονται για το πεδίο (Καρακίτσιος, 2013).

Ένα τυπικό μάθημα λογοτεχνίας ή δημιουργικής γραφής περιλαμβάνει ανάγνωση από μια μεγάλη ποικιλία έργων και συζήτηση για τα θέματα και τα μοτίβα τους. Ο δάσκαλος συζητά επίσης τις προθέσεις του συγγραφέα όταν γράφει ένα συγκεκριμένο έργο. Αυτό βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν πώς διαφορετικά έργα μπορούν να ερμηνευτούν από διαφορετικούς ανθρώπους. Είναι επίσης ωφέλιμο για τους μαθητές να κατανοήσουν τις διαφορετικές παραδόσεις που οδήγησαν σε αυτά που γνωρίζουν για τη λογοτεχνία. Για παράδειγμα, η ελληνική ποιητική παράδοση οδήγησε στην έννοια του μέτρου και της ομοιοκαταληξίας στην ποίηση - και τα δύο είναι θεμελιώδη για την ποίηση. Επιπλέον, το ελληνικό δράμα εισήγαγε το κοινό σε έναν νέο τρόπο έκφρασης θεατρικά. Καθεμία από αυτές τις πτυχές έχει επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο φαίνονται τα σημερινά λογοτεχνικά έργα και γίνονται κατανοητά από το κοινό σε όλο τον κόσμο (Παπαδοπούλου, 2005).

Αφού συζητήσουν τα διάφορα έργα στην τάξη, οι μαθητές συνήθως περιγράφουν τη δική τους δουλειά σε χαρτί. Το χρησιμοποιούν ως ευκαιρία για να σχεδιάσουν τα δικά τους ποιήματα ή διηγήματα. Αυτό είναι ιδιαίτερα χρήσιμο για όσους θέλουν να βελτιώσουν τη δουλειά τους ή θέλουν να επικεντρωθούν σε μια συγκεκριμένη πτυχή της γραφής τους. Ένα περίγραμμα διευκολύνει τον προγραμματισμό της δουλειάς και την έμπνευση.

1.3 Η ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων μέσα από τη λογοτεχνία και η σημασία της

Τα παιδιά στο νηπιαγωγείο θα πρέπει σταδιακά να εξοικειωθούν με το πώς μπορούν να αξιοποιήσουν τη γλώσσα στα πλαίσια της καθημερινής επικοινωνίας τους με το ευρύτερο περιβάλλον τους. Ο νηπιαγωγός θα πρέπει να τα βοηθήσει να συνειδητοποιήσουν μέσα από διάφορες δραστηριότητες πως το μεγαλύτερο εύρος των δραστηριοτήτων της ζωής του ανθρώπου βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην επικοινωνία. Οι διάφοροι διάλογοι που διεξάγονται μεταξύ των ανθρώπων σε καθημερινό επίπεδο, οι εκπομπές που μεταδίδονται είτε από το ραδιόφωνο είτε από την τηλεόραση και το διαδίκτυο οι διαφημίσεις είτε αυτές είναι έντυπες είτε βασίζονται σε ηλεκτρονικά μέσα, οι διάλογοι που διεξάγονται μεταξύ ατόμων που συμμετέχουν σε ένα παιχνίδι, αποτελούν μορφές επικοινωνίας που στηρίζονται στην αξιοποίηση της γλώσσας. Ένας από τους πιο σημαντικούς μαθησιακούς στόχους σε αυτή την ηλικία είναι τα παιδιά να μπορέσουν σταδιακά να κατανοήσουν τη διαφοροποίηση ως προς τη χρήση της γλώσσας ανάλογα με τις ανάγκες του επικοινωνιακού πλαισίου. Θα πρέπει να είναι σε θέση να αντιλαμβάνονται τον τρόπο έκφρασης που αξιοποιεί κάθε φορά ο ομιλητής και το πώς αυτός διαφοροποιείται σε κάθε περίπτωση.

Προκειμένου να καταστεί κάτι τέτοιο εφικτό και να καλλιεργηθεί αυτή η ικανότητα των παιδιών, ο νηπιαγωγός θα πρέπει να προχωρήσει στο σχεδιασμό μιας σειράς από δραστηριότητες στα πλαίσια των οποίων τα παιδιά θα κληθούν να δομήσουν φανταστικούς διαλόγους κάτω από διαφορετικές συνθήκες κάθε φορά, αλλά και να επιχειρηματολογήσουν σε σχέση με το πώς αυτοί οι διάλογοι θα μπορούσαν να διαφοροποιηθούν ανάλογα με τις συνθήκες επικοινωνίας. Για παράδειγμα, τα παιδιά μέσα από διάφορες δραστηριότητες μπορούν να κατανοήσουν με καλύτερο και πιο αποτελεσματικό τρόπο το πόσο διαφορετική είναι η γλώσσα που αξιοποιούν στα πλαίσια της επικοινωνίας τους με τα υπόλοιπα συνομήλικά τους παιδιά όταν ανταλλάσσουν απόψεις, το πώς είναι διαφορετική η γλώσσα που αξιοποιούν στα πλαίσια ενός παιχνιδιού, ενώ εντελώς διαφορετικός είναι και ο τρόπος με τον οποίο επικοινωνούν με ένα άτομο το οποίο είναι ενήλικας ή τον οποίο δεν γνωρίζουν (Brooke's Marshall, 2004).

Η ικανότητα αυτή των παιδιών μπορεί παράλληλα να αναπτυχθεί μέσα από την αφήγηση ιστοριών και παραμυθιών από την πλευρά του νηπιαγωγού προκειμένου τα παιδιά σιγά-σιγά να εξοικειωθούν με τις διαφορετικές μορφές του λόγου και να είναι σε θέση να

κατανοούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, αλλά και το είδος του προσώπου που μιλάει κάθε φορά. Αυτή η ικανότητα μπορεί να καλλιεργηθεί και μέσα από την παρότρυνση των παιδιών να υποδύονται συγκεκριμένους ρόλους μέσα από τη διήγηση και τη συγγραφή ιστοριών ή μέσα από διάφορες θεατρικές παραστάσεις που μπορεί να οργανώνονται στα πλαίσια του μαθήματος. Μέσα από την ενασχόληση των παιδιών με το θεατρικό παιχνίδι αυτά καλούνται να υποδυθούν αρκετούς διαφορετικούς ρόλους και έτσι μέσα από αυτούς αφ' ενός αντιλαμβάνονται καλύτερα τη διαφορετικότητα που παρουσιάζουν τα διάφορα κειμενικά είδη μεταξύ τους, αλλά και το γεγονός πως τα εξωγλωσσικά και παραγλωσσικά στοιχεία όπως είναι οι κινήσεις του σώματος, οι μορφασμοί του προσώπου, το βλέμμα, η ένταση της φωνής, βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση τόσο με το πλαίσιο όσο και με το κεντρικό θέμα της ιστορίας (Brooke's Marshall, 2004).

Είναι λοιπόν ξεκάθαρο πως η διήγηση από την πλευρά του νηπιαγωγού διαλόγων και παραμυθιών είναι δυνατό να βοηθήσει τα παιδιά να κατανοήσουν καλύτερα τα στοιχεία της γλώσσας και να μπορούν μελλοντικά να τα αναπαράξουν στην περίπτωση που τους ζητηθεί να αφηγηθούν μία δική τους ιστορία ή να αναδιηγηθούν μια ιστορία που μπορεί να άκουσαν. Για παράδειγμα, είναι χαρακτηριστικό πως τα παιδιά μαθαίνουν συγκεκριμένους τρόπους με τους οποίους αρχίζει και τελειώνει ένα παραμύθι αφού από πολύ νωρίς κατανοούν πως οι περισσότερες από τις ιστορίες ξεκινούν με τη φράση «μία φορά και έναν καιρό», ενώ συνήθως ολοκληρώνονται με την φράση «έζησαν αυτοί καλά και εμείς καλύτερα».

Σε ό, τι αφορά τον τρόπο με τον οποίο είναι οργανωμένη η γλώσσα στα πλαίσια ενός κειμένου τα παιδιά της νηπιακής ηλικίας θα πρέπει να εξασκούνται διαρκώς και να εξοικειώνονται ολοένα και περισσότερο με κείμενα τα οποία εστιάζουν στην περιγραφή, είτε των πραγμάτων είτε των βασικών ηρώων είτε των συναισθημάτων τους. Έτσι, στα πλαίσια αυτής της διαδικασίας τα παιδιά καλούνται αμέσως μετά το τέλος μιας ιστορίας να διατυπώσουν τις σκέψεις τους σχετικά με τον τρόπο μέσα από τον οποίο αποτυπώνεται ένας ήρωας, αλλά και να αξιολογήσουν τον τρόπο με τον οποίο σκέφτεται και συμπεριφέρεται, αξιοποιώντας το σύνολο των στοιχείων που τους παρείχε ο παιδαγωγός κατά τη διάρκεια της αφήγησης. Παράλληλα, προκειμένου τα παιδιά να κατανοήσουν τη δομή που θα πρέπει να έχει ένα κείμενο σε σχέση με τη χρονική αλληλουχία των γεγονότων και το πώς πρέπει να περιγράφονται οι ήρωες, τα πράγματα ή καταστάσεις, συχνά μπορεί να κληθούν από το νηπιαγωγό να δημιουργήσουν μία δική τους ιστορία η οποία θα εμπεριέχει έντονο το στοιχείο της περιγραφής, ενώ θα βασίζεται ταυτόχρονα και σε έναν επεξηγηματικό λόγο, αιτιολογώντας τα αποτελέσματα των πράξεων των κεντρικών προσώπων της ιστορίας τους. Θα πρέπει να

τονιστεί πως η διαρκής ανατροφοδότηση των παιδιών με διαλόγους και ιστορίες οι οποίες έχουν έναν λόγο έντονα επεξηγηματικό μπορεί να συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό προς τη διαδικασία μέσα από την οποία τα ίδια τα παιδιά στα πλαίσια της καθημερινότητάς τους θα είναι σε θέση να εκφράζουν τις απορίες τους, να ζητούν οδηγίες ή αντίστοιχα να παρέχουν οδηγίες σε όποιον τις επιζητεί. Προκειμένου να είναι σε θέση τα παιδιά της νηπιακής ηλικίας να διατυπώσουν τη γνώμη τους πάνω σε ένα ζήτημα θα πρέπει φυσικά να έχουν αναπτύξει και το απαραίτητο λεξιλόγιο το οποίο θα τους επιτρέψει να εκφράζουν τις αντιρρήσεις ή τη συμφωνία τους σε σχέση με ένα ζήτημα (Karpa & Oberman, 2001).

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως προκειμένου τα παιδιά να μπορέσουν σταδιακά να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους και να κατανοήσουν καλύτερα τον τρόπο με τον οποίο οφείλουν να αποτυπώσουν και να εκφράσουν τη σκέψη τους εκφέροντας ένα λόγο τόσο σε προφορικό όσο και σε γραπτό επίπεδο ο οποίος θα είναι απολύτως κατανοητός από τους άλλους θα πρέπει κατά τη διάρκεια αυτού του ηλικιακού σταδίου να συνειδητοποιήσουν πως η ίδια η γλώσσα αποτελεί ένα σύστημα. Έτσι, οι ήχοι αρθρώνονται σε φθόγγους, οι φθόγγοι σχηματίζουν συλλαβές, οι συλλαβές λέξεις και οι λέξεις ακολουθώντας συγκεκριμένους μορφοσυντακτικούς και φωνοτακτικούς κανόνες σχηματίζουν κατανοητές προτάσεις. Για να μπορέσει αυτή η διαδικασία να είναι περισσότερο αποδοτική, βοηθώντας τα παιδιά να αναπτυχθούν ομαλά σε γλωσσικό επίπεδο, ο νηπιαγωγός θα πρέπει να προχωρήσει στο σχεδιασμό δραστηριοτήτων στα πλαίσια των οποίων τα παιδιά θα εξοικειώνονται με τη χρήση και τα βαθύτερα νοήματα των λέξεων μέσα από γλωσσοδέτες ή μέσα από τη δημιουργία κειμένων και ποιημάτων οι στίχοι των οποίων θα σχηματίζουν ομοιοκαταληξίες (Kail & Fayol, 2000).

Κεφάλαιο 2^ο : Δημιουργική γραφή και εκπαιδευτικό σύστημα

2.1 Εννοιολογική προσέγγιση του όρου

Ο ορισμός της δημιουργικής γραφής είναι εγγενώς οξύμωρος, δεδομένου του γεγονότος πως πρόκειται επί της ουσίας για μια εγγενώς δημιουργική διαδικασία. Δεν πρόκειται επομένως για έναν προφανή και σαφή ορισμό με βάση την αυστηρή έννοια που αυτός έχει, αλλά μάλλον για το αποτέλεσμα μιας ιδιαίτερα κριτικής και αποκλίνουσας διαδικασίας. Βασικό στοιχείο ενός ορισμού είναι η κοινή και ευρεία αποδοχή, η σταθερότητα, ενώ παράλληλα αυτός θα πρέπει

να στηρίζεται πάνω σε κανόνες και στερεοτυπικές αντιλήψεις. Θα πρέπει επίσης να είναι αντικειμενικός και να αναλογεί στην ακαδημαϊκή διάσταση, καθώς και στη μη ακαδημαϊκή. Πρέπει να οργανώνεται γύρω από ορισμένα βασικά σημεία, αλλά δεν πρέπει να αποφεύγει την προσπάθεια εξεύρεσης ή και ανάδυσης νέων ιδεών. Μια προσπάθεια ορισμού της δημιουργικής γραφής διευκρινίζει ότι το να είναι κανείς δημιουργικός είναι στην πραγματικότητα κάτι πολύ περισσότερο από το να είναι απλώς και μόνο δημιουργικός. Αντίθετα, είναι μια διαδικασία που περιλαμβάνει την προσπάθεια δημιουργίας νέων ιδεών που δεν έχουν προταθεί στο παρελθόν (Κωτόπουλος, 2012).

Πιο αναλυτικά, είναι τόσο η ικανότητα μετατροπής σκέψεων και ιδεών σε λόγο και γραπτό λόγο (Σουλιώτης 1995), όσο και - σε ένα ευρύτερο πλαίσιο - το σύνολο των εκπαιδευτικών μεθόδων μέσω των οποίων αποκτά και αναπτύσσει κανείς την ικανότητα παραγωγής λόγου και διανοητικής εκφραστικότητας (Καρακίτσιος, 1995). Η τελευταία εννοιολογική παρατήρηση θα πρέπει να δείξει τη συνάφεια με το πεδίο. Συγκεκριμένα, μπορεί πολύ εύκολα κανείς να παρατηρήσει το τεράστιο εύρος και την ποικιλομορφία των διάφορων ορισμών που έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς αναφορικά με τον όρο δημιουργικότητα ενώ σε αυτό το πλαίσιο θα πρέπει οπωσδήποτε να συμπεριληφθεί και η διαδικασία της ανάπτυξης της εξέλιξης και της συζήτησης των διάφορων οργανισμών αλλά και των αξιών οι οποίες είναι άμεσα σχετιζόμενες με την δημιουργικότητα στα διάφορα προγράμματα σπουδών, αλλά και τις μεθόδους και τον τρόπο γραφής. Επισημαίνοντας την ποικιλομορφία στα πλαίσια της ανάλυσης της έννοιας, πολλοί μελετητές έχουν χρησιμοποιήσει διάφορους ορισμούς και θεωρητικούς «φακούς» για να καταγράψουν και να περιγράψουν τη δημιουργικότητα στον τομέα της γραφής γενικά. Σύμφωνα με τον Ramet (2010), «η δημιουργική γραφή αναφέρεται στη συγγραφή λογοτεχνικών κειμένων, καθώς είναι η δύναμη να δημιουργηθεί (μια ευφάνταστη, λογοτεχνική, δημιουργική) πρωτότυπη παραγωγή ή σύνθεση» .

Βασιζόμενος διαρκώς στη φαντασία, το γραπτό υλικό και τη γλώσσα, ένας άνθρωπος μπορεί να δημιουργήσει κάτι που φαίνεται καινούργιο. Όμως η ουσία μιας δημιουργικής συγγραφικής διαδικασίας ή εμπειρίας παραμένει η φαντασία του ίδιου του ατόμου, η οποία για τους Brookes & Marshall (2004) είναι ένα βασικό απαραίτητο και βασικό συστατικό της δημιουργικής γραφής.

Είναι κοινή άποψη μεταξύ των συμβούλων διδασκαλίας ότι οι δεξιότητες και οι ιδέες που είναι απαραίτητες για τη δημιουργική γραφή δεν μπορούν να διδαχθούν. Στην πραγματικότητα, κάθε δραστηριότητα δημιουργικής γραφής απαιτεί τη λεπτή καλλιέργεια

πολλών ιδεών, κάτι το οποίο εν πολλοίς μπορεί να επιτευχθεί τελικά μόνο σε ένα βάθος χρόνου. Τα πλούσια και εκλεπτυσμένα εργαλεία κάθε δραστηριότητας είναι χρήσιμα για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων όλων των ανθρώπων και στη συγκεκριμένη περίπτωση των μαθητών. Παρεμπιπτόντως, οι περισσότεροι μπορούν να επωφεληθούν και μέσα από τη διδασκαλία της λογοτεχνίας (Καρακίτσιος, 2012; Κωτόπουλος, 2012).

Η δημιουργική γραφή αποτελεί μέρος της σχολικής πραγματικότητας για πολλές από τις χώρες της Ευρώπης. Αυτό οφείλεται εν μέρει στο γεγονός ότι οι μαθητές πρέπει να εκφράζονται με το λόγο και ιδιαίτερα με το γραπτό λόγο. Πρέπει να υπάρχει κάποια μέθοδος που να ενθαρρύνει τους μαθητές να χρησιμοποιήσουν τη δημιουργικότητά τους για να αντιμετωπίσουν ορισμένα προβλήματα. Ωστόσο, η χρήση της δημιουργικής γραφής στο πλαίσιο του σχολείου είναι επίσης μια μέθοδος αξιολόγησης των μαθητών. Εδώ, η δημιουργικότητα δεν πρέπει να εμποδίζει τις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των μαθητών ή άλλες πολιτικές και στόχος της εκπαίδευσης. Υπάρχουν διάφορες τεχνικές που επικεντρώνονται στην ανάπτυξη των δημιουργικών ικανοτήτων των μαθητών (Σουλιώτης, 1995). Ταυτόχρονα, η δημιουργική γραφή έχει επηρεάσει έναν άλλο τομέα της μελέτης της λογοτεχνίας, αυτόν της θεωρίας της λογοτεχνίας. Επικεντρώνεται στο βλέμμα, στη δημιουργία και στο τελικό κείμενο. Βασίζεται στην αποδόμηση, την ψυχανάλυση και τη διακειμενικότητα. Αυτό επιτρέπει στο κείμενο να βρίσκεται σε σύγκρουση με τον εαυτό του, μια πηγή αποδόμησης. Έτσι, ο αφηγητής εξουσιοδοτεί κατά κάποιο τρόπο τον αναγνώστη να ξαναγράψει το κείμενο. Η δημιουργικότητα κατέχει τη δύναμη της δυναμικής δημιουργίας μέσω των κειμένων (Σαμαρά, 2009).

Ο Tompkins προσπάθησε να περιγράψει τους λόγους εξαιτίας των οποίων είναι καλό για τα παιδιά να δημιουργούν και να γράφουν τις δικές τους ιστορίες. Διασκεδάζουν, αναπτύσσουν τη φαντασία τους, μαθαίνουν να διαβάζουν και να γράφουν, αναζητούν την ταυτότητά τους, αποσαφηνίζουν τη σκέψη τους και ταυτόχρονα προάγουν την καλλιτεχνική τους έκφραση. Η δημιουργική γραφή τους μαθαίνει επίσης πώς να αντιμετωπίζουν τις αρνητικές τους εμπειρίες και επηρεάζει θετικά τις αντιδράσεις τους. Ενώ είναι ζωτικής σημασίας να απολαμβάνει κανείς την ίδια τη διαδικασία αυτή καθ' εαυτή, είναι επίσης σημαντικό να αναπτύσσει παράλληλα περαιτέρω τις γλωσσικές δεξιότητες, τις γνώσεις και τη δημιουργικότητα ενός ατόμου και ειδικά στα παιδιά. Αυτός ακριβώς είναι και ο λόγος για τον οποίο είναι αναγκαίο να εξασκούνται στο να γράφουν (Καραγιάννης, 2010).

Ο Kyosses συμβουλεύει πως το παιδί πρέπει να μάθει για τα κλασικά λογοτεχνικά έργα και τα διάφορα είδη λογοτεχνίας, τον τρόπο δημιουργίας τους, καθώς και την τέχνη της συγγραφής, μέσω εμπειριών σε δραστηριότητες δημιουργικής γραφής. Οι μαθητές μαθαίνουν για το παρόν και το παρελθόν του είδους, τη χρήση των συμβάσεων εντός του είδους και το πώς εμφανίζονται συγκεκριμένα μοτίβα διαλέκτου εντός ενός είδους. Τέλος, οι μαθητές είναι σε θέση να εκτιμήσουν, μέσα από την έμπνευση από έργα του παρελθόντος, την επίδραση και την εφαρμογή της κοινωνικής ιδεολογίας και των σύγχρονων τάσεων στη δημιουργία του είδους και την εμφάνιση και την ανάπτυξη του συγκεκριμένου είδους.

Η δημιουργική γραφή, όπως ορίζεται από τον Schuette (1998) ή τους Kyosses και Leiter (2008), είναι η γραφή για ή σχετικά με αυτό που η ίδια η δημιουργική γραφή διδάσκει, δηλαδή την ανάπτυξη του μαθητή μέσα από πολλές σημαντικές πτυχές της γραφής και της ανάγνωσης, όπως η αυτοέκφραση. Η βίωση της γραφής γίνεται καλά μέσω ασκήσεων γραφής, καθώς και μέσω της ανάγνωσης δυνατά, η οποία αναπτύσσει την ικανότητα των μαθητών να μαθαίνουν πώς να γράφουν. Το μειονέκτημα αυτής της κατανόησης είναι ότι δεν μαθαίνουν πώς να γράφουν οι ίδιοι. Το καλύτερο αποτέλεσμα για τη γλωσσική ανάπτυξη των μικρών μαθητών μπορεί αναμφισβήτητα να επιτευχθεί μέσω ενός συνδυασμού μεταγνωστικών και γνωστικών ικανοτήτων (Νικολαΐδου, 2012). Για το λόγο αυτό, η δημιουργική γραφή είναι μια εμπειρία που περιλαμβάνει πολλά περισσότερα από το να εστιάζει κανείς απλώς σε μια εργασία. Επιπλέον, ο μαθητής εμπλέκεται συνειδητά ή ακόμα και ασυνείδητα σε διαδικασίες προσωπικής ανάπτυξης, κοινωνικής εξέλιξης και αυτοδημιουργίας. Εν τω μεταξύ, είναι επίσης μια διαδικασία που πρέπει να περιλαμβάνει τις ιδιότητες του δασκάλου, του μαθητή και του περιβάλλοντος, με τεχνικές που αναπτύσσονται σε αίθουσες διδασκαλίας, από τη στιγμή που η δημιουργική γραφή δεν είναι δυνατό να διδαχθεί σε ένα αμφιθέατρο με έναν καθηγητή, αλλά μόνο στα πλαίσια μιας ομάδας (Νικολαΐδου, 2012).

Η δημιουργική γραφή μπορεί να περιλαμβάνει τα στάδια της προ-γραφής/σχεδιασμού, της σύνταξης, της ανατροφοδότησης/επανεξέτασης, της διόρθωσης/επιμέλειας και, τέλος, της διήγησης ενός κειμένου. Η εκμάθηση της δημιουργικότητας περιλαμβάνει την έκφραση των δικών απόψεων του κάθε ατόμου αλλά και την αποδοχή των απόψεων των άλλων. Ωστόσο, τα κείμενα δημιουργικής γραφής μπορεί να επικεντρώνονται στην προσωπική εμπειρία και τον προβληματισμό, συμβάλλοντας έτσι κυρίως στην αυτοβελτίωση. Παρ' όλα αυτά, ο τρόπος με τον οποίο ένας μαθητής κατανοεί και επικοινωνεί τις δικές του εμπειρίες είναι επίσης σημαντικός και θα πρέπει να ενθαρρύνεται (Kuhn, 2005).

2.2 Η δημιουργική γραφή στην εκπαίδευση

Όταν τα παιδιά φτάσουν στην κατάλληλη ηλικία προκειμένου να μεταβούν από το στενό οικογενειακό περιβάλλον εντός του οποίου μεγαλώνουν και αναπτύσσονται στο νηπιαγωγείο μέσα στα πλαίσια του οποίου καλούνται να έρθουν σε επαφή και να αλληλεπιδράσουν με άλλα άτομα που το καθένα έχει εντελώς διαφορετικές καταβολές, τότε αυτά έχουν τη δυνατότητα κάτω φυσικά και από την εποπτεία του νηπιαγωγού και την σωστή καθοδήγησή του να δραστηριοποιηθούν σε καθημερινό επίπεδο, προχωρώντας σε μία σειρά από δράσεις χάρη στις οποίες θα εξασκηθούν προκειμένου να είναι σε θέση να εκφράσουν σωστά τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους, να ωφεληθούν μέσα από δράσεις που θα τα βοηθήσουν να αναπτύξουν περαιτέρω το λεξιλόγιό τους και να το εμπλουτίσουν, είτε αυτό αφορά το εκφραστικό τους λεξιλόγιο είτε το αντιληπτικό τους λεξιλόγιο.

Στα πλαίσια αυτά, εντάσσονται και οι ασκήσεις δημιουργικής γραφής χάρη στις οποίες στα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να εξασκηθούν ως προς τον τρόπο έκφρασης, κάτι που μελλοντικά θα τα βοηθήσει στο να επιτύχουν τόσο υψηλότερες επιδόσεις στις άλλες εκπαιδευτικές βαθμίδες όσο και στην καθημερινή τους ζωή προκειμένου να εκφράζονται με ορθότητα και σαφήνεια, αναπτύσσοντας πλήρως τη σκέψη τους, τόσο μέσω της προφορικής ομιλίας όσο και μέσω του γραπτού λόγου. Χάρη λοιπόν στις ασκήσεις δημιουργικής γραφής δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά και να αναπτύξουν την ικανότητα που έχουν σε σχέση με την αφήγηση μιας ιστορίας την περιγραφή γεγονότων τοποθετημένων σε σωστή σειρά, να κατανοήσουν το πλαίσιο του διαλόγου, ενώ ενισχύουν και την ικανότητά τους σχετικά με την απομνημόνευση πληροφοριών. Δεδομένου του γεγονότος πως αυτές οι ασκήσεις στηρίζονται κυρίως στην παραγωγή και τη δημιουργία ερωτήσεων, αυτών έχει ως αποτέλεσμα για τα ίδια τα παιδιά να χρειάζεται να προχωρήσουν σε έναν γόνιμο συνδυασμό ανάμεσα στις γνώσεις που έχουν ήδη κατακτήσει, αλλά και τις εμπειρίες που έχουν βιώσει, να αναλογιστούν τα βιώματά τους σε σχέση με τις πληροφορίες και τα ερεθίσματα που λαμβάνουν από το εξωτερικό τους περιβάλλον και να καλλιεργήσουν την κριτική και συνθετική τους σκέψη (Μπιρμπίλη, 2008).

Ως εκ τούτου, είναι εμφανές πως η δημιουργική γραφή συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό όχι μόνο στην ίδια εκπαιδευτική διαδικασία, βοηθώντας τα παιδιά να κατακτήσουν νέες γνώσεις, αλλά και στην ανάπτυξη μιας σειράς δεξιοτήτων που θα τα βοηθήσουν μελλοντικά

όχι μόνο σε ό, τι αφορά την επίτευξη υψηλών σχολικών επιδόσεων, αλλά και στο πλαίσιο της καθημερινότητάς τους. Επιπροσθέτως, θα πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα το γεγονός πως οι ασκήσεις που σχετίζονται με τη δημιουργική γραφή αποτελούν ένα από τα πιο σημαντικά μέσα επικοινωνίας χάρη στην οποία υπάρχει η δυνατότητα να δώσει στα παιδιά αυτής της ηλικίας το κατάλληλο κίνητρο προκειμένου να δηλώσουν τα συναισθήματά τους, να εκφράσουν τις σκέψεις τους να διατυπώσουν τις απορίες τους, να συνειδητοποιήσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές που παρουσιάζουν είτε σε σχέση με τα υπόλοιπα συνομήλικά τους παιδιά είτε σε σχέση με την οικογένειά τους, να αναλύσουν τις ιδέες τους. Όπως είναι εμφανές η δημιουργική γραφή σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την ίδια τη λογοτεχνία και κυρίως σε ό,τι έχει να κάνει με την απεύθυνσή της στα παιδιά τόσο μικρής ηλικίας, δηλαδή το παραμύθι (Θεοδωρίδης, 1998).

Μέσα από τα παραμύθια τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα όχι μόνο να εμπλουτίσουν σε μεγάλο βαθμό το λεξιλόγιό τους, αλλά και να αποκτήσουν νέες γνώσεις οι οποίες προέρχονται μέσα από την ορθή επεξεργασία του κειμένου, την κατανόηση των μηνυμάτων που ο συγγραφέας θέλει να μεταδώσει, αλλά και μέσα από το διάλογο σχετικά με τα συναισθήματα τα οποία τους δημιούργησε το παραμύθι, μέσα από τη δημιουργία δικών τους κειμένων. Έτσι, η ανάγνωση του παραμυθιού αποκτά ξαφνικά ένα εντελώς διαφορετικό χαρακτήρα, λαμβάνοντας και στοιχεία διαδραστικότητας στα πλαίσια της οποίας τα παιδιά εκτός από απλοί αναγνώστες ή ακροατές καλούνται να γίνουν και συγγραφείς, διατυπώνοντας τις δικές τους ιδέες και απόψεις. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως τα παιδιά προσχολικής ηλικίας μέσα από αυτού του είδους τις δραστηριότητες οι οποίες σχετίζονται με τη δημιουργική γραφή μπορούν να βγουν ιδιαίτερα οφελημένα, καθώς ενισχύουν σε μεγάλο βαθμό την ικανότητα που έχουν σε σχέση με την ανάλυση ενός κειμένου, την κατανόηση των μηνυμάτων του, αλλά και τη δυνατότητά τους σε σχέση με την περιγραφή γεγονότων, χαρακτηριστικών, τοπίων (Pawliczak, 2015).

Μέσα από αυτή τη διαδικασία προωθείται η δυνατότητά τους να αναλύουν τις πληροφορίες που λαμβάνουν, να τις επεξεργάζονται και να προχωρούν στη διατύπωση νέων ιδεών. Επιπλέον, τους παρέχονται τα κατάλληλα κίνητρα προκειμένου να συμμετέχουν με έναν ενεργητικό τρόπο στη διαδικασία του μαθήματος και να προχωρούν στη λήψη αποφάσεων, κατανοούν την αναγκαιότητα να είναι υπομονετικά, καθώς έτσι τους δίνεται η δυνατότητα να ανακαλύψουν σταδιακά το τι γίνεται στην ιστορία που τους αφηγείται ο νηπιαγωγός και να έχουν μία αρκετά ενδιαφέρουσα ενασχόληση είναι καθαρά εκπαιδευτική. Αυτό μπορεί να γίνει

με έναν τρόπο που θυμίζει παιχνίδι, κάτι που έχει ως αποτέλεσμα να κεντρίζεται περισσότερο το ενδιαφέρον τους (Ferrari, Cachia & Punie, 2009).

Μέσα από την ενεργή συμμετοχή τους σε διαλόγους είτε με το νηπιαγωγό είτε με τα υπόλοιπα συνομήλικά τους παιδιά σε σχέση με την ιστορία προωθείται η καλλιέργεια της κριτικής τους σκέψης αλλά και της συνθετικής τους ικανότητας. Η αλληλεπίδραση που έχουν με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους εντός του σχολικού περιβάλλοντος τα βοηθάει να κατανοήσουν την έννοια της συνεργασίας και του ομαδικού πνεύματος, αλλά και να μοιράζονται ρόλους και αρμοδιότητες, αναλαμβάνοντας ο καθένας τις ευθύνες που του αναλογούν (Βακάλη κ.ά., 2013).

Η δημιουργική γραφή είναι ένας σημαντικός τομέας σπουδών στην εκπαίδευση. Οι μαθητές μαθαίνουν να βελτιώνουν τις δεξιότητές τους στη γραφή συμμετέχοντας σε δραστηριότητες δημιουργικής γραφής. Η δημιουργική γραφή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη διδασκαλία κοινωνικών, πολιτικών και ηθικών εννοιών. Η δημιουργική γραφή μπορεί επίσης να βοηθήσει τους μαθητές με γνωστικές δεξιότητες και δεξιότητες προσοχής. Είναι μια μορφή τέχνης που απαιτεί εκτενή εκπαίδευση, εξάσκηση και εμπειρία. Η δημιουργική γραφή μπορεί να είναι διασκεδαστική και ελκυστική όταν διδάσκεται σωστά (Graham & Harris, 2005).

Μια μελέτη διερεύνησε την επίδραση της διδασκαλίας της δημιουργικότητας χρησιμοποιώντας μια προσέγγιση παιχνιδιών. Αυτή η προσέγγιση χρησιμοποιεί παιχνίδια για να εμπλέξει τους μαθητές σε δραστηριότητες δημιουργικής γραφής. Οι μαθητές μαθαίνουν τις βασικές αρχές της δημιουργικής γραφής μέσω παιχνιδιών που είναι εύκολο να κατανοηθούν και να ακολουθηθούν. Αυτή η προσέγγιση είναι επωφελής για τους μαθητές που προτιμούν μια μέθοδο «hands-off» για την εκμάθηση δημιουργικής γραφής. Μια μελέτη περίπτωσης για τα έργα του Σαίξπηρ παρέχει ένα παράδειγμα του τρόπου χρήσης αυτής της προσέγγισης με επιτυχία (Walker et al., 2005).

Μια άλλη μελέτη σχετικά με τη διδασκαλία της δημιουργικότητας σε μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης διαπίστωσε ότι οι δάσκαλοι χρειάζονται περισσότερη δημιουργικότητα όταν διδάσκουν αυτό το μάθημα. Οι περισσότεροι δάσκαλοι στερούνται δημιουργικότητας όταν σχεδιάζουν εργασίες δημιουργικής γραφής για τους μαθητές τους. Οι μαθητές μαθαίνουν καλύτερα όταν οι δάσκαλοί τους είναι πρόθυμοι να είναι ευέλικτοι και να κάνουν προσαρμογές για να καλύψουν τις αδυναμίες τους σε αυτόν τον τομέα. Μπορούν επίσης να μάθουν καλύτερα όταν οι δάσκαλοί τους παρέχουν παραδείγματα ή μοντέλα. Αυτό

σημαίνει πως αντί να περιμένουν από τους μαθητές να ξέρουν τι να κάνουν, οι δάσκαλοι θα πρέπει πρώτα να μοντελοποιήσουν ή να εξηγήσουν τις ιδέες τους (Brooke's Marshall, 2004).

Η δημιουργική γραφή σε πανεπιστημιακό επίπεδο είναι ένας σημαντικός τομέας σπουδών. Πολλά διάσημα έργα έχουν γραφτεί χρησιμοποιώντας αυτή τη μέθοδο. Τα έργα του Σαίξπηρ στο «MIT» είναι εξαιρετικά παραδείγματα του πώς αυτή η ιδέα μπορεί να εμπνεύσει τους ανθρώπους. Οι φοιτητές που σπουδάζουν σε πανεπιστημιακό επίπεδο θα συμμετέχουν σε δραστηριότητες δημιουργικής γραφής ως μέρος των μαθημάτων τους, ενώ θα επικεντρωθούν στην ανάπτυξη συγκεκριμένων λογοτεχνικών στυλ που ταιριάζουν στον τομέα και τους στόχους τους. Τα δημιουργικά μαθήματα δίνουν στους μαθητές την ικανότητα να εκφράζονται ελεύθερα, ενώ αναπτύσσουν σημαντικές δεξιότητες όπως η κριτική σκέψη και η ανάλυση (Brooke's Marshall, 2004).

Η δημιουργική γραφή έχει μια σειρά από εκπαιδευτικά οφέλη όταν χρησιμοποιείται σωστά. Μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να βελτιώσουν τις δεξιότητες προφορικής και γραπτής επικοινωνίας τους, καθώς και να τους εμπνεύσει δημιουργικά τόσο προφορικά όσο και δημιουργικά σε γραπτή μορφή (Tompkins, 1982).

2.3 Η σημασία της συνεργατικής μάθησης

Έχει παρατηρηθεί πως όταν οι μαθητές καλούνται να συνεργαστούν για την επίτευξη ενός κοινού στόχου εργαζόμενοι στα πλαίσια μιας ομάδας έχουν την ευκαιρία να επικοινωνήσουν μεταξύ τους, να ανταλλάξουν απόψεις, να εκφράσουν τις ιδέες τους, να συζητήσουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στα πλαίσια της επίτευξης του στόχου, να προχωρήσουν σε συγκεκριμένες αποφάσεις. Αυτή η διαδικασία ωθεί τους μαθητές στο να καλλιεργούν τη δημιουργική τους σκέψη και την κριτική τους ικανότητα. Με βάση τα όσα υποστηρίζουν οι Johnson, Johnson και Smith (1991), όταν ο νηπιαγωγός ως αποφασίζει να καλέσει τους μαθητές να συνεργαστούν χωρίζοντάς το σύνολο της τάξης σε επιμέρους ομάδες, τότε αυτοί είναι περισσότερο εύκολο να αφομοιώσουν τις νέες γνώσεις. Μάλιστα, η συγκεκριμένη μέθοδος μπορεί να αξιοποιηθεί με ιδιαίτερα θετικά αποτελέσματα στην περίπτωση που οι στόχοι της διδασκαλίας είναι αρκετά απαιτητικοί κι όταν αναμένεται από τους μαθητές να επιδείξουν υψηλή δημιουργικότητα στα πλαίσια της υλοποίησης μιας δραστηριότητας. Αυτό που θα πρέπει να επισημανθεί είναι πως στις δραστηριότητες δημιουργικής γραφής ιδιαίτερα σύνηθες είναι το φαινόμενο ο εκπαιδευτικός να καλεί τους μαθητές να συνεργαστούν στα πλαίσια μιας ομάδας, καθώς είναι περισσότερο εύκολο για αυτούς να δημιουργήσουν τους βασικούς ήρωες των διηγήσεών τους και να εμπλακούν με περισσότερο ενεργό τρόπο στη μαθησιακή διαδικασία,. Εργαζόμενοι εντός του πλαισίου μιας ομάδας οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να βρίσκονται σε διαρκή αλληλεπίδραση όχι μόνο με τον εκπαιδευτικό της τάξης, αλλά και με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους γεγονός το οποίο τους βοηθάει σε μεγάλο βαθμό στο να κατανοούν καλύτερα τις γνώσεις που τους παρέχονται και να τις αφομοιώνουν με έναν τρόπο περισσότερο αποτελεσματικό, έτσι ώστε να είναι σε θέση να τις χρησιμοποιήσουν και πάλι με γόνιμο και παραγωγικό τρόπο κάποια στιγμή στο μέλλον (Guillen & Bermejo, 2011).

Κατά τη διήγηση μιας ιστορίας, η αξιοποίηση εικόνων, τραγουδιών, διαγραμμάτων σε σχέση με τη χρονική σειρά των γεγονότων και τις πρωτοβουλίες των βασικών ηρώων είναι αναμφισβήτητα σημαντικά βοηθήματα μέσα από τα οποία τα παιδιά λαμβάνουν πρόσθετα οπτικοακουστικά ερεθίσματα έτσι ώστε να κωδικοποιήσουν και να ταξινομήσουν τις πληροφορίες που λαμβάνουν και να μπορέσουν να τις συσχετίσουν με τις γνώσεις που ήδη κατέχουν. Από την πλευρά του εκπαιδευτικού, η προσπάθεια της οπτικοποίησης των πληροφοριών που παρέχει στους μαθητές συμβάλλει στην καλύτερη επεξεργασία των πληροφοριών από την πλευρά τους και βελτιώνει τη μνήμη τους (Banyard & Hayes, 1994).

Ταυτόχρονα, στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί πως η συνεργατική μάθηση βοηθάει τους μαθητές προκειμένου να κατανοήσουν σε μεγαλύτερο βαθμό και τη μεταφορική χρήση της γλώσσας. Ένα από τα πιο βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία τα οποία εμφανίζει η μεταφορά είναι η προσπάθεια συσχέτισης μεταξύ δύων ή ακόμα και περισσότερων εννοιών ή πραγμάτων και καταστάσεων που σε ένα πρωτόλειο επίπεδο φαίνονται εντελώς ασύνδετα μεταξύ τους. Έτσι, οι μαθητές είναι σε θέση να κατανοήσουν σε μεγαλύτερο βαθμό τα ερεθίσματα που λαμβάνουν από το εξωτερικό τους περιβάλλον, να τα επεξεργαστούν και να τα συνδυάσουν μεταξύ τους προκειμένου αφομοιωθούν καλύτερα οι γνώσεις που τους παρέχονται μέσα από τη διαδικασία της αναδιοργάνωσης των ήδη υπαρχουσών γνώσεων. Αυτή η διαδικασία, όπως εύκολα μπορεί να αντιληφθεί κανείς, απαιτεί την καλλιέργεια της δημιουργικής σκέψης από την πλευρά του παιδιού το οποίο θα πρέπει να είναι ευέλικτο για να μπορεί κάθε φορά να προσαρμόζει τις γνώσεις που ήδη κατέχει και τα δεδομένα που του παρέχονται με έναν τρόπο γόνιμο ο οποίος δεν θα βασίζεται απλά στην ανάκληση των ήδη υπαρχουσών πληροφοριών από τη μνήμη του, αλλά στα συνδυασμό τους με τις νέες εμπειρίες και τα βιώματά του (Frazer, 2006).

Οι μεταφορές είναι δυνατό να βοηθήσουν το άτομο να αντιληφθεί την οπτική γωνία κάτω από την οποία αντιλαμβάνεται και ερμηνεύει γεγονότα κάποιος άλλος, συμβάλλοντας στην ενίσχυση των γνωστικών μηχανισμών με έναν τρόπο ο οποίος δεν μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από την κυριολεκτική χρήση της γλώσσας. Η προσπάθεια από την πλευρά του ατόμου να βρίσκει συσχετισμούς μεταξύ εννοιών, πραγμάτων και αντικειμένων οι οποίες φαινομενικά φαντάζουν ασύνδετες μεταξύ τους είναι μία ιδιαίτερα δημιουργική διαδικασία η οποία ωθεί στο διαρκή πειραματισμό, την καλλιέργεια της δημιουργικότητάς του και στην ανάπτυξη νέων ιδεών. Επιπλέον, η αξιοποίηση της μεταφορικής γλώσσας στα πλαίσια της δημιουργικής γραφής είναι δυνατό να ωθήσει τους μαθητές προκειμένου να σκέφτονται με έναν σφαιρικό και αφηρημένο τρόπο και να εκφράζουν τις αντιλήψεις και τις ιδέες τους μέσα από απροσδόκητους συμβολισμούς, οι οποίοι καταδεικνύουν το βαθύτερο συναισθηματικό τους κόσμο και τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται τη σχέση τους με το περιβάλλον γύρω τους.

2.4 Δημιουργική γραφή και η τέχνη του λόγου

Πολλοί ερευνητές οι οποίοι έχουν ασχοληθεί συστηματικά με τη διερεύνηση των πλεονεκτημάτων που παρουσιάζουν οι δραστηριότητες δημιουργικής γραφής στα πλαίσια της ομαλής ανάπτυξης των παιδιών, έχουν υποστηρίξει πως αυτή θα μπορούσε να θεωρηθεί ακόμα και ως ένα είδος «τέχνης», αφού σχετίζεται άμεσα με την ικανότητα των παιδιών να κατανοούν τα όσα ακούνε και να διατυπώνουν ορθά τους συλλογισμούς τους με τη βοήθεια του λόγου. Χάρη σε αυτού του είδους τις δραστηριότητες έχει διαπιστωθεί πως οι μαθητές καταφέρνουν να ενισχύσουν σε μεγάλο βαθμό την αυτοεκτίμησή τους, από τη στιγμή που οι ίδιοι βιώνουν ένα έντονο συναίσθημα πως το ιδιαίτερο ταλέντο και οι ικανότητές τους αναγνωρίζονται από τους άλλους. Η ενασχόλησή τους με τέτοιες δραστηριότητες στα πλαίσια μάλιστα της συνεργατικής μάθησης συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό στην ενίσχυση της αυτονομίας των μαθητών, οι οποίοι από τη μία μαθαίνουν την αξία της συνεργασίας και από την άλλη, καλούνται να ολοκληρώσουν μέσα σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα το έργο που έχουν αναλάβει, βοηθώντας την ομάδα στην επίτευξη ενός κοινού στόχου (Craft, 2005).

Η διαδικασία του διαρκούς πειραματισμού τους με νέες τεχνικές σε σχέση με τη δομή ενός κειμένου ή ακόμα και με τη χρήση του λόγου έχει ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη της δημιουργικής τους σκέψης και την ανάδυση νέων Ιδεών, κάτι το οποίο συμβάλλει με καθοριστικό τρόπο στην ενίσχυση της μαθησιακής διαδικασίας αυτής καθ' εαυτής. Οι μαθητές είναι σε θέση να συζητούν τα έργα των υπολοίπων συμμαθητών τους, τον τρόπο με τον οποίο διατυπώνουν τις σκέψεις τους και να αντιλαμβάνονται τις διαφοροποιήσεις που παρουσιάζουν με αυτούς σε σχέση με το ψυχο - συναισθηματικό τους υπόβαθρο, αλλά και σε σχέση με τις αξίες που υιοθετούν στα πλαίσια της καθημερινότητάς τους. Η διαρκής αλληλεπίδραση τόσο με τον εκπαιδευτικό της τάξεως όσο και με τους υπόλοιπους συμμαθητές τους συμβάλλει στη διαρκή ανατροφοδότηση των μαθητών με ποικίλα ερεθίσματα και επομένως τους βοηθάει στη διαδικασία της κατάκτησης νέων γνώσεων (Ferrari, Cachia & Punie, 2009).

Επομένως, θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως οι δραστηριότητες της δημιουργικής γραφής θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως επιτυχείς στην περίπτωση που στα πλαίσιά τους τα παιδιά καταφέρνουν να ενισχύσουν την εμπιστοσύνη που έχουν προς τον εαυτό τους, να αποκτήσουν μεγαλύτερη αυτονομία, αλλά ταυτόχρονα να αντιληφθούν και τις απόψεις των υπολοίπων όντας περισσότερο ανεκτικοί απέναντι στο διαφορετικό.

2.5 Δραστηριότητες δημιουργικής γραφής και ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Ένα μάθημα δημιουργικής γραφής θα ήταν μια συναρπαστική εμπειρία για όποιον του άρεσε να διαβάζει ή να γράφει ιστορίες. Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ενθαρρύνει τους μαθητές να εκφραστούν δημιουργικά χρησιμοποιώντας τα μαθηματικά, την αστρονομία και τις φυσικές επιστήμες. Οι μαθητές μαθαίνουν επίσης να γράφουν χρησιμοποιώντας τη γλώσσα και τη δομή της. Μαθαίνουν επίσης να δημιουργούν ποιήματα και τραγούδια βασισμένα σε ελληνικούς μύθους. Η συμμετοχή σε δραστηριότητες δημιουργικής γραφής θα βοηθούσε τους μαθητές να αποκτήσουν εμπειρία σε αυτά τα θέματα ενώ παράλληλα θα βελτίωνε τα δημιουργικά τους ταλέντα (Kail & Fayol, 2000).

Μια κοινή άσκηση γραφής είναι η δημιουργία ενός νέου μύθου από τους ελληνικούς μύθους. Αυτό επιτρέπει στους μαθητές να συνδυάσουν τις γνώσεις τους για την αρχαία Ελλάδα με τη δημιουργικότητά τους όταν συντάσσουν τις ιστορίες τους. Επιπλέον, μπορεί να επιλέξουν έναν υπάρχοντα μύθο που πιστεύουν ότι θα μπορούσε να δώσει ένα καλό τέλος για τον νέο τους μύθο. Ένας άλλος τρόπος με τον οποίο οι μαθητές γράφουν δημιουργικά είναι να παρακολουθούν τα γεγονότα κατά τη διάρκεια ενός έτους, ώστε να μπορούν να αφηγηθούν τι συνέβη κατά τη διάρκεια αυτής της χρονικής περιόδου — αυτό ονομάζεται ημερολογιακό ποίημα ή ωδή. Μερικοί ενσωματώνουν ακόμη και μαθηματικές έννοιες στην ποίησή τους ή τα έργα τους συνδέοντας διαφορετικές πτυχές της ζωής με αστρονομικά γεγονότα, όπως τα ηλιοστάσια και τις ισημερίες ή επαναστατικές ημερομηνίες, όπως όταν πέθανε ο Μέγας Αλέξανδρος ή όταν ξεκίνησε ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος (Kail & Fayol, 2000).

2.6 Η αξία της δημιουργικής γραφής

Τα παιδιά κατά τη διάρκεια της προσχολικής ηλικίας αποκτούν ένα πλήθος ικανοτήτων και δεξιοτήτων μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνεται προφανώς και η δυνατότητά τους να αξιοποιούν σωστά τον προφορικό λόγο προκειμένου να εκφράσουν τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις εμπειρίες τους. Ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιούν τις λέξεις και διαμορφώνουν την ομιλία τους σε προφορικό επίπεδο είναι άμεσα συνδεδεμένος με την καλλιέργεια από την πλευρά τους μιας σειράς ικανοτήτων. Μέσα από αρκετές έρευνες που έχουν διεξαχθεί στο πέρασμα των ετών, έχει διαπιστωθεί πως η καλλιέργεια της δυνατότητας της ορθής αξιοποίησης του προφορικού λόγου κατά τη διάρκεια της φοίτησης στο νηπιαγωγείο παίζει σημαντικό ρόλο στην επίτευξη υψηλότερων σχολικών επιδόσεων από την πλευρά των παιδιών κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους σε υψηλότερες εκπαιδευτικές βαθμίδες, ενώ

παράλληλα έχει διαπιστωθεί πως αυτή συνδέεται ως ένα βαθμό με αρκετούς από τους παράγοντες που ωθούν τα παιδιά στη σχολική επιτυχία ή αντίστοιχα στη σχολική αποτυχία. Φυσικά, δεν θα πρέπει να μη λαμβάνεται υπόψη και το γεγονός πως για τις υψηλές σχολικές επιδόσεις των μαθητών πολύ μεγάλη σημασία έχει και ο βαθμός κατά τον οποίο οι ίδιοι έχουν κατακτήσει την ικανότητα να εκφράζονται και μέσω της αξιοποίησης του γραπτού λόγου (Καρακίτσιος, 2011).

Η προώθηση της καλλιέργειας της ικανότητας των παιδιών να εκφραστούν επαρκώς και με ορθό τρόπο μέσω του προφορικού λόγου ο οποίος αποτελεί το μέσο χάρη στο οποίο τα παιδιά καταφέρνουν να εξωτερικεύσουν τις σκέψεις τους και να εκφράσουν τα επιχειρήματά τους για μία σειρά από ζητήματα, τα βοηθάει να κατακτήσουν μία πληθώρα γνώσεων οι οποίες σχετίζονται με ένα ευρύ σύνολο γνωστικών αντικειμένων (Μιχαλοπούλου, 2009).

Παράλληλα, θα πρέπει να επισημανθεί στο σημείο αυτό ότι ο προφορικός λόγος και η επαρκής κατανόησή του μπορεί να παίζει σημαντικό ρόλο και στην ενδυνάμωση της ίδιας της διαδικασίας και του ρόλου του παιχνιδιού που αποτελεί ένα από τα βασικότερα μέσα μάθησης σε αυτήν την τόσο ευαίσθητη ηλικία, από τα παιδιά κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού υποχρεώνονται να υπακούσουν και να σεβαστούν κάποιους συγκεκριμένους κανόνες, ενώ πολλές φορές η επίτευξη των στόχων ενός παιχνιδιού βασίζεται στην ομαδικότητα και τη συνεργασία μεταξύ των μαθητών. Έτσι, η διατύπωση και η κατανόηση των κανόνων του εκάστοτε παιχνιδιού, η επαρκής και η ομαλή επικοινωνία μεταξύ των μαθητών κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, η κατανόηση της σειράς με την οποία θα λαμβάνει μέρος ο καθένας σε αυτό, βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στην ικανότητα κατανόησης και έκφρασης του προφορικού λόγου. Αυτή η διαδικασία στο μέγιστο βαθμό από τη στιγμή που τα παιδιά ευρισκόμενα στον προαύλιο χώρο του νηπιαγωγείου, καλούνται να συνεργαστούν βασισμένα στις επικοινωνιακές τους ικανότητες και στην αξιοποίηση του προφορικού λόγου (Μιχαλοπούλου, 2009).

Μία από τις πιο συνήθεις δραστηριότητες οι οποίες λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια του μαθήματος στο νηπιαγωγείο είναι η παραγωγή ιστοριών και η προσπάθεια ενεργούς εμπλοκής των παιδιών σε αυτές μέσα από τη διαδικασία της αναδιήγησής τους. Αυτή η διαδικασία η οποία αξιοποιείται πολύ συχνά στα πλαίσια της διδασκαλίας παίζει σημαντικό ρόλο στην ομαλή ανάπτυξη των παιδιών σε νοητικό επίπεδο και τα βοηθάει στην κατάκτηση ενός μεγάλου εύρους δεξιοτήτων οι οποίες θα τους φανούν χρήσιμες, όχι μόνο κατά τα φοίτησή τους εντός του σχολείου, αλλά και στην καθημερινότητά τους. Η ικανότητα των παιδιών να

μπορούν να διηγηθούν μία ιστορία ή ακόμα και να προχωρήσουν στη δημιουργία δικών τους καθαρά ιστοριών τις οποίες θα είναι σε θέση να μεταδώσουν στους άλλους μέσω της αξιοποίησης του προφορικού λόγου αποτελεί μία αναγκαία προϋπόθεση για την κατάκτηση και την αφομοίωση των νέων γνώσεων (Καρακίτσιος, 2011).

Ήδη από την ηλικία των τεσσάρων περίπου ετών, τα περισσότερα από τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης είναι σε θέση να συγκρατήσουν και να αποθηκεύσουν στη μνήμη τους μία σειρά από γεγονότα τα οποία στη συνέχεια είναι σε θέση να αναδιηγηθούν διατηρώντας τη χρονική τους αλληλουχία. Αυτό σημαίνει πως ακόμα και με έναν έμμεσο και έστω και μηχανιστικό τρόπο είναι σε θέση να κατανοούν το νόημα μιας ιστορίας και να ακολουθούν μία συγκεκριμένη χρονική σειρά (Καρακίτσιος, 2011).

Σε ένα αμέσως επόμενο στάδιο, όταν δηλαδή τα παιδιά φτάσουν στην ηλικιακή φάση των 5 έως 6 χρονών, αναπτύσσουν κι άλλες ευρύτερες ικανότητες οι οποίες σχετίζονται με την αυξημένη δυνατότητά τους να κατανοούν τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα σε ένα πεζό και σε ένα ποιητικό λόγο, στην ικανότητά τους να αναπαριστούν συγκεκριμένα γεγονότα κάτι στο οποίο τα βοηθάει και η θεατροποίηση μιας ιστορίας, ενώ ταυτόχρονα αντιλαμβάνονται και τα βαθύτερα νοήματα που αυτή θέλει να διδάξει (Banyard & Hayes, 1994).

Με βάση την άποψη του Appleyard (1991), κατά τη διάρκεια αυτής της ευαίσθητης ηλικίας τα παιδιά διαβάζοντας ή ακούγοντας ιστορίες έχουν την τάση να θεωρούν τη λογοτεχνία ως μία ξεχωριστή πραγματικότητα. Μέσα από τα διάφορα παραμύθια, τα διηγήματα και τα ποιήματα έρχονται σε επαφή με μία πληθώρα χαρακτήρων ο καθένας εκ των οποίων παρουσιάζει τα δικά του διαφορετικά χαρακτηριστικά. Αυτή η περιπλάνηση στο χώρο της λογοτεχνίας έχει ως αποτέλεσμα από τη μία να διεγείρει την φαντασία των παιδιών, ενώ από την άλλη, τα βοηθάει στο να διαμορφώσουν σταδιακά αρκετά από τα στοιχεία της προσωπικότητας που θα διαμορφώσουν σταδιακά στο πέρασμα των ετών και η οποία θα τους καθορίσει ως ενήλικες. Η προσπάθεια από την πλευρά του παιδιού να κατανοήσει σε βάθος τα διδάγματα μιας ιστορίας ή ενός διηγήματος ή ακόμα και μιας ταινίας ή ενός ποιήματος προσφέρει στο παιδί έναν ρόλο εντελώς διαφορετικό, αυτόν του «δημιουργού», παρέχοντάς του τη δυνατότητα ανάλογα με τις προσωπικές του εμπειρίες και τα βιώματά του και ανάλογα πάντα και με το επίπεδο της ψυχοσυναισθηματικής του ανάπτυξης να κατανοήσει καλύτερα τα χαρακτηριστικά των ηρώων και να αντιληφθεί τον τρόπο με τον οποίο αυτοί σκέφτονται και ενεργούν. Έχει διαπιστωθεί πως η συχνή διήγηση ιστοριών κατά τη διάρκεια της προσχολικής ηλικίας παίζει σημαντικό ρόλο στην ομαλή ανάπτυξη του παιδιού, καθώς αυτά

μεγαλώνοντας συνήθως παρουσιάζουν υψηλότερες σχολικές επιδόσεις σε σχέση με άλλα συνομήλικά τους παιδιά τα οποία δεν είχαν πλούσια ερεθίσματα κατά τη διάρκεια της νηπιακής ηλικίας (Καρακίτσιος, 2002; Καρακίτσιος, 2006).

Σύμφωνα με την θεωρία που διατύπωσε ο Greimas (1983), η δυνατότητα από την πλευρά του παιδιού να κατανοήσει σε βάθος το νόημα μιας ιστορίας εμπεριέχει τρεις διαφορετικές συνολικά διαστάσεις: α) η πρώτη σχετίζεται καθαρά με την αφηγηματική διαδικασία, β) η δεύτερη με την απεικονιστική και γ) η τρίτη με την ιδεολογική. Έτσι, σε κάθε η ιστορία την οποία αφηγείται ο νηπιαγωγός προς τα παιδιά υπάρχει μία συγκεκριμένη χρονική ακολουθία ως προς τα γεγονότα που την χαρακτηρίζουν, υπάρχει δηλαδή μία συγκεκριμένη πλοκή με αρχή, μέση και τέλος, στα πλαίσια της οποίας οι διάφοροι ήρωες διαδραματίζουν έναν εντελώς διαφορετικό ρόλο και αναπτύσσουν διαφορετικές σχέσεις μεταξύ τους. Η ικανότητα που θα πρέπει σταδιακά να αναπτύξουν τα παιδιά ώστε να μπορέσουν από μόνα τους να προχωρήσουν στην σύνταξη και τη διήγηση μιας ιστορίας, έχει ως αναγκαία προϋπόθεση αρχικά να επιλέξουν το ποιος θα αποτελεί το βασικό ήρωα της ιστορίας και στη συνέχεια να προσδιορίσουν τα χαρακτηριστικά των δευτερευόντων προσώπων - χαρακτήρων και να πλάσουν αντίστοιχα διάφορους ρόλους. Μέσα από τη δημιουργία σχέσεων, απλών ή συνθετών, ανάμεσα στους δευτερεύοντες αυτούς χαρακτήρες και τον κεντρικό ήρωα της ιστορίας, τα παιδιά καταφέρνουν σταδιακά να δημιουργήσουν έναν λόγο ο οποίος είναι καθαρά αφηγηματικός και κινείται μέσα σε συγκεκριμένα πλαίσια, έχοντας μία συγκεκριμένη δομή (Greimas, 1983).

Ωστόσο, θα πρέπει να τονιστεί ότι εκτός από την ίδια την αφήγηση ιδιαίτερα σημαντικό είναι και το γεγονός πως στα πλαίσια της διήγησης η κάθε ιστορία από την πλευρά των παιδιών αποτελεί και μία περιγραφή ενός μη υπαρκτού και φανταστικού κόσμου, ο οποίος ωστόσο διατηρεί και στοιχεία από τον πραγματικό. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός πως στην πλειοψηφία των ιστοριών, στο τέλος, ανεξαρτήτως της ροής των γεγονότων, οι καλοί, οι συνετοί και σκεπτόμενοι ήρωες επιβραβεύονται ηθικά ή υλικά, ενώ οι άδικοι και οι απερίσκεπτοι τιμωρούνται. Έτσι, στα πλαίσια της αφήγησης μιας ιστορίας ο ακροατής έχει τη δυνατότητα να αντιληφθεί τον κόσμο που φαντάζεται το παιδί, αλλά ταυτόχρονα μπορεί να οδηγηθεί και σε συμπεράσματα σε μεγάλο βαθμό ως προς το αξιακό του σύστημα το οποίο αναδεικνύεται πολλές φορές μέσα από την ιστορία του. Ως εκ τούτου, η ιστορία αποκτά και μία διάσταση που θα μπορούσε να θεωρηθεί ως «ιδεολογική» (Greimas, 1983).

Με τα όσα υποστήριζαν οι Mialaret και Malandain (1962), η πλειοψηφία των παιδιών κατά το στάδιο της προσχολικής ηλικίας έχουν την τάση να αντιλαμβάνονται και να κατανοούν καλύτερα την πλοκή μιας ιστορίας που το περιεχόμενό της είναι έντονα συναισθηματικό, ενώ ταυτόχρονα κατέληξαν και στο συμπέρασμα πως τα περισσότερα από τα παιδιά ήδη από την ηλικία των 12 χρονών είναι σε θέση να αναδιηγηθούν μία ιστορία με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που το κάνουν και οι ενήλικες.

Αυτή η άποψη φαίνεται πως επιβεβαιώθηκε και από τους Kail και Fayol (2000), οι οποίοι κατέληξαν στο συμπέρασμα πως τα παιδιά από την ηλικία των 6 κιόλας ετών είναι σε θέση να αντιλαμβάνονται σε μεγάλο βαθμό τις σχέσεις ανάμεσα στο αίτιο και το αιτιατό, ενώ αυτή τους η ικανότητα εξελίσσεται ακόμα περισσότερο στο πέρασμα των ετών, κάτι που τα βοηθάει στην καλύτερη κατανόηση και διήγηση μιας ιστορίας.

Με βάση τα αποτελέσματα μιας έρευνας η οποία πραγματοποιήθηκε από την Μιχαλοπούλου (2002), διαπιστώθηκε πως από ένα σύνολο παιδιών τα οποία φοιτούσαν σε δομές της προσχολικής αγωγής και τα οποία κλήθηκαν να δημιουργήσουν ιστορίες με τη χρήση εικόνων, τα περισσότερα εξ αυτών είχαν ως βασικό επίκεντρό τους την έννοια του χώρου. Αυτό σημαίνει πως οι μετακινήσεις των ηρώων από τη μία τοποθεσία στην άλλη, καθόριζαν σε μεγάλο βαθμό τη ροή της αφήγησης.

Κατά τη διάρκεια αυτής της ηλικίας, τα παιδιά αναπτύσσουν σε μεγάλο βαθμό και τις ικανότητές τους που αφορούν τον περιγραφικό λόγο. Αυτή η ικανότητα μπορεί να καλλιεργηθεί περαιτέρω στην περίπτωση που ο νηπιαγωγός προχωρήσει στα πλαίσια της διδασκαλίας στο σχεδιασμό συγκεκριμένων δραστηριοτήτων με στόχο να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μαθητών, ώστε μέσα από το παιχνίδι να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους. Οι μαθητές σταδιακά καταφέρνουν να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους και την ικανότητά τους να αφηγούνται μία ιστορία κάνοντας ταυτόχρονα εκτενείς περιγραφές σε σχέση με τα γεγονότα, αλλά και τους ήρωες που συμμετέχουν σε αυτήν πρόγραμμα. Η καλλιέργεια του περιγραφικού λόγου μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά να κατανοούν σε βάθος τις απόψεις των βασικών, αλλά και των δευτερευόντων ηρώων μιας ιστορίας, να προχωρούν σε συσχετίσεις ως προς τη συμπεριφορά που αυτοί επιδεικνύουν, να οδηγούνται σε συγκεκριμένα συμπεράσματα και να δικαιολογούν ή όχι τις αποφάσεις τους (Banyard & Hayes, 1997).

Η διαρκής εξάσκηση των μαθητών σε σχέση με την περιγραφή διαφόρων πραγμάτων και γεγονότων τους βοηθάει στο να συνδυάζουν με γόνιμο τρόπο τις ιδιότητες των προσώπων μιας ιστορίας, αλλά και των γεγονότων που συντελούνται, κάνοντας ταυτόχρονα συσχετισμούς

και με τις εμπειρίες και τις γνώσεις που οι ίδιοι κατέχουν. Έτσι, αυτό από τη μία φανερώνει πως οι μαθητές είναι σε θέση να κατανοήσουν σε βάθος το νόημα και το περιεχόμενο μιας ιστορίας, ενώ από την άλλη, διασφαλίζεται το γεγονός πως τα παιδιά καταφέρνουν να αντιληφθούν τα βαθύτερα διδάγματα μιας ιστορίας, άλλα και να αφομοιώσουν ή ακόμα και να μεταδώσουν τη γνώση με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ακρίβεια. Η ικανότητα των παιδιών να αναπτύξουν σε επαρκή βαθμό τον περιγραφικό τους λόγο εξαρτάται από το είδος των ερεθισμάτων που λαμβάνουν. Έχει διαπιστωθεί πως όταν ο νηπιαγωγός διηγείται στα παιδιά ιστορίες οι οποίες παρουσιάζουν μια ευρεία ποικιλία τόσο ως προς τους χαρακτήρες όσο και ως προς τη συμπεριφορά των ηρώων ή εμφανίζουν πολυτροπικότητα διαπλέκοντας το κείμενο με εικόνες, με τραγούδια, με ποιήματα, τότε αυτά γίνονται καλύτερα αντιληπτά από τα παιδιά, τα οποία είναι σε θέση να προσδιορίζουν και να αντιλαμβάνονται με μεγαλύτερη ευκολία τις λεπτομέρειες των γεγονότων και των χαρακτήρων της ιστορίας, αλλά και να προχωρούν σε συγκρίσεις και σε συσχετισμούς μεταξύ τους. Στα πλαίσια αυτά, ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο παίζει και η προσπάθεια αλληλεπίδρασης ανάμεσα στο νηπιαγωγό και τους μαθητές κατά τη διάρκεια της διήγησης μιας ιστορίας, μέσα από τη διατύπωση ερωτήσεων οι οποίες στοχεύουν στην ενεργοποίηση της σκέψης των παιδιών και οι οποίες τα βοηθούν να εστιάσουν σε συγκεκριμένα σημεία της διήγησης, ωθώντας τα ταυτόχρονα να εκφράζουν με ορθό και ελεύθερο τρόπο τις σκέψεις και τις απόψεις τους για τα όσα ακούνε και αντιλαμβάνονται. Αυτή η διαδικασία συντελεί σε σημαντικό βαθμό στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης των παιδιών, ενώ ταυτόχρονα αναπτύσσει και τη συνθετική τους ικανότητα (Μπιρμπίλη, 2008).

Στο σημείο αυτό, αξίζει να επισημανθεί πως ο νηπιαγωγός έχει τη δυνατότητα και μέσα από την προώθηση συγκεκριμένων δράσεων και δραστηριοτήτων να προωθήσει και την ικανότητα των παιδιών να αναπτύξουν έναν λόγο ο οποίος θα είναι επεξηγηματικό, κάτι το οποίο είναι δυνατό να επιτευχθεί στην περίπτωση που ένα παιδί είναι σε θέση να προχωράει στη διατύπωση προτάσεων απλών ή σύνθετων, οι οποίες θα είναι ολοκληρωμένες και κατανοητές από τους άλλους. Στα πλαίσια του λόγου του, το παιδί θα είναι σε θέση να προχωράει σε συσχετισμούς μεταξύ διαφορετικών αντιλήψεων, αλλά ταυτόχρονα θα συνδυάζει και τα όσα ακούει με τις δικές του εμπειρίες και βιώματα κάτι το οποίο θα έχει ως αποτέλεσμα τον προβληματισμό του σε σχέση με συγκεκριμένα γεγονότα, κάτι που του δημιουργεί την ανάγκη να δηλώσει τις αντιρρήσεις του μέσα από τη χρήση ορθών επιχειρημάτων. Η διαρκής ενθάρρυνση των παιδιών να επεξηγούν τις απόψεις τους είναι απολύτως αναγκαία προκειμένου αυτά να αναπτύξουν σε επαρκή βαθμό την ικανότητα της προφορικής επικοινωνίας. Δεδομένου του γεγονότος πως πολλές φορές τα παιδιά απαντούν

στις ερωτήσεις που τους τίθενται με έναν απροσδόκητο τρόπο, είναι σαφές πως ο νηπιαγωγός θα πρέπει να εξετάζει σε βάθος τις απαντήσεις τους και να προχωράει σε ερωτήσεις προκειμένου να τα ενθαρρύνει να αναπτύξουν περαιτέρω την επιχειρηματολογία τους, στηρίζοντας τις απόψεις τους μέσω των κατάλληλων επιχειρημάτων. Οι δραστηριότητες της δημιουργικής γραφής μπορούν να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην ανάπτυξη της επεξηγηματικής ικανότητας των μαθητών. Ο νηπιαγωγός αξιοποιώντας διαφορετικά πεδία, όπως είναι το θέατρο, η μουσική, το παιχνίδι, το παραμύθι μπορεί να δώσει επιπλέον κίνητρα στα παιδιά προκειμένου αυτά να ενεργοποιήσουν την κριτική τους ικανότητα και τη δημιουργική τους σκέψη, δηλώνοντας τις σκέψεις, τις διαφωνίες τους και ωθώντας τα να καταλήξουν σε κάποια συγκεκριμένα συμπεράσματα και γενικεύσεις. Προκειμένου τα παιδιά να μπορέσουν να καλλιεργήσουν τις ικανότητες εκείνες που θα τα διευκολύνουν στην ερμηνεία των γεγονότων, ο νηπιαγωγός θα πρέπει πάντα να τα ωθεί διαρκώς ώστε να διατυπώνουν τη γνώμη τους μέσα από την αξιοποίηση μιας ορθής επιχειρηματολογίας (Μπιρμπίλη, 2008).

Με βάση την άποψη που εξέφρασε ο Dawson (2005), οι δραστηριότητες της δημιουργικής γραφής μπορούν να βοηθήσουν σε μεγάλο βαθμό τα παιδιά της νηπιακής ηλικίας να κατανοήσουν τα στάδια τα οποία οδηγούν στη δημιουργία μιας ιστορίας η οποία θα παρουσιάζει μία συνοχή, αλλά και το πώς δομούνται οι σχέσεις των ηρώων εντός αυτής, διεγείροντας μάλιστα και κατανοώντας καλύτερα και τα δικά τους συναισθήματα τους. Έτσι, αυτού του είδους οι δραστηριότητες στοχεύουν κατά κύριο λόγο όχι αποκλειστικά και μόνο στην ανάδειξη της λογοτεχνικής αξίας που έχει μία συγκεκριμένη ιστορία ούτε στον προσδιορισμό των επιμέρους μηνυμάτων που αυτή μπορεί να θέλει να μεταδώσει, αλλά στο πώς τα παιδιά θα μπορέσουν να προχωρήσουν σε μία επιτυχή αναδιήγηση της ιστορίας ή σε μία ολοκληρωμένη ανασύνταξη της αποδίδοντας διαφορετικούς ρόλους στους ήρωες ή αλλάζοντας ακόμα και τη ροή των γεγονότων (Dawson, 2005).

2.7 Η συμβολή της δημιουργικής γραφής στη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού

Η δημιουργική γραφή είναι μια μορφή εκφραστικής επικοινωνίας που έχει τις ρίζες της στις προφορικές παραδόσεις των αρχαίων πολιτισμών. Οι προφορικές παραδόσεις καταγράφηκαν αργότερα και η δημιουργική γραφή εμφανίστηκε ως μορφή επικοινωνίας για ποιητές και μυθιστοριογράφους. Μοιράζοντας τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους μέσω της

δημιουργικής γραφής, οι συγγραφείς έχουν τη δύναμη να διαμορφώσουν βαθιά τον τρόπο που σκεφτόμαστε. Η δημιουργική γραφή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να διδάξει στα παιδιά δεξιότητες κριτικής σκέψης και να ενισχύσει την γλωσσική τους ανάπτυξη.

Κάθε μαθητής μαθαίνει τη γλώσσα μέσω της γραφής. Από το δημοτικό μέχρι και την ενηλικίωση, οι μαθητές γράφουν δοκίμια, περιοδικά, εκθέσεις και άλλες εργασίες για να επικοινωνήσουν αποτελεσματικά τις ιδέες τους. Καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους, οι άνθρωποι επικοινωνούν επίσης προφορικά με φίλους και μέλη της οικογένειάς τους. Η γραφή χρησιμοποιείται επίσης για προσωπική τεκμηρίωση ή άλλες εργασίες. Η επιστροφή οποιασδήποτε μορφής επικοινωνίας στις προφορικές παραδόσεις θα θεωρηθεί απαρχαιωμένη και απλοϊκή σε σύγκριση με τους τρόπους που σκεφτόμαστε, μιλάμε και γράφουμε σήμερα (Graham & Harris, 2005).

Η γραφή των παιδιών βελτιώνεται με τον χρόνο και την εξάσκηση. Τα παιδιά μπορεί να δυσκολεύονται να εκφραστούν μέσω της δημιουργικής γραφής στην αρχή, αλλά βελτιώνονται με την πάροδο του χρόνου με την εξάσκηση. Οι γονείς μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά τους να αναπτύξουν ενδιαφέρον για τη δημιουργική γραφή εκθέτοντάς τα σε βιβλία ή ποιήματα με ανάλογους χαρακτήρες. Τα παιδιά που απολαμβάνουν τη δημιουργική ανάγνωση συχνά δείχνουν ενδιαφέρον για τη δημιουργική γραφή αργότερα στη ζωή τους. Αυτό συμβαίνει επειδή μαθαίνουν πώς να εκφράζονται μέσω αυτού του μέσου από νωρίς και αποκτούν μια αίσθηση άνεσης χρησιμοποιώντας τη δημιουργικότητά τους με αυτόν τον τρόπο (Κουλουμπή – Παπαπετροπούλου, 1998).

Διδάσκοντας στα παιδιά πώς να εκφράζονται μέσω της γραφής αρχίζουν να σκέφτονται κριτικά. Οι μαθητές μπορούν να μάθουν πώς να εκφράζονται αποτελεσματικά εάν κατανοούν πώς λειτουργούν οι σκέψεις τους, μεταφέροντας πρώτα αυτές τις σκέψεις σε λέξεις (Kail & Fayol, 2000).

Η δημιουργική γραφή είναι ένα εξαιρετικό εργαλείο επικοινωνίας που μπορεί να βελτιώσει τη διαδικασία σκέψης κάθε ατόμου. Όλοι μαθαίνουν τη γλώσσα με αυτόν τον τρόπο, καθώς τα παιδιά αναπτύσσουν τις δεξιότητες που χρειάζονται για να διαπρέψουν στο σχολείο και στην ενήλικη ζωή. Ωστόσο, οι άνθρωποι χρειάζονται χρόνο και εξάσκηση για να αναπτύξουν αυτές τις δεξιότητες, ώστε να μπορούν να εφαρμόσουν τις σκέψεις τους για να δημιουργήσουν αποτελεσματικά γραπτά. Ο κόσμος θα ήταν πολύ καλύτερος αν όλοι μαθαίνουν πώς να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά αυτές τις μορφές εκφραστικής επικοινωνίας.

Η δημιουργική γραφή είναι μια μορφή γραφής που επιτρέπει στον συγγραφέα να εκφράσει τη δημιουργικότητά του μέσω της χρήσης της γλώσσας. Η πρακτική της δημιουργικής γραφής υπάρχει εδώ και αιώνες και είναι μια δεξιότητα που μπορεί κανείς να μάθει. Η πρακτική της δημιουργικής γραφής έχει γίνει πιο δημοφιλής λόγω της εμφάνισης των υπολογιστών, του Διαδικτύου και της προόδου του γραμματισμού. Η δημιουργική γραφή είναι μια δεξιότητα που είναι πολύτιμη να μάθουν τα παιδιά γιατί μπορεί να τα βοηθήσει να αναπτύξουν το λεξιλόγιό τους, να βελτιώσουν τη γραμματική και τη δημιουργικότητά τους και να συνδεθούν με τη λογοτεχνική κοινότητα. Οι επικριτές της δημιουργικής γραφής δηλώνουν ότι είναι δύσκολο αυτή να διδάσκεται και ότι υπάρχουν άλλες δημιουργικές αναζητήσεις που μπορούν να κάνουν τα παιδιά (Pawliczak, 2015).

Η δημιουργική γραφή είναι μια μορφή αφήγησης όπου ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τη γλώσσα για να δημιουργήσει μια ιστορία. Οι δημιουργικοί συγγραφείς χρησιμοποιούν αυτή την πρακτική για να τους βοηθήσει να πουν ιστορίες σε βαθύτερο επίπεδο από ό,τι θα έκαναν μέσω της καθημερινής επικοινωνίας. Αυτή η πρακτική μπορεί να βοηθήσει ένα παιδί να βελτιώσει το λεξιλόγιο και τη γραμματική του, κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε καλύτερη κατανόηση της γλώσσας.

Αυτή η πρακτική μπορεί να βοηθήσει ένα παιδί να εξερευνήσει τα ενδιαφέροντά του και να ανακαλύψει νέους τρόπους έκφρασης. Μπορεί επίσης να δώσει στα παιδιά μια ευκαιρία για να μοιραστούν τις ιστορίες τους και να συνδεθούν με άλλους που μοιράζονται τα ίδια ενδιαφέροντα.

Πολλά παιδιά δυσκολεύονται να γράψουν δημιουργικά και μπορεί να βρουν την πρακτική αυτή απογοητευτική. Αυτό μπορεί να καταστήσει δύσκολη τη χρήση της δημιουργικής γραφής ως γλωσσική δεξιότητα. Μπορεί επίσης να δυσκολέψει τη συμμετοχή των παιδιών στην πρακτική και να τα κάνει να θέλουν να εξασκήσουν τις δημιουργικές τους δεξιότητες. Επομένως, η δημιουργική γραφή είναι μια δεξιότητα που απαιτεί υπομονή και εξάσκηση για να είναι αποτελεσματική.

Πολλά παιδιά δεν βλέπουν όφελος από τη δημιουργική γραφή. Μερικοί πιστεύουν ότι είναι χάσιμο χρόνου και δεν ενδιαφέρονται για την πρακτική. Άλλοι πιστεύουν ότι υπάρχουν ήδη αρκετές ευκαιρίες για δημιουργική χρήση της γλώσσας στην καθημερινή τους ζωή. Ανεξάρτητα από το γεγονός ότι η δημιουργική γραφή είναι μια πολύτιμη πρακτική σε σχέση με τα παιδιά, αυτή η πρακτική μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά να αναπτύξουν τις δεξιότητες

γραφής τους , συνδεθούν με τη λογοτεχνική κοινότητα και να εκφράσουν τη δημιουργικότητά τους.

Η δημιουργική γραφή είναι μια μορφή τέχνης που μεταφέρει τις σκέψεις και τα συναισθήματα ενός ποιητή ή συγγραφέα μέσω των λέξεων που χρησιμοποιούνται. Μπορεί να γίνει σε οποιοδήποτε είδος, αλλά πιο συχνά γίνεται σε πεζογραφία ή ποίηση. Η δημιουργική γραφή έχει πολλές χρήσεις, συμπεριλαμβανομένων λογοτεχνικών, εκπαιδευτικών και θεραπευτικών. Πολλοί δημιουργικοί συγγραφείς έχουν κάνει σημαντικές συνεισφορές στη λογοτεχνία και είναι γνωστά ονόματα για τους περισσότερους αναγνώστες. Η δημιουργική γραφή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να εκφράσει ιδέες σχετικά με κοινωνικά δόγματα, αλλά και για ζητήματα όπως πολιτική, φιλοσοφία και οικονομία. Η δημιουργική γραφή μπορεί επίσης να βοηθήσει κάποιον να αναπτύξει την τέχνη του λόγου και να βελτιώσει τις συγγραφικές του δεξιότητες (Pawliczak, 2015).

2.8 Παιχνίδι και εκπαίδευση

Τα παιδιά έχουν ανάγκη να βρίσκονται και να περιβάλλονται από άτομα τα θα τα φροντίζουν συναισθηματικά και θα τους παρέχουν μια αίσθηση ασφάλειας και παρηγοριάς. Αυτό το στοιχείο είναι κάτι το οποίο είναι απαραίτητο και αρκετά σημαντικό ιδιαίτερα για τα μικρότερα παιδιά. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι δάσκαλοι αποτελούν τόσο σημαντικό στοιχείο κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων που μεγαλώνει ένα παιδί. Οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να διατηρούν ένα κλίμα ειρήνης και ασφάλειας χάρη στο οποίο τα παιδιά μπορούν να εκφράζονται όπως αυτά το επιθυμούν, χωρίς φόβο. Αναμένεται να παρέχουν στα παιδιά ένα ευνοϊκό μαθησιακό περιβάλλον, ώστε να μπορούν να αναπτύξουν τον εαυτό τους και την ικανότητα να συνεργάζονται με άλλους. Αναμένεται επίσης να βοηθήσουν τα παιδιά να συνηθίσουν να αλληλεπιδρούν με τον κόσμο και να δημιουργούν διαπροσωπικές σχέσεις.

Είναι κρίσιμο να σχεδιαστεί ένα κατάλληλο μαθησιακό περιβάλλον, ώστε τα παιδιά να έχουν κίνητρο να συμμετέχουν σε μαθησιακές δραστηριότητες. Η τοποθέτηση των παιδιών σε δραστηριότητες που τα παρακινούν να αξιοποιούν τη λογική τους ή η εμπλοκή τους σε δραστηριότητες που διεγείρουν τη σκέψη τους και λαμβάνουν υπόψη τα ενδιαφέροντά τους είναι ίσως το πιο σημαντικό πράγμα στο σχεδιασμό μιας ελκυστικής δραστηριότητας (Gardner, 1991).

Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να δίνουν προσοχή όχι αποκλειστικά και μόνο στον τρόπο με τον οποίο είναι δομημένο το ισχύον πρόγραμμα σπουδών και το τι οι ίδιοι επιθυμούν να διδάξουν, αλλά και στη διαδικασία με την οποία σχεδιάζεται η δραστηριότητα. Το παιχνίδι αποτελεί σημαντικό μέρος του εμπλουτισμού του περιβάλλοντος για τα παιδιά, επειδή είναι μια δραστηριότητα πλούσια σε οπτικό υλικό. Επιπλέον, είναι πολύ δεκτικά σε μια πρόκληση και θα διευρύνουν τα ενδιαφέροντα και τις ικανότητές τους όταν αλληλεπιδρούν στο ελεύθερο παιχνίδι. Στις τάξεις, οι δάσκαλοι πρέπει να περιλαμβάνουν μια ποικιλία ενδιαφερόντων θεμάτων. Αυτές οι δραστηριότητες πρέπει να περιλαμβάνονται στα μαθήματα που γίνονται, αυτές οι δραστηριότητες χρησιμεύουν ως δικό τους θέμα και δεν μπορούν να απορρίπτονται ως ιδέες. Εξάλλου, οι δραστηριότητες αυτές δεν πρέπει να αποτελούν μέρος των δραστηριοτήτων που πρέπει να γίνουν, η δημιουργικότητα χρησιμεύει στην επεξεργασία της φαντασίας των παιδιών. Πριν από τη συμπερίληψη αυτήν, οι εκπαιδευτικοί πρέπει επίσης να εξετάζουν πολλές πτυχές, όπως η ηλικία των παιδιών (Sternberg, 2000).

Μέσα από το παιχνίδι και τη γραφή, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να παρατηρούν τα παιδιά. Έχουν τη δυνατότητα να αξιολογήσουν τα παιδιά, να κατανοήσουν καλύτερα τον τρόπο με τον οποίο σκέφτονται και συμπεριφέρονται, να πάρουν πληροφορίες για αυτά και ακόμα να διαπιστώσουν την ύπαρξη κάποιων ενδεχόμενων πιθανών προβλημάτων σε σχέση με την ανάπτυξή τους σε νοητικό ή σε ψυχικό επίπεδο (Kelloog, 2008).

Επιπροσθέτως, αποκτούν εικόνα για το παιχνίδι των παιδιών, τα πραγματικά τους ενδιαφέροντα, το τι τους κινεί την περιέργειά τους και τους δημιουργεί κίνητρα ώστε να εντείνουν τις προσπάθειές τους και μαθαίνουν από αυτό. Ωστόσο, είναι σύνηθες για ορισμένους εκπαιδευτικούς να αγνοούν ή να αποκλείουν το παιχνίδι. Αν οι εκπαιδευτικοί το κάνουν αυτό, τότε οι μαθητές χάνουν ευκαιρίες μάθησης. Το συμβολικό παιχνίδι είναι ιδιαίτερα ωφέλιμο για τη διδασκαλία, επειδή δίνει στο παιδί την ευκαιρία να χρησιμοποιήσει τη φαντασία και τις δικές του αισθητηριακές εμπειρίες. Δίνει στα παιδιά την ευκαιρία να δημιουργήσουν κάτι εντελώς νέο και σημαντικό σε σχέση με τις άλλες δραστηριότητές τους. Είναι σημαντικό να δει κανείς τα διανοητικά παιχνίδια ως κεντρικά δομικά στοιχεία στην εκπαίδευση ικανών και αξιόλογων πολιτών και ως μέσα για τη διευκόλυνση διδακτικών στρατηγικών που ενθαρρύνουν την επίλυση προβλημάτων (Ramet, 2010).

2.9 Η ανάπτυξη γνωστικών και μεταγνωστικών δεξιοτήτων στους μαθητές

Η γνωστική ανάπτυξη είναι η διαδικασία της ανθρώπινης ανάπτυξης και μάθησης κατά την οποία το ανθρώπινο μυαλό προσαρμόζεται σε νέες εμπειρίες και περιβάλλοντα. Αυτό περιλαμβάνει μια ποικιλία νοητικών ικανοτήτων που χρησιμοποιούνται για τη λήψη κρίσεων και αποφάσεων, τη μάθηση, τη μνήμη, τη δημιουργία, την επικοινωνία και την αλληλεπίδραση με τον εξωτερικό κόσμο. Επιπλέον, η γνωστική ανάπτυξη επηρεάζεται τόσο από βιολογικούς όσο και από εκπαιδευτικούς παράγοντες (Kellog, 2008).

Ο όρος «γνωστική ανάπτυξη» αναφέρεται στη διαδικασία της νοητικής ανάπτυξης κατά την οποία το μυαλό προσαρμόζεται σε νέες εμπειρίες και περιβάλλοντα. Αυτό περιλαμβάνει τόσο ατομικές όσο και ομαδικές δραστηριότητες στις οποίες οι μαθητές αναπτύσσουν τις σωματικές, συναισθηματικές και κοινωνικές τους ικανότητες. Επιπλέον, τους ενθαρρύνει να εργαστούν πάνω στις γνωστικές τους δεξιότητες έτσι ώστε να μπορούν να αναπτύξουν τις μεταγνωστικές τους ικανότητες. Η μεταγνώση αναφέρεται στην ικανότητα κρίσης ή λήψης αποφάσεων ενός ατόμου με βάση τη γνώση ή την κατανόσή του για τις ικανότητες του.

Επιπλέον, οι γνωστικές δεξιότητες αναπτύσσονται όταν οι μαθητές διεξάγουν ατομικές ή ομαδικές εργασίες. Αυτές οι δραστηριότητες ενθαρρύνουν τους μαθητές να αναπτύξουν τις συναισθηματικές και κοινωνικές τους ικανότητες όταν διεξάγουν ομαδικές δραστηριότητες. Με αυτόν τον τρόπο αναπτύσσεται η κοινωνικότητα καθώς και οι δεσμοί μεταξύ των μαθητών που μπορούν να τους βοηθήσουν αργότερα στη ζωή τους. Βοηθά επίσης τους μαθητές να γίνουν πιο δυνατοί διανοητικά ενθαρρύνοντάς τους να εργαστούν για τη συναισθηματική τους κατάσταση αναπτύσσοντας ταυτόχρονα την αυτοπεποίθησή τους (Smith, 2000).

Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί παράγοντες επηρεάζουν το πόσο καλά αναπτύσσουν οι μαθητές τις νοητικές ικανότητες αφού οι δάσκαλοι παίζουν σημαντικό ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση. Μπορούν να βοηθήσουν στην εκπαίδευση των μαθητών παρέχοντάς τους πρακτικό υλικό - όπως σχολικά βιβλία - που εξηγούν τις έννοιες με σαφήνεια, ώστε να μπορούν να κατανοούν εύκολα τι διαβάζουν. Μπορούν επίσης να μοντελοποιήσουν πώς σκέφτονται, ενεργώντας κατάλληλα, έτσι ώστε οι μαθητές να μάθουν πώς πρέπει να ενεργούν οι άνθρωποι σε διάφορες καταστάσεις, ώστε να κάνουν τις κατάλληλες επιλογές και σε αυτές τις καταστάσεις.

Ο τομέας της ψυχολογίας ασχολείται με τη μελέτη του ανθρώπινου νου και των νοητικών διεργασιών. Ένας σημαντικός τομέας της ψυχολογίας είναι η εκπαίδευση, καθώς οι ψυχολόγοι έχουν πολλά να πουν για τον ρόλο του νου στη μάθηση. Πολλοί ψυχολόγοι

πιστεύουν ότι η διδασκαλία του μυαλού είναι ένα ανεκτίμητο εργαλείο για τη δημιουργία έξυπνων και καλά μορφωμένων ανθρώπων. Οι γνωστικές και μεταγνωστικές δεξιότητες είναι ζωτικής σημασίας για τη μάθηση, ειδικά όταν πρόκειται για παιδιά νηπιαγωγείου.

Το να είσαι έξυπνος είναι κάτι περισσότερο από το να έχεις γνώση. Σημαίνει ότι μπορεί κανείς να εφαρμόσει αποτελεσματικά τη γνώση για την επίλυση προβλημάτων. Για παράδειγμα, ένα άτομο που γνωρίζει πολλά για τα αυτοκίνητα μπορεί να μην είναι απαραίτητα έξυπνο εάν αυτό το άτομο δεν μπορεί να οδηγήσει με ασφάλεια ή νόμιμα. Από την άλλη πλευρά, ένα παιδί που μπορεί να μην ξέρει πολλά για τα αυτοκίνητα μπορεί να είναι ακόμα έξυπνο εάν μπορεί να αναγνωρίσει επικίνδυνες καταστάσεις και να λάβει άμεσες διορθωτικές ενέργειες. Ομοίως, ένα ανεκπαιδευτο άτομο μπορεί να μην είναι τόσο μορφωμένο όσο κάποιος που μπορεί να εφαρμόσει τη γνώση για να κερδίσει μια θέση σε έναν συγκεκριμένο τομέα σταδιοδρομίας. Ένα μορφωμένο άτομο μπορεί να σκέφτεται έξυπνα και να μαθαίνει πιο αποτελεσματικά. Μπορεί να εφαρμόσει ό,τι ξέρει για να πετύχει στόχους (Kellog, 2008).

Τα παιδιά μαθαίνουν νέες έννοιες μέσα από δραστηριότητες παιχνιδιού και εσωτερικεύουν αυτές τις ιδέες συνδέοντάς τις με απτά αντικείμενα όπως μπάλες ή μπισκότα. Τα παιδιά μαθαίνουν επίσης αφηρημένες ιδέες μέσω της αφήγησης από δασκάλους ή γονείς, κάτι που τα βοηθά να σχηματίσουν νοητικά μοντέλα χαρακτήρων και γεγονότων που συναντούν στην καθημερινή ζωή. Κατά τη διάρκεια της παιδικής τους ηλικίας, τα παιδιά αναπτύσσουν νοητικές δεξιότητες που τα βοηθούν να γίνουν καλά μορφωμένοι ενήλικες, ικανοί να αντιμετωπίζουν τις νέες έννοιες ορθολογικά και αποτελεσματικά (Calkins, 1986).

Για να είναι κάποιος έξυπνο παιδί, πρέπει πρώτα να κατανοήσει πώς να σκέφτεται. Αυτό περιλαμβάνει να ξέρει πώς να προγραμματίζει, να απομνημονεύει πληροφορίες, να παίρνει αποφάσεις και να ασκεί ορθή κρίση. Τα παιδιά πρέπει επίσης να διδαχθούν πώς να εφαρμόζουν τις νοητικές τους ικανότητες, ώστε να μπορούν να γίνουν τόσο μορφωμένα όσο και συναισθηματικά σταθερά (Gardner et al., 1994).

Είναι σημαντικό για τους νέους να διαθέτουν τόσο διανοητική ικανότητα — ικανότητα σκέψης — και δημιουργικότητα — την ικανότητα να χρησιμοποιούν τη σκέψη τους ικανότητες με δημιουργικούς τρόπους. Για να έχει κανείς αποτελεσματικό μυαλό, πρέπει να γνωρίζει πώς να σκέφτεται καθαρά. Αυτό περιλαμβάνει την ύπαρξη καλών δεξιοτήτων μνήμης - να σκέφτεται λογικά - αυτό περιλαμβάνει την ορθή κρίση, καθώς και να διαθέτει την αυτοπειθαρχία που απαιτείται για να εφαρμόσει τη θεωρία στην πράξη όταν αποκτήσει επαρκή γνώση (Gardner et al., 1994).

Η εκπαίδευση έχει γίνει το κλειδί της επιτυχίας σε όλους τους τομείς. Η εκπαίδευση συνίσταται στην απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και χαρακτήρα. Είναι η διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης μέσω της οποίας γίνεται κάποιος καλύτερος άνθρωπος. Η εκπαίδευση είναι απαραίτητη τόσο για την επίσημη όσο και για την άτυπη μάθηση, καθώς διαμορφώνει τις σκέψεις, τις πράξεις και την προσωπικότητά του με θετικούς τρόπους. Η εκπαίδευση διασφαλίζει ότι κάποιος μπορεί να μάθει πώς να σκέφτεται, να συμπεριφέρεται και να παίρνει αποφάσεις με θετικό τρόπο. Κατά τη διάρκεια της ιστορίας, πολλές εκπαιδευτικές μέθοδοι έχουν αναπτυχθεί, ωστόσο η έννοια της «τυπικής εκπαίδευσης» εισήχθη από τον Thomas Jefferson το 1786. Η έννοια περιλαμβάνει την ακαδημαϊκή εκπαίδευση—γνωστή και ως «σχολική εκπαίδευση»—καθώς και την πνευματική ανάπτυξη, η οποία είναι επίσης μέρος της ζωής ενός ανθρώπου.

Μια σημαντική πτυχή της προσχολικής εκπαίδευσης είναι η ανάπτυξη των γνωστικών ικανοτήτων του παιδιού όπως η προσοχή, η μνήμη και η δημιουργικότητα. Αυτές οι ικανότητες ονομάζονται «χαρούμενες δεξιότητες» επειδή επιτρέπουν σε ένα άτομο να είναι ευχαριστημένο από αυτά που μαθαίνει και να τα κατανοεί εύκολα. Ένα παιδί που κατανοεί εύκολα νέες έννοιες έχει ευκολότερο τρόπο και μεγαλύτερη ευελιξία να διατηρήσει πληροφορίες από εκείνο που δεν τις κατανοεί ελάχιστα ή καθόλου. Επιπλέον, τα παιδιά θα πρέπει να μάθουν να αξιολογούν την ποιότητα της δουλειάς τους, ώστε να μπορούν να βελτιώσουν την απόδοσή τους όταν χρειάζεται (Zimmerman & Kitsantas, 2002).

Τα νήπια χρησιμοποιούν λογικές διαδικασίες σκέψης για να μάθουν τα παιδιά πώς να εντοπίζουν και να λύνουν προβλήματα χρησιμοποιώντας αυτόν τον τρόπο σκέψης. Θα πρέπει επίσης να είναι σε θέση να αναλύουν γρήγορα διάφορες πτυχές κάθε δεδομένης κατάστασης, ώστε να μπορούν να λαμβάνουν μορφωμένες αποφάσεις. Εκτός από την αξιολόγηση της δικής τους δουλειάς, τα παιδιά στο νηπιαγωγείο θα πρέπει να μπορούν να ζητούν ανατροφοδότηση από τους δασκάλους τους, ώστε να μπορούν να διορθώνουν μόνοι τους τις διαδικασίες σκέψης τους όταν αυτό χρειάζεται. Θα πρέπει επίσης να αναζητούν εποικοδομητική κριτική από άλλους μαθητές ή ενήλικες, ώστε να μπορούν να βελτιώσουν ακόμη περισσότερο τις δεξιότητές τους μέσω της επιμονής και της σκληρής δουλειάς. Η υποβολή ερωτήσεων βοηθά τα παιδιά να αποκτήσουν τις γνώσεις που απαιτούνται για μια υγιή λογική σκέψη (Pretz, Naples & Sternberg, 2003).

Τα νήπια είναι σε θέση να σκέφτονται λογικά όταν αξιολογούν εάν οι νέες πληροφορίες έχουν νόημα με βάση αυτά που ήδη γνωρίζουν ή όσα έχουν μάθει μέχρι τώρα,

καθώς αυτό αποτελεί μέρος οποιασδήποτε μαθησιακής εμπειρίας στην παιδική ηλικία. Θα πρέπει να αξιολογήσουν εάν οι νέες πληροφορίες ταιριάζουν στο πλαίσιο όσων ήδη γνωρίζουν, καθώς αυτό θα τους βοηθήσει να διατηρήσουν την ψυχική ενέργεια αντί να χρειάζεται να ξαναμάθουν τα πάντα πολλές φορές κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας, όπως κάνουν ορισμένοι ενήλικες λόγω κακών συνηθειών διαχείρισης της μνήμης που αποκτήθηκαν όταν μεγαλώνουν χωρίς κατάλληλη εκπαίδευση. ή εκπαίδευση σε δεξιότητες ανάπτυξης της παιδικής ηλικίας όπως αυτές οι προαναφερθείσες βασικές πτυχές για τις μαθησιακές τους συνήθειες στην παιδική ηλικία και τη συνολική διαδικασία ανάπτυξης.

2.10 Δημιουργική και συλλογική γραφή στα πλαίσια της συνεργατικής μάθησης

Η δημιουργική γραφή, που αναφέρεται επίσης ως δημιουργική επικοινωνία, είναι η τέχνη της έκφρασης ιδεών γραπτώς. Η δημιουργική γραφή έχει μακρά ιστορία στη λογοτεχνία και τη δημοσιογραφία. Ο κόσμος έχει πλέον δει μια έκρηξη στη δημιουργικότητα μέσω της δημιουργικής γραφής. Οι δάσκαλοι μπορούν να βελτιώσουν την κατανόηση των μαθητών τους και τη δημιουργικότητάς τους μέσω δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής.

Οι δραστηριότητες δημιουργικής γραφής μπορούν να γίνουν μεμονωμένα ή σε ομαδικό περιβάλλον. Αυτές οι δραστηριότητες ενθαρρύνουν τους μαθητές να εκφραστούν δημιουργικά μέσα από γραπτές εργασίες. Μερικές ιδέες για δημιουργική γραφή είναι οι εξής: ποιήματα, δημιουργία διηγημάτων, θεατρικά έργα, ημερολογιακές εγγραφές, προσωπικές σκέψεις, επιστολές σε φίλους και συγγενείς. Το γράψιμο μπορεί να είναι εύκολο ή δύσκολο ανάλογα με το πώς προσεγγίζει ο μαθητής την εργασία.

Η δημιουργική γραφή μπορεί να γίνει με διαφορετικά μέσα, όπως χειρόγραφο, εκτύπωση, φωτογραφία, ήχο, ακόμη και βιντεοπαιχνίδια. Για παράδειγμα, ένας δάσκαλος μπορεί να προτιμά να χρησιμοποιεί ένα περίγραμμα όταν μεταφέρει πληροφορίες σε μια τάξη μαθητών δημοτικού σχολείου. Αντίθετα, ένας φίλος μπορεί να χρησιμοποιεί email ή μηνύματα κειμένου όταν συνομιλεί με έναν μικρότερο συγγενή. Τα παιδιά συχνά βρίσκουν αυτές τις μορφές επικοινωνίας εύκολες σε σύγκριση με τα βιβλία.

Σε αυτά τα πλαίσια τοποθετείται και η συλλογική γραφή που είναι μια μέθοδος ομαδικής εργασίας που λαμβάνει χώρα εντός της τάξης. Οι ερευνητές επεκτείνουν την ιδέα της συνεργατικής γραφής πέρα από τις ομάδες που συνεργάζονται για να ολοκληρώσουν μια

γραφτή εργασία. Η συνεργασία μπορεί να οριστεί ως άτομα που επικοινωνούν προφορικά ή γραπτά για να σχεδιάσουν και να αναθεωρήσουν μια ιδέα, μια ιστορία. Η επιτυχία της συνεργασίας στην ομαδική εργασία συχνά εξαρτάται από το συμφωνημένο σχέδιο δράσης μιας ομάδας. Μερικές φορές η επιτυχία στη συλλογική γραφή εμποδίζεται από την αποτυχία μιας ομάδας να επικοινωνήσει επαρκώς τις επιθυμητές στρατηγικές της. Έτσι, η συνεργατική γραφή αναφέρεται σε μια κατανομημένη διαδικασία εργασίας που περιλαμβάνει γραφή με αποτέλεσμα τη συγγραφή ενός κειμένου από περισσότερους του ενός συγγραφείς. Όλοι όσοι περιλαμβάνονται στη δραστηριότητα έχουν τη δύναμη να λαμβάνουν αποφάσεις και κανένα μέλος της ομάδας δεν είναι υπεύθυνο για όλο το κείμενο που παράγεται. Η συλλογική παραγωγή ενός μοναδικού και συγκεκριμένου κειμένου, είναι συχνά ο κανόνας και όχι η εξαίρεση σε πολλά ακαδημαϊκά περιβάλλοντα. Ορισμένες θεωρίες της συνεργατικής γραφής υποδηλώνουν ότι στη διαδικασία της γραφής όλοι οι συμμετέχοντες πρέπει να έχουν ίσες ευθύνες. Σύμφωνα με αυτήν την άποψη, όλες οι ενότητες του κειμένου θα πρέπει να χωριστούν για να διασφαλιστεί ότι ο φόρτος εργασίας μετατοπίζεται ομοιόμορφα, πως όλοι οι συμμετέχοντες εργάζονται μαζί και αλληλεπιδρούν σε όλη τη διαδικασία γραφής. Άλλες θεωρίες της συνεργατικής γραφής προτείνουν μια πιο ευέλικτη κατανόηση της ροής εργασιών που αντιπροσωπεύει διαφορετικά επίπεδα συνεισφοράς ανάλογα με το ενδιαφέρον και το ρόλο των συμμετεχόντων.

Οι μελετητές έχουν αποδείξει πως η συνεργατική μάθηση έχει επηρεαστεί από τον προοδευτισμό του John Dewey στις αρχές του εικοστού αιώνα. Η συνεργασία και η συνεργατική γραφή κέρδισαν το ενδιαφέρον των ειδικών αλλά και όσων ασχολούνται με το χώρο της εκπαίδευσης ήδη τη δεκαετία του 1980, ειδικά καθώς οι ερευνητές αντέδρασαν σε μεταστρουκτουραλιστικές θεωρίες που σχετίζονται με τον κοινωνικό κονστρουξιονισμό και άρχισαν να θεωρητικοποιούν περισσότερες τις κοινωνικές προεκτάσεις της γραφής.

Οι διαδικασίες συλλογικής γραφής εξαρτώνται εξαιρετικά από το περιβάλλον. Έχουν εντοπιστεί πολλαπλές ορολογίες και διαδικασίες συλλογικής γραφής, όπως:

- Διαδοχική γραφή: κάθε άτομο προσθέτει την εργασία του και στη συνέχεια τη μεταβιβάζει στο επόμενο άτομο για να το επεξεργαστεί ελεύθερα.
- Οριζόντια διαίρεση ή παράλληλη γραφή: κάθε άτομο κάνει ένα μέρος ολόκληρου του έργου και στη συνέχεια ένα μέλος το συντάσσει.
- Συγγραφή «Stratified Division»: κάθε άτομο παίζει ρόλο στη διαδικασία σύνθεσης ενός έργου λόγω ταλέντων.

Η συνεργατική γραφή μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε περιπτώσεις όπου ο φόρτος εργασίας θα ήταν τεράστιος για ένα άτομο να παραχθεί. Επομένως η ιδιοκτησία του κειμένου είναι από την ομάδα που το παρήγαγε και όχι μόνο ένα άτομο. Ένα άλλο κίνητρο για τη χρήση της συλλογικής γραφής είναι η αύξηση της ποιότητας του ολοκληρωμένου έργου, συνδυάζοντας την τεχνογνωσία πολλών ατόμων και την παροχή σχολίων από ποικίλες προοπτικές. Η συνεργατική γραφή έχει αποδειχθεί ότι είναι μια αποτελεσματική μέθοδος βελτίωσης των δεξιοτήτων γραφής ενός ατόμου ανεξάρτητα από το επίπεδο επάρκειάς του, επιτρέποντάς του να συνεργάζεται και να μαθαίνει από έναν ή περισσότερους συνεργάτες. Οι εκπαιδευτές μπορούν να χρησιμοποιήσουν αυτήν την τεχνική για να δημιουργήσουν περισσότερα περιβάλλοντα μάθησης με επίκεντρο τους μαθητές και τη συνεργασία ή μπορούν να τη χρησιμοποιήσουν οι ίδιοι για να συνεργαστούν με άλλους ακαδημαϊκούς για την παραγωγή δημοσιευμένων έργων (Ferrari, Cachia & Punie, 2009).

Ο γλωσσολόγος Neomy Storch σε μια αυστραλιανή μελέτη του 2005 ανακάλυψε ότι οι προβληματισμοί σχετικά με τα οφέλη της συνεργατικής γραφής σε σχέση με την εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας στην τάξη ήταν συντριπτικά θετικοί. Η μελέτη συνέκρινε τη φύση της συλλογικής γραφής και μιας ατομικής εργασίας και ο Storch διαπίστωσε ότι, παρόλο που οι ομάδες σε ζευγάρια έγραψαν μικρότερα κείμενα, η δουλειά τους ήταν πιο περίπλοκη και ακριβής σε σύγκριση με μεμονωμένα έργα. Η μελέτη περιελάμβανε συνολικά 23 συμμετέχοντες: 5 έκαναν ατομική εργασία και 18 εργάζονταν σε ζευγάρια.. Οι συνεντεύξεις μετά την ανάθεση αποκάλυψαν ότι η πλειοψηφία των μαθητών (16) έδωσε θετικές απόψεις για την ομαδική εργασία, αλλά δύο μαθητές θεώρησαν ότι η ομαδική εργασία προορίζεται καλύτερα για προφορικές δραστηριότητες και συζητήσεις παρά για γραπτές εργασίες. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων έδωσε θετικές κριτικές, αλλά ένας υποστήριξε ότι η ομαδική εργασία ήταν δύσκολη όταν επρόκειτο να ασκήσει κριτική στη δουλειά κάποιου άλλου και ένας άλλος υποστήριξε ότι υπάρχει ανισορροπία δύναμης όταν το γράψιμο βασίζεται στην ικανότητα. Οι δύο μαθητές που ήταν ένθερμοι αντίπαλοι της συνεργατικής γραφής αποκάλυψαν ότι ήταν δύσκολο να συγκεντρωθούν στη δουλειά τους και ντρέπονταν από τις κακές τους δεξιότητες στα αγγλικά.

Η συνεργατική γραφή είναι μια τεχνική που χρησιμοποιείται από τους εκπαιδευτικούς για τη βελτίωση των δεξιοτήτων γραφής των μαθητών. Αυτή η μέθοδος μπορεί να βοηθήσει τους συγγραφείς όλων των ηλικιών και επιπέδων γλωσσικής επάρκειας να παράγουν κείμενα υψηλότερης ποιότητας με τους μαθητές να έχουν γενικά θετική άποψη για την εργασία. Η τυπική συλλογική γραφή σε ένα περιβάλλον τάξης διαφέρει από τη συνεργασία ή την

αξιολόγηση από ομοτίμους στο ότι ορίζεται από τη συν-συγγραφή των συμμετεχόντων που σημαίνει ότι οι μαθητές συμβάλλουν εξίσου σε όλα τα στάδια της διαδικασίας γραφής για την παραγωγή του τελικού έργου. Η συνεργατική γραφή απαιτεί συνεργασία κι αλληλεπίδραση μεταξύ αρκετών μαθητών καθένας εκ των οποίων έχει διαφορετικά επίπεδα γλωσσικής ανάπτυξης και καταβολών και εμπειριών, κάτι το οποίο σημαίνει ότι αυτή η διαδικασία έχει ως αποτέλεσμα και την άντληση περισσότερων οφελών σε σχέση με τη γλωσσική ανάπτυξη του μαθητή σε σχέση με μία ατομική εργασία. Είναι σύνηθες το φαινόμενο ο συγκεκριμένος τρόπος γραφής να έχει ως αποτέλεσμα την πιο ακριβή χρήση της γλώσσας και του λεξιλογίου, ενώ μπορεί να βελτιώσει σε μεγάλο βαθμό την δυνατότητα της προφορικής ευχέρειας του μαθητή και την εμπιστοσύνη στον εαυτό του την ώρα που μιλάει.

Επιπλέον, θα πρέπει να τονιστεί πως οι μαθητές έχουν έχουν και περισσότερα κίνητρα προκειμένου να ολοκληρώσουν το έργο που τους έχει ανατεθεί εξαιτίας της ομαδικής αλληλεπίδρασης και του αισθήματος της ευθύνης που φέρουν απέναντι στην υπόλοιπη ομάδα. Η έρευνα αναφορικά με τα οφέλη που μπορεί να έχει η συνεργατική γραφή στα πλαίσια της εκπαίδευσης έχει ξεκινήσει ήδη από τις αρχές του 20ου αιώνα, ενώ αυτή εστίασε κατά κύριο λόγο στην ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων του μαθητή. Οι περισσότεροι από τους ερευνητές διαπίστωσαν ότι οι ανταλλαγές σε επίπεδο λεξιλογίου οι οποίες πραγματοποιήθηκαν από τους συμμετέχοντες στα πλαίσια της δημιουργίας διαφόρων κειμένων ήταν ευεργετικές, ωθώντας στην εμπλουτισμό του λεξιλογίου τους και στην καλύτερη κατανόηση των γραμματικών και συντακτικών κανόνων. Αυτό οφείλεται στο γεγονός πως οι μαθητές μπόρεσαν να αλληλεπιδράσουν με τους άλλους και να ανταλλάξουν ελεύθερα τις ιδέες τους. Έτσι, οι όποιες γλωσσικές επιλογές έκαναν για τη συγγραφή της εργασίας ήταν απολύτως δικαιολογημένες, ενώ ταυτόχρονα εστίαζαν στην νοήματος αυτού ακριβώς που ήθελαν να εκφράσουν. Σε αντίθεση με τα παραδοσιακά κριτήρια και φύλλα αξιολόγησης των μαθητών τα οποία επικεντρώνονται κυρίως στην αξιοποίηση από την πλευρά τους των γλωσσικών δομών με σωστό τρόπο, η συνεργατική γραφή εστιάζει στην χρήση του λεξιλογίου. Η δημιουργική της φύση επιτρέπει την αποτελεσματικότερη κωδικοποίηση, ταξινόμηση, και αποθήκευση των πληροφοριών στη μνήμη των μαθητών (Banyard & Hayes, 1994).

Επιπλέον, είναι εμφανές πως οι μεγαλύτερες ομάδες εμφανίζεται να έχουν και καλύτερα αποτελέσματα σε σχέση με την προώθηση των ικανοτήτων που σχετίζονται με τη γλωσσική τους ανάπτυξη. Στα πλαίσια μάλιστα της συγκρότησης των ομάδων θα ήταν ιδιαίτερα ωφέλιμο ο εκπαιδευτικός να επιχειρήσει να προχωρήσει σε μια σύνθεση στην οποία θα συμμετέχουν μαθητές με υψηλά επίπεδα κατάκτησης της γλώσσας με μαθητές οι οποίοι

έχουν χαμηλότερα επίπεδα γλωσσικής επάρκειας. Με βάση τα αποτελέσματα διαφόρων ερευνών που έχουν διενεργηθεί, έχει διαπιστωθεί ότι ακόμα και στην περίπτωση που κάποιο μέλος από την ομάδα παραμένει αμέτοχο και σιωπηλό, χωρίς να συμβάλλει στην ολοκλήρωση της εργασίας, εντούτοις εξακολουθεί να βγαίνει ωφελημένο από αυτή τη μορφή δραστηριότητας παρατηρώντας τις γλωσσικές ανταλλαγές μεταξύ των υπολοίπων συνομηλίκων του (Ferrari, Cachia & Punie, 2009).

Κεφάλαιο 3^ο : Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών

Είναι γνωστή η φράση «Η γνώση είναι δύναμη». Πράγματι, η γνώση είναι δύναμη και για αυτό υπάρχει πρόβλεψη προκειμένου όλοι οι νέοι άνθρωποι να έχουν τη δυνατότητα να την αποκτήσουν, να τη διατηρήσουν και να την αξιοποιήσουν όπως μπορούν στα πλαίσια της ζωής τους. να το αποκτήσουν, να το διατηρήσουν και να το χρησιμοποιήσουν. Από αυτή την άποψη, η απόκτηση γνώσης μπορεί να πραγματοποιηθεί με διάφορους τρόπους. Ένας τρόπος απόκτησης γνώσης είναι μέσω του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος. Το σύστημα περιλαμβάνει μια σειρά βημάτων που οδηγούν σε ένα συγκεκριμένο πτυχίο ή βαθμό. Το σύστημα περιλαμβάνει επίσης ορισμένες δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την επιτυχή ολοκλήρωση του προγράμματος σπουδών.

Η εκπαίδευση όπως τη γνωρίζουμε σήμερα ξεκίνησε ήδη από το 3200 π.Χ. στην αρχαία Αίγυπτο με πρωταρχικό στόχο την προετοιμασία των μαθητών για τη ζωή μετά το σχολείο. Κατά τη διάρκεια της ιστορίας, οι εκπαιδευτικές μέθοδοι έχουν αλλάξει δραστικά. Ωστόσο, η ιδέα της εκπαίδευσης των νέων παραμένει σταθερή σε όλη την ιστορία. Ένα παιδί συνήθως ξεκινά την επίσημη εκπαίδευσή του σε ηλικία τριών ή τεσσάρων ετών και συνεχίζει, ανάλογα με το τι θα επιλέξει να σπουδάσει αργότερα στη ζωή του. Η επίσημη εκπαίδευση ήταν πάντα βασικό μέρος της ζωής για τους περισσότερους ανθρώπους, αλλά πρόσφατα έγινε πολύ πιο διαδεδομένη χάρη στη σύγχρονη τεχνολογία και τις αυξημένες προσδοκίες της κοινωνίας από τους νέους. Μέσα από τη σχολική τους εκπαίδευση, οι νέοι αναμένεται να γίνουν άρτια άτομα, με υγιείς ηθικές αξίες που είναι σε θέση να συνεισφέρουν θετικά στην κοινωνία γενικότερα. Μετά τη σχολική τους εκπαίδευση, αυτοί οι νέοι ενήλικες γίνονται μέρος αυτού που θα είναι είτε μια γενιά είτε μια ολόκληρη γενιά που θα διαμορφώσει τη μελλοντική κοινωνία.

Κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στο σχολείο, οι νέοι εισάγονται σε μια ποικιλία θεμάτων μέσω διαφορετικών επιπέδων τάξης και μαθημάτων που διδάσκονται από διαφορετικούς δασκάλους και καθηγητές. Πολλά στοιχεία σχετίζονται με την επιτυχή ολοκλήρωση ενός συγκεκριμένου προγράμματος σπουδών, συμπεριλαμβανομένης της πειθαρχίας και της αφοσίωσης στην εκμάθηση νέων πληροφοριών καθώς και στην κατανόηση του τρόπου εφαρμογής όσων έχουν μάθει για την επίτευξη των στόχων τους στη ζωή. Ορισμένα μαθήματα περιέχουν άμεσες εφαρμογές για την απόκτηση απασχόλησης, όπως μαθήματα μαθηματικών ή μηχανικής, ενώ άλλα διδάσκουν στους μαθητές πώς να γίνουν

καλύτεροι πολίτες, όπως μέσω μαθημάτων για την ηγεσία και την ηθική που εφαρμόζονται για να γίνουν καλύτεροι ηγέτες και πρότυπα για τις νεότερες γενιές πολιτών. Μεταξύ των τάξεων, οι μαθητές μπορούν επίσης να περνούν χρόνο κοινωνικοποιημένοι με τους συμμαθητές τους, αλλά μπορούν να επιλέξουν να επικεντρωθούν σε προσωπικά έργα, όπως η δημιουργία έργων τέχνης ή η συγγραφή δημιουργικών ιστοριών που αντικατοπτρίζουν όσα έχουν μάθει κατά τη διάρκεια των μαθημάτων.

Μετά την επίσημη εκπαίδευση, όσοι έχουν αποκτήσει γνώσεις είτε μέσω της αυτοεκπαίδευσης είτε μέσω της επίσημης εκπαίδευσης θα αναζητήσουν εργασία που θα τους επιτρέψει να αναπτυχθούν περαιτέρω τόσο προσωπικά όσο και επαγγελματικά προς την επίτευξη των στόχων τους στη ζωή—εφόσον επιλέξουν ένα επάγγελμα που ευνοεί την ανάπτυξη καταρχήν να επιτύχουν αυτούς τους στόχους. Αν και υπάρχουν πολλοί τρόποι με τους οποίους μπορεί να αποκτηθεί η γνώση, η απόκτηση αυτής της γνώσης είναι ένα ουσιαστικό μέρος για να γίνει κάποιος ενήλικας, καθώς πολλοί ενήλικες αρχίζουν να εφαρμόζουν όσα έμαθαν κατά τη διάρκεια του χρόνου που αφιερώνουν στη μάθηση για την επίτευξη των στόχων τους στη ζωή είτε μόνοι τους είτε μαζί με άλλους.

3.1 Στόχοι και σκοποί της εκπαίδευσης στο Νηπιαγωγείο

Η εκπαίδευση είναι βασικό μέρος της ζωής ενός παιδιού. Είναι σημαντικό τα παιδιά να φοιτούν στο σχολείο για να μάθουν δεξιότητες και γνώσεις που θα τους επιτρέψουν να γίνουν παραγωγικά μέλη της κοινωνίας. Ωστόσο, η εκπαίδευση στο Νηπιαγωγείο είναι απαραίτητη για πολλούς λόγους. Είναι απαραίτητο να διδάξουμε στα παιδιά ακαδημαϊκές και κοινωνικές δεξιότητες και είναι απαραίτητο να διδάξουμε στα παιδιά πώς να είναι παραγωγικά μέλη της κοινωνίας. Γενικότερα, η εκπαίδευση στους παιδικούς σταθμούς είναι απαραίτητη για να διασφαλιστεί ότι τα παιδιά είναι παραγωγικά μέλη της κοινωνίας.

Το σχολείο είναι ένας χώρος όπου τα παιδιά μπορούν να μάθουν δεξιότητες όπως πειθαρχία, ακαδημαϊκές δεξιότητες και κοινωνικές δεξιότητες. Το σχολείο είναι ένα μέρος όπου τα παιδιά μπορούν να γνωρίσουν νέους φίλους και να μάθουν δεξιότητες που θα τους επιτρέψουν να γίνουν επιτυχημένα μέλη της κοινωνίας. Ως εκ τούτου, η εκπαίδευση στο Νηπιαγωγείο είναι απαραίτητη για να διδάξει στα παιδιά πώς να είναι ένα επιτυχημένο μέλος της κοινωνίας. Το σχολείο είναι το ιδανικό μέρος για να μάθουν τα παιδιά ακαδημαϊκές και κοινωνικές δεξιότητες. Το σχολείο είναι ένα μέρος όπου τα παιδιά μπορούν να γνωρίσουν

νέους φίλους και να μάθουν δεξιότητες που θα τους επιτρέψουν να γίνουν επιτυχημένα μέλη της κοινωνίας. Επιπλέον, το σχολείο είναι ένα περιβάλλον όπου τα παιδιά μπορούν να μάθουν ακαδημαϊκές δεξιότητες όπως η ανάγνωση, τα μαθηματικά και οι επιστήμες. Μπορούν να αποκτήσουν κοινωνικές δεξιότητες όπως το σεβασμό και την ευγένεια. Επομένως, η εκπαίδευση στο Νηπιαγωγείο είναι απαραίτητη για να διδάξει στα παιδιά ακαδημαϊκές και κοινωνικές δεξιότητες (ΔΕΠΠΣ).

Ο στόχος της προσχολικής εκπαίδευσης σύμφωνα με το νόμο είναι να παρέχει κάθε δυνατή στήριξη στους μαθητές ώστε να γνωρίσουν καλύτερα τον εαυτό τους, να συνδεθούν και να συνυπάρξουν με τους άλλους και να αναπτύξουν τις δεξιότητες τους. Τα σχολεία είναι ένα μέσο για την κοινωνικοποίηση των μαθητών και τη βελτίωση της προσαρμογής τους στην κοινωνία, την ενθάρρυνση των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων καθώς και τη διδασκαλία τους για την ενίσχυση των ικανοτήτων τους. Η προσχολική εκπαίδευση οφείλει να χρησιμεύσει ως βάση για το επόμενο βήμα των παιδιών μετά στα πλαίσια της φοίτησής τους στο δημοτικό σχολείο. Λαμβάνοντας υπόψη την κεντρική λειτουργία της προσχολικής εκπαίδευσης στην ανάπτυξη των παιδιών, είναι απαραίτητο να ενσωματωθεί στα εκπαιδευτικά συστήματα.

3.2 Η δημιουργική γραφή στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου

Η δημιουργική γραφή είναι μια μορφή έκφρασης που είναι μοναδική για κάθε άτομο. Είναι η διαδικασία δημιουργίας ευφάνταστων ιστοριών, ποιημάτων ή μυθιστορημάτων. Ως μάθημα στο πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου, η δημιουργική γραφή βοηθά στην ανάπτυξη των γλωσσικών και λογοτεχνικών δεξιοτήτων των μαθητών. Η δημιουργική γραφή βοηθά στη διδασκαλία της ενσυναίσθησης και των αξιών στα νεαρά μυαλά εκθέτοντάς τους στην πραγματικότητα της ζωής από ατομική οπτική γωνία. Η δημιουργική γραφή ενισχύει επίσης την κατανόηση συνδέοντας ιδέες με συναισθήματα και οπτικοποιώντας τις ιδέες σε λέξεις.

Η δημιουργική γραφή είναι αναπόσπαστο μέρος της εκπαίδευσης στο νηπιαγωγείο, καθώς είναι ένα σημαντικό εργαλείο για την αυτοέκφραση και τη δημιουργική σκέψη. Οι μαθητές μπορούν να εκφραστούν μέσω της δημιουργικής γραφής δημιουργώντας αφηγήσεις, απλώς υπαγορεύοντας τις σκέψεις τους ή κατά γράφοντάς τες σε ένα σημειωματάριο ή σε έναν πίνακα. Οι δάσκαλοι μπορούν να διευκολύνουν τη δημιουργική γραφή δίνοντας χρόνο για δημιουργική εργασία στα καθημερινά τους μαθήματα. Μπορούν επίσης να ενθαρρύνουν τη δημιουργική εργασία παρέχοντας εργαλεία όπως χαρτί, στυλό, πινέλα και άλλα υλικά

απαραίτητα για τη δημιουργικότητα. Η ενθάρρυνση της δημιουργικότητας μέσω της δημιουργικής γραφής βοηθά στην ενστάλαξη μιας ισχυρής αίσθησης προσωπικής δημιουργικότητας σε κάθε μαθητή (Pawliczak, 2015).

Μια κοινή παρανόηση σχετικά με τη δημιουργική γραφή είναι ότι είναι μόνο για συγγραφείς. Στην πραγματικότητα, ο καθένας μπορεί να δημιουργήσει ενδιαφέρουσες ιστορίες μέσω δημιουργικής γραφής, αρκεί να έχει μια ιδέα και προθυμία να την επικοινωνήσει με λέξεις. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, μια ιδέα είναι απαραίτητη για τη δημιουργικότητα σε αυτόν τον θεματικό τομέα, καθώς και για τη συναισθηματική εμπλοκή, για να δώσει ζωή στις λέξεις που επιλέχθηκαν για την επικοινωνία της ιδέας. Μια συναισθηματική εμπλοκή θα κάνει τις επιλεγμένες λέξεις πιο ισχυρές και αποτελεσματικές. Για να ενισχύσουν τη συναισθηματική εμπλοκή κατά τη δημιουργική εργασία, οι δάσκαλοι θα πρέπει να αυξήσουν τον ενθουσιασμό για τη δημιουργικότητα ωθώντας τους μαθητές να αισθάνονται έμπνευση πριν ξεκινήσουν τη δημιουργική εργασία αντί να τους περιορίζουν αποκλειστικά σε ψυχρές εργασίες χωρίς κανέναν απολύτως ενθουσιασμό. Αυτό θα αυξήσει τη ροή του αίματος στον εγκέφαλο και θα εμπνεύσει τους μαθητές να λάβουν σοβαρά υπόψη τις ιδέες τους πριν τις επικοινωνήσουν προφορικά με συναισθήματα που συνδέονται με αυτές (Moran, 2010).

Η δημιουργική εργασία επικοινωνεί τις ιδέες μέσω των αισθήσεων - οι χρήστες αντιλαμβάνονται αυτό που επικοινωνούν μέσω των πέντε αισθήσεών τους - δημιουργώντας ζωντανές εικόνες που μπορούν να γίνουν κατανοητές τόσο λεκτικά όσο και γραπτά όταν διαβάζονται ή προβάλλονται ερμηνευτικά. Για παράδειγμα, θα μπορούσε κανείς να ερμηνεύσει ένα ποίημα με βάση μόνο τις εικόνες του, καθώς κάθε γραμμή συνδέεται με άλλες γραμμές με έναν ουσιαστικό τρόπο που οι αναγνώστες μπορούν να κατανοήσουν χωρίς πλαίσιο έξω από το ίδιο το ποίημα —εκτός αν ξέρουν τι εννοούσε ο ποιητής με ορισμένες γραμμές. Ομοίως, η χρήση μόνο λεκτικής επικοινωνίας θα περιόριζε το πόσο αποτελεσματικά θα μπορούσε κανείς να εξηγήσει μια ιδέα, αφού τόσες πολλές πληροφορίες δεν θα μπορούσαν να μεταφερθούν προφορικά χωρίς να παρερμηνευθούν. Το δημιουργικό έργο συνδέει τα συναισθήματα με τις ιδέες οπτικά μέσω λέξεων που επιλέγονται για αυτόν τον σκοπό, έτσι ώστε οι αναγνώστες να μπορούν να συνδεθούν με ό,τι έχει μεταδοθεί με αυτόν τον τρόπο συναισθηματικά μέσω των αισθήσεων (Moran, 2010).

Η δημιουργική εργασία ενισχύει την κατανόηση τόσο διανοητικά όσο και συναισθηματικά καθώς ασκεί νοητικές δεξιότητες όπως λογική, φαντασία, δεξιότητες σχεδιασμού και έρευνας, ικανότητες κριτικής σκέψης και ικανότητες επίλυσης προβλημάτων,

μεταξύ φυσικά και άλλων ψυχικών ταλέντων που ενισχύονται μέσω της αυτοέκφρασης και μέσω της δημιουργικότητας. Μέσω της αυτοέκφρασης, τα νεαρά μυαλά μαθαίνουν πόσο σημαντικό είναι να εκφράζουν τις σκέψεις τους, ώστε οι άλλοι να ξέρουν πώς νιώθουν, ώστε να μπορούν να λάβουν τεκμηριωμένες αποφάσεις που επηρεάζουν θετικά τη ζωή τους αντί να επηρεάζουν αρνητικά τους γύρω τους. Αυτό περιλαμβάνει τη μετάδοση του πώς αισθάνονται απέναντι σε ηθικές έννοιες όπως η ειλικρίνεια — αφού κανείς δεν θέλει κάποιον που αισθάνεται ανέντιμα απέναντί του — αλλά και πώς νιώθουν απέναντι σε άτομα όπως τα μέλη της οικογένειας που αγαπούν αλλά μπορεί να μην σέβονται πραγματικά λόγω διαφορετικών προτεραιοτήτων στη ζωή. Μέσω της έκφρασης του εαυτού τους, τα νεαρά μυαλά μαθαίνουν πόσο σημαντικό είναι για αυτούς - ειδικά αν τους λείπει αυτή η ικανότητα - να βρίσκουν τρόπους να εκφράζονται διανοητικά αντί να αφήνουν τις αρνητικές σκέψεις για τον εαυτό τους να φουσκώνουν μέσα τους μέχρι να μετατραπούν σε πλήρη κατάθλιψη. Η αυτοέκφραση επιτρέπει στα νεαρά μυαλά τεράστιες δυνατότητες ανάπτυξης προς την ανεξαρτησία, καθώς τους επιτρέπει να εξασκούνται με σκοπό τη βελτίωση των προηγούμενων αναξιοποίητων νοητικών ικανοτήτων τους, όπως οργάνωση, διαχείριση χρόνου, ιεράρχηση προτεραιοτήτων, ανάθεση κ.λ.π. (Καρακίτσος, 2013).

Η δημιουργική γραφή παρέχει τεράστια νοητική διέγερση που οφείλεται κυρίως στη φύση της, ενισχύοντας πολλές ταυτόχρονα νοητικές διαδικασίες, όπως η φαντασία, η γλώσσα, η λογική, οι ερευνητικές δεξιότητες κ.λ.π. Ένα από τα πιο σημαντικά οφέλη που απορρέουν για τους μαθητές μέσα από την συστηματική ενασχόλησή τους με τις δραστηριότητες που σχετίζονται με τη δημιουργική γραφή είναι το γεγονός πως αυτοί έχουν τη δυνατότητα να εκφράσουν ελεύθερα τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους (Καρακίτσος, 2013).

Με βάση τα όσα υποστηρίζει η Stewart (2010), οι μαθητές αποκτούν τη δυνατότητα να εκφράσουν τις προσωπικές τους αντιλήψεις ξαφνιάζοντας πολλές φορές ακόμα και τον συνομιλητή τους με τον τρόπο μέσα από τον οποίο αντιλαμβάνονται και ερμηνεύουν τις καταστάσεις και τα γεγονότα. Αυτή ακριβώς η ερμηνεία και των γεγονότων είναι που καθιστά τη διήγηση των μαθητών τόσο σε προφορικό όσο και σε γραπτό επίπεδο ακόμα πιο συναρπαστική, εντείνοντας το ενδιαφέρον του ακροατή ή του αναγνώστη να κατανοήσει τα όσα ακούει και διαβάζει. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί πως τα οφέλη για τους μαθητές μέσα από τέτοιου είδους δραστηριότητες είναι πολύ πιο ευρεία, αφού καλύπτουν αρκετά διαφορετικά επίπεδα. Έτσι, οι μαθητές μπορούν μέσω αυτών των δραστηριοτήτων να αναπτυχθούν σε γλωσσικό επίπεδο εμπλουτίζοντας το λεξιλόγιό τους, να κατανοήσουν καλύτερα τους γραμματικούς και συντακτικούς κανόνες αλλά και τις διαφορές μεταξύ των

κειμενικών ειδών. Από την άλλη, η δυνατότητα που τους παρέχεται να πειραματιστούν ελεύθερα με τις γλωσσικές δομές τους επιτρέπει να γίνουν αρκετά δημιουργικοί, κάτι το οποίο φυσικά λειτουργεί ενδυναμωτικά ως προς την αυτοπεποίθηση και την αυτοεκτίμησή τους (Tompkins, 1982).

Έχει διαπιστωθεί πως τέτοιου είδους δραστηριότητες κεντρίζουν το ενδιαφέρον των μαθητών και αυξάνουν το κίνητρο για την πιο ενεργή εμπλοκή τους στα πλαίσια του μαθήματος, ενώ ταυτόχρονα σταδιακά βελτιστοποιούν ακόμα περισσότερο την ικανότητά τους να εκφράζονται μέσω του προφορικού και του γραπτού λόγου, αλλά και τις ικανότητες εκείνες που σχετίζονται με την ανάγνωση και την κατανόηση ενός κειμένου. Επιπλέον, θα πρέπει να επισημανθεί ότι αυτού του είδους οι δραστηριότητες της δημιουργικής γραφής καλλιεργούν τη δημιουργική και κριτική σκέψη του ατόμου, καθιστώντας το ικανό να αντιμετωπίζει με αποτελεσματικό τρόπο τα πιθανά προβλήματα που ανακύπτουν σε διάφορες καταστάσεις της καθημερινότητάς παραμένοντας προσηλωμένος στους στόχους που έχει θέσει (Pawliczak, 2015).

Σύμφωνα με τα όσα υποστηρίζουν οι Barbot et al. (2012) μέσω της δημιουργικής γραφής τα παιδιά αναπτύσσουν δεξιότητες οι οποίες συνδέονται άρρηκτα με την ίδια τη διαδικασία της μάθησης. Στα πλαίσια αυτά λοιπόν οι μαθητές είναι σε θέση να αποκομίζουν ευρείες γνώσεις για διάφορα θέματα τις οποίες είναι σε θέση να επεξεργαστούν και να αποθηκεύσουν στη μνήμη τους (Kellog, 2008).

Έτσι, οδηγούνται σταδιακά μέσα από την προσεκτική ερμηνεία των γεγονότων στη διεξαγωγή κάποιων ασφαλών συμπεράσμά των (Flower & Hayes, 1981). Παράλληλα, τα παιδιά:

- Εμφανίζουν μία γνωστική ευελιξία αφού είναι σε θέση να προσαρμόσουν τις γνώσεις που ήδη κατέχουν προκειμένου να ερμηνεύσουν νέες εμπειρίες και ερεθίσματα (Coker, 2006), μπορούν να θέτουν συγκεκριμένους στόχους και να προσπαθούν διαρκώς προκειμένου να τους επιτύχουν (Zimmerman & Kitsantas, 2002).
- Επιπρόσθετα, αποκτούν τη δυνατότητα να αναλαμβάνουν πιθανά ρίσκα και να προσπαθούν να εξεύρουν λύσεις σε πιθανά προβλήματα (Sternberg, 2000).
- Αναπτύσσουν την κριτική, αφαιρετική και συνθετική του σκέψη (Pretz, Naples & Sternberg, 2003).
- Είναι ικανά να αξιοποιούν σωστά το λόγο ακολουθώντας πλήρως τους γραμματικούς και μορφοσυντακτικούς κανόνες (Gardner, 1991).

- Παραμένουν για πιο πολύ χρόνο προσηλωμένοι σε αυτό που τους ζητείται να υλοποιήσουν, κατανοώντας την ιδιαίτερη σημασία που έχει ο σχεδιασμός, αλλά και η διαδικασία της οργάνωσης των επιχειρημάτων τους (Graham & Harris, 2000).
- Αποκτούν σταδιακά μια εξοικείωση με την χρήση της μεταφορικής γλώσσας προκειμένου να εκφράσουν τα βαθύτερα συναισθήματα και τις σκέψεις τους (Baker, Gersten & Graham, 2003).

Ήδη από το 2014, υπήρξαν τροποποιήσεις σε σχέση με το πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου έτσι όπως αυτό είχε διαμορφωθεί με βάση το «ΦΕΚ 304B/13-03-2003», οι οποίες ήρθαν να λειτουργήσουν με έναν τρόπο συμπληρωματικά. Με βάση λοιπόν αυτές τις αναθεωρήσεις, το πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου οφείλει να εστιάσει στην κατάκτηση από την πλευρά των μαθητών σημαντικών εννοιών κάτι το οποίο μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την προώθηση της μαθησιακής διαδικασίας με βάση τη διαθεματικότητα των γνωστικών πεδίων. Έτσι, η καλύτερη αφομοίωση της γνώσης από την πλευρά των παιδιών οφείλει να πραγματοποιείται μέσα από το συνδυασμό των ερεθισμάτων που αυτά λαμβάνουν από το νηπιαγωγό και τη συσχέτισή τους με τις προσωπικές τους εμπειρίες και βιώματα. Αυτό μπορεί να τα βοηθήσει να αποθηκεύσουν με πιο αποτελεσματικό τρόπο στη μνήμη τους τις νέες γνώσεις και να τις ανακαλέσουν προκειμένου να τις επαναχρησιμοποιήσουν όταν αυτό θα είναι απαραίτητο. Από την άλλη, αυτή η ύπαρξη της διαθεματικότητας σε σχέση με την προσέγγιση των διαφόρων γνωστικών πεδίων μπορεί να συμβάλλει στην καλλιέργεια περισσότερων δεξιοτήτων από την πλευρά των μαθητών και να τους βοηθήσει να αναπτυχθούν ομαλά σε ψυχοκοινωνικό επίπεδο, οξύνοντας την κριτική και δημιουργική τους σκέψη και βοηθώντας τα στην έκφραση των αντιλήψεών τους (Gardner, 1991).

Το πρόγραμμα σπουδών του νηπιαγωγείου είναι επιμερισμένο σε μία σειρά από μαθησιακές περιοχές οι οποίες ωθούν το παιδί στο να αναπτύξει μία σειρά από δεξιότητες οι οποίες θα το βοηθήσουν να συνυπάρξει αρμονικά με τα άτομα του ευρύτερου περιβάλλοντός του, να συνεργαστεί μαζί τους και να επικοινωνήσει με αποτελεσματικό και αποδοτικό τρόπο. Ο τρόπος με τον οποίο είναι οργανωμένο το πρόγραμμα σπουδών συμβάλλει στην ενίσχυση της δημιουργικής και κριτικής σκέψης των νηπίων, ενώ τα παροτρύνει στη διήγηση ιστοριών μέσω του προφορικού λόγου αλλά και κατ' επέκταση με την αξιοποίηση και του γραπτού λόγου, μέσα από δραστηριότητες της δημιουργικής γραφής οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν αποτελεσματικά σε ό, τι αφορά το μαθησιακό πεδίο του πολιτισμού, το μαθησιακό πεδίο της γλώσσας, αλλά και το μαθησιακό πεδίο της μουσικής και της έκφρασης. Στο ισχύον αναλυτικό

πρόγραμμα σπουδών η κάθε μαθησιακή περιοχή αποτελείται από διάφορες επιμέρους ενότητες οι οποίες στηρίζονται σε ένα συγκεκριμένο σχεδιασμό ο οποίος περιλαμβάνει:

- Το περιεχόμενο της διδασκαλίας.
- Τους μαθησιακούς και παιδαγωγικούς στόχους που εξυπηρετεί η συγκεκριμένη ενότητα.
- Την προώθηση διαφόρων δραστηριοτήτων προκειμένου οι μαθητές να μπορέσουν να κατακτήσουν τους στόχους που έχουν τεθεί.

3.3 Η χρήση του γραπτού λόγου στην σχολική αγωγή

Η εκπαίδευση είναι ένα από τα πιο δύσκολα και κοπιαστικά πράγματα στη ζωή. Για να γίνει κάποιος μορφωμένο άτομο, πρέπει να υπάρχει και να είναι με ορθό και αυστηρό τρόπο οργανωμένο ένα επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα. Το εκπαιδευτικό σύστημα χωρίζεται σε διάφορες επιμέρους βαθμίδες κάθε μία εκ των οποίων βασίζεται είτε με τον έναν είτε με τον άλλον τρόπο στην αξιοποίηση του γραπτού λόγου ως βασικό μέσο διδασκαλίας και αξιολόγησης. Μέσω αυτής της πρακτικής, οι μαθητές μαθαίνουν και εξελίσσονται καθώς περνούν τα σχολικά τους χρόνια.

Τα πλεονεκτήματα της χρήσης του γραπτού λόγου στη σχολική εκπαίδευση είναι ότι δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να μαθαίνουν ταχύτερα και αποτελεσματικότερα. Επιταχύνει επίσης τη διαδικασία διδασκαλίας-μάθησης παρέχοντας άμεση ανατροφοδότηση στον δάσκαλο σχετικά με το πόσο καλά οι μαθητές κατανόησαν το θέμα. Επιπλέον, η γραφή είναι ένα ουσιαστικό μέρος οποιουδήποτε εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς παρέχει μια αναπαράσταση του τι συμβαίνει στην τάξη και του τι διδάσκουν οι δάσκαλοι. Μέσω αυτής της αναπαράστασης, οι μαθητές μπορούν να κατανοήσουν τι μαθαίνουν και πώς να εφαρμόζουν τις γνώσεις τους σε πραγματικές καταστάσεις (Richards, 1990).

Η σημασία του γραπτού λόγου στην εκπαίδευση δεν μπορεί να υποτιμηθεί σε καμία περίπτωση, καθώς είναι το θεμέλιο πάνω στο οποίο βασίζονται όλες οι άλλες πτυχές της εκπαίδευσης. Αυτό περιλαμβάνει την ανάπτυξη καλών συνηθειών μελέτης, όπως η ιεράρχηση προτεραιοτήτων, η διαχείριση του χρόνου και η αυτοπαρακίνηση. Βοηθά επίσης στην εκπαίδευση των μαθητών σχετικά με το πώς να φροντίζουν καλά τη σωματική τους υγεία, ενώ

συγκεντρώνονται στις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις. Επιπλέον, οι καλές δεξιότητες γραφής ενισχύουν τις ακαδημαϊκές επιδόσεις, καθώς προωθούν τη σαφή γραφή που διευκολύνει την κατανόηση. Τέλος, η αποτελεσματική χρήση της γραφής στην εκπαίδευση ενισχύει τις δεξιότητες κριτικής σκέψης προάγοντας τις διαδικασίες της λογικής σκέψης που βοηθούν τους μαθητές να αναλύσουν τις πληροφορίες πριν ενεργήσουν και προτού τις αφοσιώσουν στη μνήμη. Βοηθά επίσης τους μαθητές να μάθουν πώς να εκφράζονται προφορικά, καθώς η γραφή τους επιτρέπει να το κάνουν χωρίς να διαβάζουν λάθος τα λόγια τους ή χωρίς παρερμηνείες που προκαλούν παρεξηγήσει και ασάφειες. Η χρήση χειρογράφου βοηθά επίσης στην ακουστική επεξεργασία, επειδή οι ακροατές μπορούν να διαβάσουν τι έχει γράψει ένας άνθρωπος, επιτρέποντάς τους εύκολα να απορροφήσουν ό,τι ειπώθηκε δυνατά πριν καταλήξουν σε συμπεράσματα με βάση αυτά που άκουσαν (Graham & Harris, 2005).

Ουσιαστικά, η χρήση του γραπτού λόγου στη σχολική εκπαίδευση προάγει τη μάθηση πιο γρήγορα, ενισχύει τη δημιουργικότητα και τις συνήθειες μελέτης, προάγει την καλή σωματική υγεία και βελτιώνει τα επίπεδα συγκέντρωσης. Επομένως, τα σχολεία θα πρέπει να συνεχίσουν να υιοθετούν αυτή τη μέθοδο για την εκπαίδευση των μελλοντικών γενεών.

3.4 Η δημιουργική γραφή στην προσχολική ηλικία

Η δημιουργική γραφή είναι μια μορφή έκφρασης μέσω του γραπτού λόγου η οποία επιτρέπει στο εκάστοτε άτομο να εκφραστεί με έναν τρόπο που δεν μπορεί να γίνει στον προφορικό λόγο. Τα μικρά παιδιά μαθαίνουν από νωρίς ότι η γραφή μπορεί να τα βοηθήσει να εκφράσουν τα συναισθήματά τους. Για παράδειγμα, ένα παιδί προσχολικής ηλικίας μπορεί να συνθέσει μόνο του ένα απλό κείμενο ή ένα μικρό ποίημα για τα ζώα ή για διάφορα άλλα πράγματα που βλέπει στο περιβάλλον του. Αυτό το κείμενο μπορεί να βασίζεται στις αισθητηριακές του εμπειρίες ή να έχει ακόμα και ένα ηθικό μήνυμα. Το παιδί μπορεί στη συνέχεια να μοιραστεί αυτά που έγραψε με την οικογένεια ή και τους φίλους του. Με αυτόν τον τρόπο, η γραφή γίνεται ένας αποτελεσματικός τρόπος επικοινωνίας για τα μικρά παιδιά (Flower & Hayes, 1981).

Οι μικροί μαθητές μαθαίνουν από πολύ νωρίς ότι η γραφή μπορεί να εκφράσει τα συναισθήματά τους. Ως εκ τούτου, αποκτούν αυτοπεποίθηση όταν χρησιμοποιούν αυτό το εκφραστικό μέσο. Μάλιστα, μερικά μικρά παιδιά προτιμούν να γράφουν παρά να μιλούν όταν δυσκολεύονται να εκφραστούν. Τα παιδιά προσχολικής ηλικίας κατανοούν επίσης τη διαφορά

μεταξύ γραφής και ομιλίας, όταν συνθέτουν ιστορίες ή ποιήματα, καθώς δεν περιλαμβάνουν λέξεις από την ομιλία τους μέσα στα γραπτά τους. Επομένως, τα παιδιά προσχολικής ηλικίας κατανοούν ότι τα γραπτά τους είναι οι δικές τους πρωτότυπες σκέψεις και ιδέες που εκφράζονται με λέξεις σε ένα κομμάτι χαρτί. Ξέρουν ότι αυτά που γράφουν είναι ειλικρινή αφού εκφράζουν τις σκέψεις και τα συναισθήματα που συμβαίνουν μέσα τους εκείνη την ώρα (Baker, Gersten & Graham, 2003).

Μια καλά δομημένη ιστορία που απευθύνεται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας παρέχει ένα καλό πρότυπο για τον τρόπο γραφής, καθώς έχει αρχή, μέση και τέλος καθώς και αναγνωρίσιμους χαρακτήρες και πλοκή. Διαθέτει επίσης τα απαραίτητα στοιχεία διαλόγου και περιγραφής για να κάνει την ιστορία ζωντανή σε αναγνώστες διαφορετικών ηλικιών και επιπέδων γραμματισμού. Ο νηπιαγωγός πρέπει να επιλέξει ένα ενδιαφέρον θέμα, ώστε οι μαθητές του να ενδιαφέρονται για το τι τους λέει. Θα πρέπει να σχεδιάσει την ιστορία του συμπεριλαμβάνοντας όλα τα απαραίτητα στοιχεία, όπως σκηνικό, αντιδράσεις χαρακτήρων στα γεγονότα, διάλογο και ένα τέλος όπου όλα θα συνδυάζονται άλλοτε με αίσιο και άλλοτε με τραγικό τέλος ανάλογα πάντα με τις προθέσεις του νηπιαγωγού και το τι ακριβώς μηνύματα θέλει να μεταδώσει προς τους μαθητές.

Χρειάζεται ενθάρρυνση από την οικογένεια και τους δασκάλους για να επιμείνει ο μαθητής στο γράψιμο ή τη σύνθεση μιας ιστορίας καθώς στην αρχή είναι δύσκολο να το κάνει με πετυχημένο τρόπο. Αρχικά, η γραφή διαρκεί περισσότερο από την ομιλία, καθώς οι λέξεις πρέπει να συλλογιστούν πριν εκφραστούν δυνατά. Ωστόσο, από τη στιγμή που οι μαθητές καταλάβουν σε τι ακριβώς μπορεί να τους βοηθήσει η γραφή – να τονώσει την αυτοπεποίθησή τους – θα συνεχίσουν να χρησιμοποιούν αυτή τη μορφή επικοινωνίας σε όλη τους τη ζωή.

Αυτό το είδος γραφής βοηθά τα παιδιά να εκφραστούν και να συνδεθούν με τους άλλους. Η δημιουργική γραφή είναι επίσης ένας πολύ καλός τρόπος για τα παιδιά να μάθουν για διαφορετικά συναισθήματα και ιδέες, ενώ παράλληλα τα βοηθά να πετύχουν στο σχολείο και τη ζωή. Μάλιστα, θα πρέπει να τονιστεί πως οι δραστηριότητες της δημιουργικής γραφής θα μπορούσαν πάρα πολύ αποτελεσματικά να συνδυαστούν και με άλλες δραστηριότητες όπως το παιχνίδι ή η δημιουργία τέχνης (εικαστικά, θέατρο) που μπορεί να είναι πιο ευχάριστες για τα παιδιά (Flower & Hayes, 1981).

Η δημιουργική γραφή είναι ένας πολύ καλός τρόπος για τα παιδιά να μάθουν για διαφορετικά συναισθήματα και ιδέες. Στη δημιουργική γραφή, τα παιδιά μαθαίνουν να χρησιμοποιούν διαφορετικούς χαρακτήρες για να εκφραστούν. Αυτό μπορεί να βοηθήσει τα

παιδιά να κατανοήσουν τα συναισθήματά τους και να συνδεθούν με τους άλλους. Μπορεί επίσης να βοηθήσει τα παιδιά να αναπτύξουν καλύτερες επικοινωνιακές δεξιότητες. Για παράδειγμα, τα παιδιά που γράφουν δημιουργικά είναι πιο πιθανό να συνδεθούν με τους δασκάλους τους και να μοιραστούν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους.

Με το πρόγραμμα σπουδών για τους μαθητές του νηπιαγωγείου είναι σαφές πως αυτοί θα πρέπει να αναπτύξουν μία σειρά από ικανότητες σε ό, τι αφορά τη γλωσσική τους ανάπτυξη. Στα πλαίσια αυτά, οι μαθητές καλούνται με βάση τα ερεθίσματα που λαμβάνουν από το εξωτερικό τους περιβάλλον και σύμφωνα με τις εμπειρίες που έχουν βιώσει να εξασκηθούν στην παραγωγή κειμένων τα οποία θα είναι σε θέση να διηγηθούν με επαρκή τρόπο τόσο με τη χρήση του προφορικού λόγου όσο και με τη χρήση του γραπτού λόγου, έστω και με τη μορφή απλών προτάσεων. Σε ό, τι αφορά τη μαθησιακή περιοχή της γλώσσας αυτή στηρίζεται σε τέσσερις κυρίως άξονες:

- Την ικανότητα των μαθητών να κατανοούν με επαρκή τρόπο ιστορίες που τους διηγείται ο νηπιαγωγός σε προφορικό επίπεδο.
- Την προώθηση της ικανότητάς τους να κατανοούν έστω και στους βασικούς τους άξονες τα γραπτά κείμενα.
- Τη δυνατότητά τους να προχωρούν στη δημιουργία και τη διήγηση προφορικών κειμένων.
- Τη δυνατότητα τους να αξιοποιούν το γραπτό λόγο προκειμένου να διηγηθούν μία ιστορία.

Όπως είναι λοιπόν φανερό, οι ικανότητες αυτές από την πλευρά των μαθητών μπορούν να καλλιεργηθούν με αποτελεσματικό τρόπο μέσα από το συνεχή πειραματισμό του νηπιαγωγού με νέες μεθόδους διδασκαλίας και μέσα από την προώθηση δραστηριοτήτων της δημιουργικής γραφής, χάρη στις οποίες τα παιδιά θα μπορέσουν να αναπτύξουν τον περιγραφικό και επεξηγηματικό τους λόγο, όντας σε θέση να αναπαράξουν μία ιστορία με επαρκές περιεχόμενο και ακολουθώντας τη χρονική σειρά των γεγονότων (Richards, 1990).

Στη μαθησιακή περιοχή της γλώσσας οι δραστηριότητες δημιουργικής γραφής μπορούν να συμβάλλουν σε σημαντικό βαθμό προκειμένου τα παιδιά να κατανοήσουν τη σημασία της ως μέσο επικοινωνίας, να αντιληφθούν πως αυτή αποτελεί ένα σύστημα καθώς η κάθε λέξη αποτελείται από συγκεκριμένες συλλαβές και φωνήματα και το πώς τα ίδια τα παιδιά μπορούν να αξιοποιήσουν το λεξιλόγιό τους με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι σε θέση να

συντάξουν, είτε προφορικά είτε γραπτά, ένα κείμενο το οποίο θα έχει μία επαρκή δομή και θα είναι σχετικά πλήρες ως προς την περιγραφή ηρώων, συναισθημάτων, πραγμάτων κ.ο.κ.

3.5 Η γλωσσική αγωγή στο νηπιαγωγείο

Επιχειρώντας κανείς να διερευνήσει τον τρόπο μέσα από τον οποίο εξελίχθηκε η γλώσσα, μπορεί πολύ γρήγορα να διαπιστώσει πως ο άνθρωπος ήδη από πολύ νωρίς έστρεψε το ενδιαφέρον του σε σχέση με τον τρόπο μέσα από τον οποίο μπορούσε να αξιοποιήσει το λόγο για την κάλυψη των αναγκών της επικοινωνίας του. Ήδη από τα αρχαία κιόλας χρόνια, αρκετοί φιλόσοφοι και θεωρητικοί προχώρησαν σε μία συστηματική μελέτη σε σχέση με τον τρόπο που ο άνθρωπος κατάφερε να αρθρώσει το λόγο, ενώ παράλληλα είχαν συνειδητοποιήσει πως αυτή βασίζεται πάνω σε συγκεκριμένες αρχές στοχεύοντας στη μεταλαμπάδευση της γνώσης από τη μία γενιά στην επόμενη. Ταυτόχρονα, πάρα πολλοί ήταν και αυτοί που ασχολήθηκαν με το πώς η γλώσσα μπορεί να διδαχθεί και ποιοι από τους τρόπους και τα μέσα διδασκαλίας ήταν καλύτερα προς αυτή την κατεύθυνση διαπαιδαγώγησης των νέων. Ήδη από τους αρχαίους χρόνους παρατηρείται πως η γλώσσα παίζει ένα δεσπόζοντα ρόλο στα πλαίσια της εκπαίδευσης. Στη σύγχρονη εποχή, είναι εμφανές πως το νηπιαγωγείο αποσκοπεί στην παροχή κινήτρων προς τα παιδιά και τη διαρκή ενθάρρυνσή τους, ώστε μέσα από συγκεκριμένες δραστηριότητες να καταφέρουν να αναπτυχθούν ομαλά τόσο σε νοητικό όσο και σε ψυχολογικό επίπεδο, καταφέροντας ταυτόχρονα να αναπτύξουν όλες εκείνες τις δεξιότητες και τις επικοινωνιακές ικανότητες που θα τα καταστήσει μελλοντικά ικανά να ενσωματωθούν στο εσωτερικό της κοινωνίας (Zimmerman & Kitsantas, 2002).

3.6 Οι απόψεις των νηπιαγωγών για τη δημιουργική γραφή

Η δημιουργική γραφή είναι μια σημαντική δεξιότητα στο οπλοστάσιο των ικανοτήτων κάθε ατόμου. Ένα μάθημα δημιουργικής γραφής στο σχολείο ενσταλάζει μια θετική νοοτροπία στους μικρούς μαθητές προς τη γραφή και ενισχύει τις κοινωνικές και ακαδημαϊκές τους ικανότητες. Ωστόσο, δεν γνωρίζουν όλοι οι γονείς ότι τα μαθήματα δημιουργικής γραφής είναι ωφέλιμα για τους μικρούς μαθητές.

Η δημιουργική γραφή είναι μια μορφή έκφρασης. Ουσιαστικά, τα μαθήματα δημιουργικής γραφής ενθαρρύνουν τους μαθητές να αναπτύξουν τα έμφυτα ταλέντα τους και να ενισχύσουν την ψυχική τους υγεία μέσω της πρακτικής της γραπτής έκφρασης. Επιπλέον, η διδασκαλία σε μικρούς μαθητές του πώς να γράφουν δημιουργικά ενισχύει την εκπαίδευσή τους, καθώς ενισχύει τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες με τους δασκάλους και τους συμμαθητές. Επιπλέον, τα μαθήματα δημιουργικής γραφής ενσταλάζουν μια αίσθηση επιμονής, καθώς απαιτούν τακτική εφαρμογή της ικανότητας για την παραγωγή ενός ποιοτικού έργου. Από εκπαιδευτική άποψη, η διδασκαλία της δημιουργικής γραφής σε μικρά παιδιά είναι απολύτως λογική, καθώς επηρεάζει θετικά ολόκληρη την πορεία της ζωής τους (Calkins, 1986).

Με βάση τα διαθέσιμα δεδομένα, φαίνεται ότι οι περισσότεροι νηπιαγωγοί πιστεύουν ότι η διδασκαλία δεξιοτήτων δημιουργικής γραφής σε μικρά παιδιά είναι ωφέλιμη και εφικτή. Η πλειοψηφία αισθάνεται αρκετά ικανή ως νηπιαγωγοί για να παρέχει μαθήματα δημιουργικής γραφής στους νέους χωρίς να επηρεάζει αρνητικά την εκπαίδευση ή την ευημερία των μαθητών. Ως εκ τούτου, εδώ είναι μερικές κατευθυντήριες γραμμές για το πώς θα ήταν δυνατόν να προχωρήσει κάποιος στην εφαρμογή ενός συνεκτικού μαθήματος δημιουργικής γραφής στα πλαίσια του προγράμματος σπουδών του νηπιαγωγείου το οποίο θα είναι πραγματικά αποτελεσματικό:

1) Θα πρέπει αρχικά να υπάρξει ένας σχεδιασμός για το πώς το ίδιο το μάθημα θα μπορέσει να προσαρμοστεί καλύπτοντας τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών και για το πώς στα πλαίσιά του θα μπορούσε να αξιοποιηθεί μία ευρεία ποικιλία διδακτικών εργαλείων.

2) Θα πρέπει να δοθούν ανάλογα ερεθίσματα στο παιδί μέσα από τις κατάλληλες αφηγήσεις, την απαγγελία ποιημάτων, την προβολή οπτικοακουστικού υλικού, προκειμένου να κατανοήσει τον τρόπο που οι άλλοι εκφέρουν το λόγο και εξιστορούν τα γεγονότα και να επιχειρήσει να μιμηθεί τις συγκεκριμένες τεχνικές.

3) Θα πρέπει να ζητηθεί από τους μαθητές να συντάξουν τη δική τους εκδοχή μόλις ολοκληρωθεί η αφήγηση της ιστορίας, η προβολή του βίντεο ή της ταινίας, η απαγγελία του ποιήματος ή οτιδήποτε άλλο έχει επιλέξει ο νηπιαγωγός. Τα μικρά παιδιά τείνουν να είναι φυσικά ενθουσιώδη. Αυτό κάνει τη διδασκαλία τους για το πώς να εκφράζονται δημιουργικά ελκυστική. Οι «δημιουργικοί συγγραφείς» είναι πιο ικανοί από άλλους στο να αντιμετωπίζουν

τις προκλήσεις της ζωής, καθώς έχουν αναπτύξει ψυχική δύναμη εξασκώντας το πώς να επικοινωνούν αποτελεσματικά μέσω της γραπτής μορφής (Calkins, 1986).

3.7 Η γλωσσική αγωγή στο νηπιαγωγείο μέσα από το παραμύθι

Η γλωσσική εκπαίδευση είναι μια από τις πιο βασικές δεξιότητες που αποκτά ένα παιδί κατά την πρώιμη παιδική ηλικία. Μέσα από τις ιστορίες τα παιδιά μαθαίνουν και απορροφούν πληροφορίες στη μνήμη τους. Η γλωσσική εκπαίδευση στο νηπιαγωγείο μέσα από το παραμύθι ενσταλάζεται στα παιδιά για να αναπτύξουν τις γλωσσικές ικανότητες και τις δεξιότητες γραμματισμού τους. Η εκμάθηση από τα γλωσσικά παραμύθια στα πρώτα στάδια της ζωής, κάνει ένα παιδί ικανό στην επικοινωνία καθώς μεγαλώνει.

Η πρώιμη εκμάθηση από τα παραμύθια ενισχύει τη μάθηση και τα εργαλεία της μνήμης. Τα παιδιά μαθαίνουν γραμμές, προτάσεις, αποσπάσματα από τα παραμύθια και τα επαναλαμβάνουν στους γονείς και τους δασκάλους τους. Αυτό βοηθά στην ενίσχυση του μαθήματος στο μυαλό τους και την αποθήκευση των γνώσεων για μελλοντική χρήση όταν χρειάζεται. Ένα παιδί που μαθαίνει νοήματα, διδάγματα, αποσπάσματα προερχόμενα από παραμύθια θα έχει γερές βάσεις για γλωσσική εκπαίδευση αργότερα στη ζωή του. Μαζί με αυτό, αυτό διευκολύνεται κατά την προφορική ή γραπτή επικοινωνία με άλλους.

Ένας λογικός νους εκπαιδεύεται από τις δομές και τις εκβάσεις των παραμυθιών. Όλες οι καλές ιστορίες ακολουθούν μια παρόμοια δομή γνωστή ως «στοιχεία ιστορίας» ή «στοιχεία πλοκής». Το ταξίδι ενός χαρακτήρα ακολουθεί ένα μονοπάτι γνωστό ως «πλοκή» προς έναν στόχο που είναι γνωστός ως «κορύφωμα» ή «απαλλαγή». Αυτά τα στοιχεία χρησιμοποιούνται για την ανάπτυξη της κατανόησης των σχέσεων αιτίου-αποτελέσματος μέσα σε ένα περιβάλλον. Καθώς περνά ο καιρός, αυτή η κατανόηση εδραιώνεται στην προσωπικότητα κάποιου καθώς εφαρμόζει αυτή τη γνώση σε πραγματικές καταστάσεις (Kellog, 2008).

Τα παραμύθια παρέχουν τη βάση για την καθημερινή ζωή— τόσο ηθικά όσο και γλωσσικά. Τα διδάγματα που αντλούνται από αυτές τις ιστορίες περιλαμβάνουν την ειλικρίνεια, την καλοσύνη προς τους άλλους, την αποφασιστικότητα, τη σκληρή δουλειά, την πίστη, την ευγένεια προς τους άλλους κ. ο. κ. Όλα αυτά τα βασικά στοιχεία συνθέτουν μια ιδανική ζωή πάνω στην οποία μπορεί κανείς να χτίσει τις αξίες του κατά τη διάρκεια της ενηλικίωσής του. Τα ηθικά διδάγματα που ενσταλάζονται από τα παραμύθια παρέχουν στα

παιδιά μια σταθερή βάση για επιλογές στα πλαίσια της καθημερινής ζωής που οδηγούν στην επιτυχία.

Οι πρακτικές γλωσσικής εκπαίδευσης στην πρώιμη παιδική ηλικία είναι χρήσιμες στην εκπαίδευση των παιδιών για μελλοντικές επικοινωνιακές χρήσεις. Τα παραμύθια ενσταλάζουν βασικές αξίες στα παιδιά όπως η ειλικρίνεια, η ευγένεια και η συνεργασία προς τους άλλους.

Τα παραμύθια είναι πλέον αρκετά δημοφιλή ιδιαίτερα για τα παιδιά τα οποία βρίσκονται στην προσχολική και την παιδική ηλικία, αλλά δεν ήταν πάντα έτσι. Το είδος του παραμυθιού έχει βαθιές ρίζες σε προφορικές παραδόσεις αφήγησης και λογοτεχνικά προηγούμενα. Στη σύγχρονη εποχή, το παραμύθι έχει γίνει κάτι περισσότερο από μια παιδική ενασχόληση. Έχει βαθύ αντίκτυπο στην κοινωνία και την εκπαίδευση. Τα σχολεία, οι οικογένειες και οι βιομηχανίες διασκέδασης εξαρτώνται από τη λαϊκή αντίληψη του παραμυθιού.

Το παραμύθι, με την ηθική και φιλοσοφική του διδασκαλία, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ελληνική παιδεία. Ο μαθητής του Πλάτωνα, ο Αριστοτέλης, μελέτησε εκτενώς τον Όμηρο και σημείωσε την αντισυμβατική συμπεριφορά του ήρωα. Αυτό τον ώθησε να ορίσει έναν «ήρωα» σύμφωνα με τις δικές του ιδέες. Οι ήρωες υποτίθεται ότι είναι νομοταγείς πολίτες που διαπρέπουν σε ό,τι κι αν κάνουν. Τείνουν επίσης να έχουν καλούς γονείς που τους δίνουν θετική ενίσχυση κατά τη διάρκεια των δοκιμών τους. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, ο Έλληνας ήρωας Μέγας Αλέξανδρος ήταν η επιτομή αυτού του μοντέλου, καθώς κατέκτησε το μεγαλύτερο μέρος του γνωστού κόσμου σε ηλικία τριάντα δύο ετών. Μέχρι εκείνη τη στιγμή, ο Αλέξανδρος είχε ήδη αποδειχθεί πολλές φορές ως ηρωικός ηγέτης. Ήταν ένα πολύ καλό παράδειγμα της ιδέας του Αριστοτέλη για έναν ήρωα, που υποτίθεται ότι διαμόρφωσε την ελληνορωμαϊκή κοινωνία εν γένει.

Το ελληνικό παραμύθι βασίστηκε στην προφορική αφήγηση που πιθανότατα προηγείται των γραπτών παραμυθιών. Η όπερα *L'Orlando furioso* του 18ου αιώνα του Giambattista Nicolini χρησιμοποιεί μουσική και σκηνικά για να απεικονίσει πώς ο Βιργίλιος αφηγείται την αρχαία ιστορία του Ομήρου στον Ορλάντο σε μορφή τραγουδιού. Από εκείνη τη στιγμή, ο Ορλάντο εμπλέκεται στα γεγονότα της *Furiosa* χωρίς να συμμετέχει συνειδητά στη δική του πτώση. Όπως η όπερα του Nicolini, οι ελληνικές προφορικές ιστορίες μπορεί να έχουν προηγηθεί των γραπτών ομολόγων τους κατά αρκετούς αιώνες - αλλά και οι δύο τύποι παραμυθιών πιθανότατα ξεκίνησαν πολύ παρόμοια. Και στις δύο περιπτώσεις, η προφορική αφήγηση μπορεί να απαιτούσε πολλούς αφηγητές για πιο μακροσκελείς αφηγήσεις.

Ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα οποιουδήποτε καλού παραμυθιού είναι ότι πρέπει να τελειώνει με κάποιο ηθικό δίδαγμα για τον αναγνώστη ή τον ακροατή. Με αυτόν τον τρόπο, ο Έλληνας ήρωας Μέγας Αλέξανδρος αποτελεί παράδειγμα ενός ιδανικού μοντέλου για τα μεταγενέστερα εκπαιδευτικά συστήματα παγκοσμίως — κάποιος που διαπρέπει σε ό,τι κάνει, αλλά ξέρει πώς να μετριάσει τις φυσικές του τάσεις προς την τόλμη και το θάρρος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τους άλλους στη διαδικασία. Οι ηρωισμοί είναι απαραίτητοι όταν αντιμετωπίζεις αντιξοότητες. Ωστόσο, οι ηγέτες πρέπει να είναι σε θέση να χαλιναγωγούν τις ηρωικές τους τάσεις, ώστε να μην καταστρέφουν απερίσκεπτα τους εαυτούς τους ή τους άλλους υπό την ευθύνη τους (Βασιλαράκης, 1994).

3.8 Ο ρόλος του νηπιαγωγού στην προσχολική ηλικία

Η προσχολική ηλικία είναι μέρος της ζωής πολλών παιδιών που ξεκινά από τα πρώτα χρόνια της ζωής τους. Από την ηλικία των 3 έως 6 ετών, τα παιδιά περνούν τουλάχιστον το ήμισυ του χρόνου τους σε ένα πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης, όπου μαθαίνουν νέες έννοιες και αναπτύσσουν κοινωνικές και γλωσσικές δεξιότητες. Αυτά τα προγράμματα διευθύνονται από καθηγητές που φροντίζουν για την εκπαίδευση των μικρών μαθητών. Συνήθως περιλαμβάνουν ένα μείγμα μαθημάτων και δραστηριοτήτων, όπως τέχνη, μουσική, παιχνίδια στον υπολογιστή, αφήγηση ιστοριών και τραγούδι. Οι μαθητές έχουν επίσης χρόνο να παίζουν σε εξωτερικούς χώρους με τους φίλους τους ή στην παιδική χαρά που μπορεί να υπάρχει εντός του νηπιαγωγείου.

Ο ρόλος του νηπιαγωγού στην προσχολική ηλικία είναι να διδάσκει τα απαραίτητα για την ανάπτυξη των μικρών παιδιών. Αυτό περιλαμβάνει τη διδασκαλία των μικρών μαθητών ως προς το πώς να συμπεριφέρονται ηθικά, πώς να μετρούν και να γράφουν βασικές λέξεις και προτάσεις, καθώς και πώς να μαθαίνουν μέσω διαφορετικών τρόπων – ακουστικών, οπτικών και κιναισθητικών. Επιπλέον, ο δάσκαλος θα πρέπει να βοηθά κάθε μαθητή να αναπτυχθεί σωματικά παρέχοντάς του ευκαιρίες άσκησης εντός της τάξης ή σε εξωτερικούς χώρους κατά τη διάρκεια του διαλείμματος ή του μεσημεριανού γεύματος. Οι δραστηριότητες κατά τη διάρκεια του διαλείμματος ποικίλλουν ανάλογα με το σχολικό πρόγραμμα σπουδών (Richards, 1990).

Τα παιδιά προσχολικής ηλικίας συνήθως περνούν λιγότερο από δύο ώρες την ημέρα μέσα στην τάξη. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να παρακολουθούν τις

τελευταίες εξελίξεις στην προσχολική μάθηση, ώστε να μπορούν να παρέχουν μια ελκυστική μαθησιακή εμπειρία στους μικρούς τους μαθητές. Αυτό σημαίνει τη χρήση πόρων όπως βίντεο το οποίο έχει διαπιστωθεί πως μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην πρώιμη παιδική ανάπτυξη, καθώς ταυτόχρονα παρέχει στους μαθητές και πρόσβαση σε νέες τεχνολογίες όπως υπολογιστές, tablet και κινητά τηλέφωνα τα οποία μπορώ να αξιοποιήσω τα πλαίσια της εκμάθησης κατά την εκτέλεση διαφόρων μαθησιακών δραστηριοτήτων. Εκτός από αυτό, είναι σημαντικό οι δάσκαλοι να κατανοούν τις μαθησιακές προτιμήσεις των μικρών παιδιών, ώστε να μπορούν να τους παρέχουν ένα ελκυστικό περιβάλλον που ευνοεί την αποτελεσματική μάθηση (Mak & Coniam, 2008).

Τα μικρά παιδιά έχουν περιορισμένες λεκτικές δεξιότητες όταν ξεκινούν τη φοίτησή τους κατά την προσχολική ηλικία. Αυτό περιορίζει την ικανότητά τους να κατανοούν τα μαθήματα χωρίς βοήθεια. Είναι σημαντικό οι δάσκαλοι να το φροντίζουν αυτό αφήνοντας τους μικρούς μαθητές να χρησιμοποιούν τη σκέψη τους και να εκφράζονται ελεύθερα κατά τη διάρκεια του μαθήματος, ώστε να μπορούν να κατανοήσουν αυτό που διδάσκεται. Τα μικρά παιδιά προτιμούν την αλληλεπίδραση με ενήλικες μέσω της προφορικής διδασκαλίας παρά τη χρήση οπτικών ή απτικών μεθόδων διδασκαλίας, όπως εικονίδια σε οθόνη «tablet» ή βιβλία που βασίζονται σε οθόνη αφής. Προτιμούν επίσης τις αλληλεπιδράσεις του τύπου «ένας προς έναν» από τις ομαδικές δραστηριότητες όπου υπάρχουν περισσότεροι από δύο (Brooke's Marshall, 2004).

Για να ενισχυθεί η εκπαιδευτική εμπειρία των παιδιών προσχολικής ηλικίας, είναι απαραίτητο να προγραμματιστεί ένα διασκεδαστικό, αλλά ταυτόχρονα εκπαιδευτικό περιβάλλον για αυτά, ενώ παράλληλα θα πρέπει αυτό να συμβαδίζει με τις τρέχουσες τάσεις που έχουν στην πρώιμη παιδική ηλικία.

Ο δάσκαλος πρέπει να είναι ευαίσθητος, ανοιχτόμυαλος και να μην επιβάλλει στους μαθητές τη δική του άποψη για τον κόσμο. Θα πρέπει να συζητά για τα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίζει ο κάθε μαθητής και επίσης να κάνει ερωτήσεις σχετικά με αυτά αντί να αποδέχεται απλώς την άποψή τους για την κατάσταση. Σε κάθε θέμα υπάρχουν ορισμένες δεξιότητες που πρέπει να διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί για να καθοδηγήσουν τους μαθητές στη διαδικασία της μάθησης. Ο δάσκαλος πρέπει να είναι σε θέση να ενεργοποιεί τους μαθητές, να είναι αρκετά διασκεδαστικός ώστε οι μαθητές να δίνουν προσοχή, και να υποστηρίζει την πρόοδο των μαθητών του. Κάθε θέμα πρέπει να διδάσκεται με διαφορετικό τρόπο, όπως π.χ.

αν είναι καλύτερο να χρησιμοποιούνται οι λεκτικοί ή οι μη λεκτικοί τρόποι επικοινωνίας (Smith, 2000).

3.9 Τα οφέλη για τους μαθητές μέσα από τις δραστηριότητες της δημιουργικής γραφής

Η δημιουργική γραφή είναι μια μορφή λογοτεχνίας που επιτρέπει στον συγγραφέα να εκφράσει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του με λέξεις. Επίσης, η δημιουργική γραφή βοηθά τους μαθητές να αναπτύξουν τις ικανότητες σκέψης και γραφής τους. Μέσω της χρήσης δημιουργικής γραφής, οι μαθητές μαθαίνουν πώς να εκφράζονται αποτελεσματικά και πώς να γίνονται καλύτεροι άνθρωποι. Επιπλέον, η δημιουργική γραφή μπορεί να είναι ευεργετική για τους μαθητές με πολλούς τρόπους. Κατανοώντας το πώς η δημιουργική γραφή μπορεί να ωφελήσει τους μαθητές, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εφαρμόσουν αυτήν τη στρατηγική στις τάξεις τους (Pawliczak, 2015).

Τα οφέλη από τη χρήση της δημιουργικής γραφής ως στρατηγικής μάθησης είναι πολλά. Για παράδειγμα, η δημιουργική γραφή βοηθά τους μαθητές να αναπτύξουν τις αναλυτικές τους ικανότητες και βελτιώνει τις γλωσσικές τους δεξιότητες. Οι μαθητές μπορούν επίσης να μάθουν πώς να γράφουν αποτελεσματικές αφηγήσεις και ποιήματα, ενώ αναπτύσσουν την ικανότητα της εστίασης και της πειθαρχία. Αυτή η προσέγγιση ενθαρρύνει επίσης τη συναισθηματική ωριμότητα και ανάπτυξη, καθώς αναπτύσσει την ενσυναίσθηση και τη συμπόνια στους μαθητές. Διδάσκει στους μαθητές πώς να γίνουν καλύτεροι άνθρωποι βελτιώνοντας την ψυχική τους υγεία και την αυτοπεποίθησή τους. Επιπλέον, οι δάσκαλοι μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη δημιουργική γραφή για να ενισχύσουν τις γνώσεις των μαθητών για την ιστορία, τη γεωγραφία ή άλλα θέματα συμπληρώνοντας τις διαλέξεις με λογοτεχνικά έργα (Tompkins, 1982).

Η χρήση της δημιουργικής γραφής ως στρατηγικής διδασκαλίας δεν αμφισβητείται από κανέναν ως προς τις απεριόριστες ευκαιρίες για προσωπική έκφραση που παρέχει. Επιτρέποντας στους μαθητές να εκφραστούν ελεύθερα και δημιουργικά, οι δάσκαλοι βοηθούν στη βελτίωση της ψυχικής τους υγείας, καθώς αποκτούν την αίσθηση ότι ανήκουν στην τάξη. Επιπλέον, αυτή η προσέγγιση ενθαρρύνει την ανεξάρτητη μάθηση, καθώς παρακινεί τους μαθητές να αναζητούν ενεργά πηγές για τα έργα τους αντί να βασίζονται στη συμβολή του

δασκάλου. Αυτή η μέθοδος διδάσκει επίσης επιμονή, καθώς ενθαρρύνει τους μαθητές που δεν μπορούν να ολοκληρώσουν μια εργασία να δοκιμάσουν τουλάχιστον να προσπαθήσουν (Smith, 2000).

Η δημιουργική γραφή μπορεί να είναι ένας εξαιρετικά ευεργετικός τρόπος για τους μαθητές να μάθουν για τον εαυτό τους και να βελτιώσουν την ψυχική τους υγεία και δεξιότητες γραμματισμού. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα πλεονεκτήματα της χρήσης αυτής της προσέγγισης κατά τον προγραμματισμό μαθημάτων, καθώς έχει πολλές εφαρμογές τόσο για τη μάθηση όσο και για την ανάπτυξη των μαθητών. Οι δημιουργικοί μαθητές χρησιμοποιούν τη γλώσσα με διαφορετικούς τρόπους και αναζητούν πάντα νέες ιδέες για να γράψουν γι' αυτές. Επιπλέον, χρησιμοποιούν αυθεντική γλώσσα όποτε συνθέτουν μια δική τους ιστορία και εξασφαλίζουν ότι αυτά που λένε είναι αληθινά (Kellog, 2008).

3.10 Δραστηριότητες για τους μαθητές του νηπιαγωγείου στα πλαίσια της δημιουργικής γραφής

Η δημιουργική γραφή είναι ένας τρόπος έκφρασης σκέψεων και ιδεών γραπτώς. Μπορεί να γίνει και από μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η δημιουργική γραφή βοηθά τους μαθητές να μάθουν πώς να εκφράζονται, να χτίζουν ισχυρό λεξιλόγιο, να βελτιώνουν τις αναλυτικές και γραμματικές τους ικανότητες, να γίνονται καλύτεροι αναγνώστες και να κατανοούν τα συναισθήματα των άλλων ανθρώπων. Εκτός από το να μάθουν πώς να εκφράζονται δημιουργικά, οι μαθητές μπορούν επίσης να αποκτήσουν δεξιότητες για το μέλλον τους μέσω της δημιουργικής γραφής στο πλαίσιο του νηπιαγωγείου (Baker, Gersten & Graham, 2003).

Η δημιουργική γραφή γίνεται από μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ως μέρος του προγράμματος σπουδών τους. Οι μαθητές όλων των ηλικιών μπορούν να κάνουν δημιουργική γραφή, καθώς δεν περιορίζεται στην ηλικία του δημοτικού, του γυμνασίου ή σε μεγαλύτερους μαθητές. Είναι καλύτερο οι δάσκαλοι να καθοδηγούν όλους τους μαθητές μέσα από μαθήματα δημιουργικής γραφής, έτσι ώστε κάθε μαθητής να μπορεί να μάθει πώς να εκφράζει αποτελεσματικά τις σκέψεις του μέσω αυτής της μορφής λογοτεχνίας. Κάτι τέτοιο βοηθάει κάθε μαθητή να αναπτύξει την απαραίτητη κριτική σκέψη, τις αναλυτικές και γραμματικές ικανότητες που απαιτούνται για την ακαδημαϊκή επιτυχία σε

όλη τη ζωή. Επιπλέον, βοηθά κάθε μαθητή να μάθει πώς να διαβάζει αποτελεσματικά τα συναισθήματα των ανθρώπων από τα γραπτά που βλέπει (Pawliczak, 2015).

Τα παιδιά μαθαίνουν πολλά νέα πράγματα γράφοντας δοκίμια, καθώς αυτή η μορφή δημιουργικής έκφρασης τους επιτρέπει να μοιράζονται αυτά που γνωρίζουν με άλλους μέσω εφαρμογών ανάγνωσης ή ακρόασης αργότερα στη ζωή τους. Αποκτούν επίσης εμπειρία εφαρμόζοντας όσα έμαθαν σε όλη τους τη ζωή, ενώ εφαρμόζουν αυτή τη γνώση σε πραγματικές καταστάσεις μέσω δημιουργικών δοκιμών. Ως εκ τούτου, συνιστάται οι νηπιαγωγοί να ενσωματώνουν τη δημιουργική γραφή στις εβδομαδιαίες δραστηριότητες για τους μαθητές τους, έτσι ώστε όλοι οι μαθητές να αποκτήσουν την απαραίτητη εμπειρία εφαρμόζοντας όσα έμαθαν μέσω αυτής της μορφής γραπτής διδασκαλίας. Με αυτόν τον τρόπο, οι δάσκαλοι βοηθούν να τεθούν πρώιμα παραδείγματα για το πώς το να έχουν έντονο «μάτι» για τη δημιουργικότητάς τους, κάτι που μπορεί να βοηθήσει στην προετοιμασία των νέων μυαλών για τις πολλές προκλήσεις που θα ακολουθήσουν κατά την εφαρμογή της δημιουργικότητας προς τους στόχους της καθημερινής ζωής (Smith, 2000).

Η δημιουργική γραφή έχει γίνει ένα πολύ δημοφιλές θέμα στα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Ως μέθοδος διδασκαλίας, η δημιουργική γραφή είναι πολύ χρήσιμη για τη διδασκαλία των μικρών παιδιών στις βασικές αρχές της γραφής. Η τέχνη της δημιουργικής γραφής μπορεί να είναι συναρπαστική και για τα παιδιά αλλά και για τους ενήλικες. Η δημιουργική γραφή βοηθά τους ενήλικες να εκφράσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους, ενώ διασκεδάζει τα παιδιά με ιστορίες και ποιήματα. Ενθαρρύνοντας τα παιδιά να γράφουν δημιουργικά, οι εκπαιδευτές μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να αναπτύξουν ένα φυσικό ταλέντο.

Η δημιουργική γραφή είναι ένα αποτελεσματικό εργαλείο διδασκαλίας για μικρούς μαθητές, επειδή εστιάζει στη διδασκαλία βασικών αρχών γραφής. Η εισαγωγή των μικρών μαθητών στην έννοια της δημιουργικότητας θα τους εντυπωσιάσει αρκετά ώστε να μάθουν πραγματικά πώς να γράφουν δημιουργικά. Η εκτίμηση αυτού που διδάσκουν καθώς και αυτού που μαθαίνουν θα βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν ότι η αποτελεσματική γραφή τους διδάσκει οτιδήποτε επιλέγουν να μάθουν. Η εκτίμηση των σκέψεών τους θα τους ενθαρρύνει αρκετά να βάλουν τις ιδέες τους σε χαρτί, ώστε να μάθουν πώς να οργανώνουν αποτελεσματικά τις σκέψεις τους (Karika & Oberman, 2001).

Η εγκαθίδρυση της αγάπης για τη γραφή στα παιδιά είναι απαραίτητη όταν ενθαρρύνονται αποτελεσματικές μέθοδοι διδασκαλίας για τα νηπιαγωγεία. Πολλοί γονείς έλκονται από τη φύση τους σε δημιουργικά χόμπι για τα μικρά παιδιά τους, καθώς τους αρέσει

να ασχολούνται με κάτι που οδηγεί στο σκαρίφημα στο χαρτί. Το ενδιαφέρον για δημιουργικά χόμπι θα ενθαρρύνει τα παιδιά να είναι αρκετά πρόθυμα ώστε να μάθουν πώς να γράφουν δημιουργικά. Ένας δάσκαλος μπορεί να χρησιμοποιήσει μερικές δημιουργικές ιδέες όπως λαβύρινθους, γράμματα ή αριθμούς μαζί με ερωτήσεις ή προτροπές όταν εργάζεται με παιδιά για να τους εμφυσήσει την αγάπη για τη γραφή. Οτιδήποτε περνάει το μήνυμα σχετικά με την απόλαυση της διαδικασίας της γραφής θα ενθαρρύνει αρκετά τα μικρά παιδιά να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους (Zimmerman & Kitsantas, 2002).

Τα νεαρά μυαλά τείνουν προς τα συναισθήματα παρά τη λογική όταν πιέζουν τον εαυτό τους για την εκμάθηση νέων εννοιών. Αυτό πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την εφαρμογή μεθόδων προς αυτόν τον σκοπό. Για να διδάξει κανείς αποτελεσματικά, πρέπει να έχει κατανόηση των δικών του σκέψεων. Αυτό σημαίνει κατανόηση των συναισθημάτων κάποιου πριν επιχειρήσει να εκπαιδεύσει τους άλλους μέσω μεθόδων που εστιάζουν στα συναισθήματα (Walker et al., 2005).

Η δημιουργική γραφή είναι ένας εξαιρετικός τρόπος για να βοηθήσει κανείς τους μαθητές να αναπτύξουν τις γλωσσικές και γνωστικές τους δεξιότητες ενώ διασκεδάζουν. Ο καθένας μπορεί να διδάξει δημιουργική γραφή στους μαθητές ακολουθώντας απλά βήματα. Ξεκινώντας με μια ιδέα, ο δάσκαλος δημιουργεί ένα κείμενο που ενθαρρύνει τους μαθητές να γράψουν για το περιβάλλον, τις εμπειρίες και τις σκέψεις τους. Στη συνέχεια, οι μαθητές διαβάζουν δυνατά τα έργα τους και ασκούν κριτική ο ένας στη δουλειά του άλλου. Με αυτόν τον τρόπο, μαθαίνουν πώς να κάνουν ξεκάθαρες τις ιδέες τους μέσω της γραφής (Smith, 2000).

Οι ασκήσεις δημιουργικής γραφής συμβάλλουν στην προώθηση αποτελεσματικών δεξιοτήτων γραφής. Τα παιδιά μαθαίνουν πώς να σχεδιάζουν και να δομούν ιδέες όταν δημιουργούν ένα κείμενο. Μαθαίνουν επίσης πώς να χρησιμοποιούν διαφορετικούς τύπους γραμματικής. Αφού οι μαθητές ακολουθήσουν τα βήματα που περιγράφονται στην άσκηση δημιουργικής γραφής τους, θα έχουν βελτιώσει σημαντικά τις ικανότητές τους στη γραφή.

Τα παιδιά νηπιακής ηλικίας συνειδητοποιούν περισσότερο τον κόσμο γύρω τους όταν γράφουν για το περιβάλλον τους. Παρατηρώντας τη φύση ως μωρά, πολλά παιδιά αναπτύσσουν μια φιλική στάση με τα ζώα και τα φυτά αργότερα στη ζωή τους. Τα παιδιά αποκτούν επίσης γνώση σχετικά με το πού βρίσκονται τα αντικείμενα όταν περιγράφουν μέρη χρησιμοποιώντας ουσιαστικά και επίθετα. Εστιάζοντας στο άμεσο περιβάλλον τους με αυτή τη γνώση, οι μικροί μαθητές μπορούν σύντομα να αρχίσουν να διδάσκουν τους άλλους για τη

φύση μέσω των ποιημάτων τους. Μπορούν να το κάνουν υιοθετώντας μια ολιστική προοπτική όταν συνθέτουν τις σκέψεις και τις εμπειρίες τους

Οι δημιουργικές ιδέες βρίσκονται συχνά στο μυαλό των παιδιών σε νεαρή ηλικία. Για να εκφράσουν αυτές τις ιδέες, τα παιδιά πρέπει να μάθουν πώς να γράφουν καθαρά, ώστε οι δάσκαλοι να καταλαβαίνουν τι λένε. Οι ασκήσεις δημιουργικής γραφής βοηθούν τα μικρά παιδιά να επικεντρωθούν σε σημαντικές δεξιότητες γλωσσικής ανάπτυξης ενώ διασκεδάζουν. Η δημιουργική γραφή βοηθά στην προώθηση σημαντικών γλωσσικών δεξιοτήτων για τους νέους καθώς και στο ενδιαφέρον για τη λογοτεχνία και την αφήγηση για όλους όσους συμμετέχουν σε αυτή τη δραστηριότητα στην τάξη (Flower & Hayes, 1981).

Σύμφωνα με πληροφορίες από το Διαθεματικό Πρόγραμμα Σπουδών ως πλαίσιο για το Νηπιαγωγείο, τα παιδιά παίρνουν τις σπουδές τους σύμφωνα με τους τομείς των μαθημάτων τους: Γλώσσα, Μαθηματικά, Μελέτη, Μαθηματικά, Περιβαλλοντική Σπουδές, Δημιουργία και έκφραση (εικαστικά, θέατρο, μουσική, φυσική αγωγή) και Τεχνολογία της Πληροφορίας.

Η γλώσσα βασίζεται στην πεποίθηση ότι η γλώσσα και η γνώση δεν διδάσκονται εύκολα με την απομνημόνευση, αλλά δημιουργούνται σταδιακά μέσω σχέσεων επικοινωνίας υποστηρικτικού και βοηθητικού χαρακτήρα. Η γνώση προέρχεται από τις σχέσεις μεταξύ των οικογενειών και του κόσμου μέσω της συμμετοχής και της αλληλεπίδρασης κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας.

Με βάση αυτή τη θεωρία της μάθησης, υποστηρίζει ότι τα παιδιά μαθαίνουν από τα λάθη και ότι τα λάθη αυτά χρησιμοποιούνται ως εκπαιδευτικά μέσα. Αυτά τα λάθη γίνονται αντιληπτά ως φυσικά και ως απαραίτητο συστατικό της μάθησης- έτσι, η οργανωτική προγράμματα προωθούν τη διόρθωση και όχι την εξάλειψη των λαθών.

Αρκετές έρευνες σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, μια μελέτη των σχετικών προγραμμάτων με τη γλώσσα, επισημαίνουν την επιτακτική ανάγκη ανάπτυξης γλωσσικών δεξιοτήτων στα μικρά παιδιά (από 0 έως 6 ετών). Τα παιδιά που προέρχονται από οικογένειες χαμηλότερης κοινωνικής τάξης είναι λιγότερο εξοικειωμένα με τη χρήση της γλώσσας και είναι πιο δύσκολο για τα παιδιά αυτά να μάθουν τα βασικά. Η γνώση της ανάγνωσης και της γραφής είναι μια ζωτικής σημασίας ανάγκη σε μια κοινωνία γραπτής επικοινωνίας.

3.11 Η ένταξη της δημιουργικής γραφής στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Η αρχαία ελληνική λογοτεχνία είναι ένα από τα πιο διαχρονικά λογοτεχνικά είδη της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Εκτός από ιστορίες και ποιήματα, τα αρχαία ελληνικά λογοτεχνικά έργα περιλάμβαναν δοκίμια και ιατρικά συγγράμματα. Ενώ τα περισσότερα από τα λογοτεχνικά έργα της αρχαίας Ελλάδας έχουν χαθεί, ορισμένα έχουν επιβιώσει μέχρι σήμερα. Ένα τέτοιο έργο που έχει διασωθεί είναι η Ιλιάδα του Ομήρου, η οποία εξιστορεί τον Τρωικό πόλεμο μέσα από τα μάτια του Αχιλλέα. Ένα άλλο διάσημο έργο είναι η Οδύσσεια. Εκτός από τη μυθοπλασία, η αρχαία ελληνική γραμματεία περιείχε επίσης σάτιρα και χρονικά επικών μαχών.

Η ένταξη της δημιουργικής γραφής στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα έχει τις ρίζες της στην αρχαιότητα. Οι αρχαίοι Έλληνες στοχαστές δίδαξαν στους μαθητές να σκέφτονται κριτικά, εξασκώντας τόσο τη γραφή όσο και την ομιλία. Για το σκοπό αυτό, ενθάρρυναν τους μαθητές να γράφουν συνθέσεις για ηθικά και πολιτικά ζητήματα. Πολλά από αυτά τα δοκίμια έχουν διασωθεί μέχρι σήμερα, όπως η Απολογία του Πλάτωνα ή το De Republica του Κικέρωνα. Εκτός από τη δημόσια ομιλία και τη συγγραφή, οι αρχαίοι Έλληνες μιλούσαν δημόσια και για ηθικά και πολιτικά ζητήματα για την προώθηση του πατριωτισμού και του εθνικισμού. Για παράδειγμα, ο Αθηναίος πολιτικός Περικλής κάποτε παρακάλεσε τους πολίτες του να γίνουν άξιοι να κυβερνήσουν την Αθήνα. Αργότερα στη ζωή του, ο Οδυσσεύς έκανε το διάσημο ταξίδι του στο σπίτι του, ώστε να μπορεί να διηγηθεί τις ιστορίες του εκεί—συμπεριλαμβανομένων των διάσημων περιπέτειών του με τον Πολύφημο—μέσω της αφήγησης.

Με βάση όσα γνωρίζουμε για το εκπαιδευτικό σύστημα κατά την αρχαιότητα—όταν δεν υπήρχε τυποποιημένο πρόγραμμα σπουδών—οι αρχαίοι Έλληνες μπορεί να είχαν ενσωματώσει τη δημιουργική γραφή στο εκπαιδευτικό τους σύστημα ως μέσο προώθησης των δεξιοτήτων κριτικής σκέψης, ενώ παράλληλα καλλιεργούσαν την αγάπη για τη μάθηση και τη διδασκαλία στους μαθητές τους. Αν και δεν ακολούθησαν όλοι οι αρχαίοι Έλληνες στοχαστές το ιδανικό μοντέλο του Αριστοτέλη για τη μετάδοση της γνώσης (το σύστημα γνωστό ως «η Κλίμακα»), η Αρχαία Ελλάδα πρωτοστάτησε σε ένα εναλλακτικό μοντέλο για τη μετάδοση γνώσης που έδινε έμφαση στην κριτική σκέψη έναντι της απομνημόνευσης κατά τη διάρκεια του χρόνου. Από τον Ηρόδοτο που αφηγείται ιστορίες από το παρελθόν της Ελλάδας - συμπεριλαμβανομένων εκείνων που χάθηκαν πριν από την εποχή του - έως και τη σύγχρονη εποχή έχει αποδειχθεί πως το γραπτό κείμενο μπορεί να καταφέρει να αιχμαλωτίσει τη σκέψη για πολύ περισσότερο χρόνο από όσο χρειάζεται για την ίδια τη γραφή του.

Το πρόγραμμα σπουδών έτσι όπως είναι διαρθρωμένο εμφανίζεται να δίνει μεγάλη έμφαση στην ανάπτυξη της γλώσσα, αλλά και της προφορικής ομιλίας από την πλευρά των μαθητών παρέχοντάς τους κίνητρα προκειμένου να καταβάλουν διαρκείς προσπάθειες για την βελτίωσή τους. Στα πλαίσια αυτά, οι δάσκαλοι επιχειρούν να υποστηρίξουν τους μαθητές σε αυτές τις προσπάθειες, προωθούν διάφορες δραστηριότητες με στόχο την περαιτέρω ανάπτυξη των ικανοτήτων και των δεξιοτήτων, τους ενθαρρύνουν όλες τις μορφές γλωσσικής εξάσκησης εντός της τάξης, ιδιαίτερα σε ό, τι αφορά την προσπάθεια αποτύπωσης των σκέψεων των παιδιών μέσω του γραπτού ή ακόμα και μέσω του προφορικού λόγου Έτσι είναι σαφές πως οι εκπαιδευτικοί δημιουργούν τις αναγκαίες εκείνες συνθήκες που ενθαρρύνουν τα παιδιά να μάθουν για τις διάφορες πτυχές που μπορεί να έχει η αξιοποίηση της γλώσσας στα πλαίσια της επικοινωνίας. Στα πλαίσια διαφόρων δραστηριοτήτων το παιδί μπορεί να μάθει να αναγνωρίζει τις βασικές διαφοροποιήσεις που έχει ο γραπτός λόγος σε σχέση με τον προφορικό συμπεριλαμβανομένων των δομών που θα πρέπει να έχουν οι λέξεις ή προτάσεις, οι παράγραφοι εντός αυτού, του περιεχομένου του, αλλά και του λόγου για τον οποίο αξιοποιείται.

Τα παιδιά κατανοούν ότι οι λέξεις είναι γλώσσα και ότι η σχέση μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου είναι άρρηκτα συνδεδεμένη. Από αυτά καταλαβαίνουν ότι υπάρχουν διαφορετικές μορφές γραπτής γλώσσας, εκτός από την ιδέα ότι η προφορική και η γραπτή γλώσσα είναι αδιαχώριστες. Οι κειμενικές δραστηριότητες διεγείρουν τη γνωστική διαδικασία και παρέχοντας υποστήριξη στον γραμματισμό, τα παιδιά μαθαίνουν πώς να αποκωδικοποιούν και να κωδικοποιούν λέξεις, να ανταποκρίνονται σε χρήσιμες προτάσεις σχετικά με το ποιες λέξεις λειτουργούν καλύτερα για αυτά και να χρησιμοποιούν τις δικές τους λέξεις ως μέσο επικοινωνίας και ανταλλαγής πληροφοριών. Με αυτό σκεπτόμενοι, γίνεται αντιληπτό πως η καλλιέργεια της διαδικασίας της αφήγησης ιστοριών από έναν τον εαυτό του και ό,τι αυτή υποδηλώνει, είναι ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για την ανάπτυξη της γραφής και της ανάγνωσης στα παιδιά της πρώτης σχολικής ηλικίας, επειδή ανταποκρίνεται στην αισθητική, και μεταξύ άλλων, αισθητική, παιδαγωγική και γλωσσική απαιτήσεις της ανάπτυξης του παιδιού, και μπορεί να βοηθήσει τη συναισθηματική και ευημερία. (Craft, 2005).

Κεφάλαιο 4^ο: Τρόποι έκφρασης της δημιουργικότητας στο χώρο διδασκαλίας

4.1 Τι είναι η δημιουργικότητα

Μια από τις πιο κοινές απόψεις είναι ότι η δημιουργικότητα προέρχεται από τη φαντασία. Έτσι, θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως η ίδια η φαντασία σε συνδυασμό με την ευρηματικότητα και την εφευρετικότητα οδηγεί στην ύπαρξη μιας δημιουργικότητας σε σχέση με την ίδια την έκφραση, την χρήση του λόγου, τους πειραματισμούς με νέους τρόπους έκφρασης, τη διατύπωση νέων ιδεών και αντιλήψεων, ακόμα και μέσα από τη διαδικασία ενός παιχνιδιού. Οι καινοτόμες δημιουργίες οδηγούν στη συνέχεια σε μια νέα αίσθηση συνειδητοποίησης, η οποία μπορεί να ξεπνήσει την περιέργεια όλων γενικότερα των ανθρώπων και ειδικότερα των μικρών παιδιών. Συνδέεται επίσης με την καινοτόμο σκέψη που απομακρύνει τα παιδιά από τον συμβατικό τρόπο με τον οποίο γίνονται τα πράγματα και καθιστά εφικτή για αυτά την εξερεύνηση εναλλακτικών τρόπων δράσης και παιχνιδιού. Η δημιουργικότητα είναι γενικά καλή, αλλά απαιτεί ορισμένες προϋποθέσεις. Πρώτα απ' όλα, απαιτεί σωματική ενέργεια και έντονη δραστηριότητα. Αυτό που φαίνεται επαναστατικό μπορεί να είναι προηγούμενες συμπεριφορές που δεν δοκιμάστηκαν ποτέ στο πεδίο. Ορισμένα πρόσθετα οφέλη της δημιουργικότητας περιλαμβάνουν την έντονη δραστηριότητα σε συσχέτιση με την έντονη νοημοσύνη. Η δημιουργικότητα είναι συχνά συνώνυμη με το να είναι επαναστατική, να προχωρά κανείς σε άγνωστο έδαφος και να αντιλαμβάνεται και να ερμηνεύει τις οποιεσδήποτε περιορισμούς και προβλήματα που ανακύπτουν σε αυτή την πορεία ως κάτι το οποίο θα πρέπει να αντιμετωπιστεί (Barron & Harrington, 1989).

Ουσιαστικά, αυτή η δημιουργικότητα επιτρέπει στο άτομο να εμπιστεύεται τον εαυτό του, να παρουσιάζει μία έντονη ευελιξία και μία εύκολη προσαρμοστικότητα ανάλογα με τις συνθήκες και αυτό είναι κάτι το οποίο έχει σημαντικά αποτελέσματα, ιδίως για την αυτό πεποίθησή του. Υπάρχουν πολλά οφέλη από την ενασχόληση με τη δημιουργικότητα και οτιδήποτε είναι δημιουργικό. Τα σημαντικότερα από αυτά τα οφέλη είναι η ανάπτυξη των κλίσεων και των ταλέντων ενός ατόμου, η εμπειρία νέων πραγμάτων και η καλλιέργεια της φαντασίας, της κρίσης, των τρόπων σκέψης και του ηθικού του χαρακτήρα. Επιπλέον, συμβάλλει στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του ατόμου όσον αφορά την υπευθυνότητα και την ομαδική εργασία. Τόσο το σώμα όσο και το πνεύμα ικανοποιούνται και οι αξίες του

ανθρώπου έτσι όπως τελικά αυτές διαμορφώνονται, επηρεάζουν την επικοινωνία του με τους υπόλοιπους γύρω του.

Προκειμένου να μπορέσει κανείς να εξηγήσει με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ακρίβεια το τι ακριβώς περιγράφει ο όρος «δημιουργικότητα» θα πρέπει να καταβάλει προσπάθειες προκειμένου να επεκτείνει τον αυστηρό ορισμό του όρου συμπεριλαμβάνοντας αρκετά από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τα οποία αυτός περιγράφει. Ένας άνθρωπος θα πρέπει να διαθέτει αρκετά από όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά τα οποία τον καθιστούν διαφορετικό σε σχέση με τους άλλους ανθρώπους και τα οποία θα μπορούσαν να τον εντάξουν στην κατηγορία του δημιουργικού ατόμου. Σε γενικές γραμμές θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως η αντίληψη ότι δεν υπάρχουν δημιουργικοί άνθρωποι είναι εντελώς εσφαλμένη, αφού κάθε άνθρωπος παίρνει από μόνος του την απόφαση ως προσωπική επιλογή του να μην είναι δημιουργικός, αφού επιλέγει να μην εκτελέσει μία συγκεκριμένη πράξη εξαιτίας της θέλησής του και μόνο, αλλά επειδή αυτή του επιβάλλεται από κάποιον άλλον, το κάνει δηλαδή καταναγκαστικά.

Σίγουρα, η δράση και η σκέψη είναι στενά συνδεδεμένες διαδικασίες. Οι εκπαιδευτικές διαδικασίες χρησιμοποιούνται τόσο για την ανάπτυξη των νοητικών δυνάμεων ενός ατόμου όσο και για την καλλιέργεια των μαθησιακών του δεξιοτήτων. Η μάθηση συμβαίνει ως αποτέλεσμα της διαδικασίας σκέψης του ατόμου. Αυτή η σύνθετη διαδικασία σκέψης απαιτεί περίπλοκους μηχανισμούς και λειτουργίες για να λάβει χώρα. Η νόηση και η σκέψη παίζουν καθοριστικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία. Σκεφτόμαστε, άρα μαθαίνουμε. Η ανθρώπινη σκέψη αποτελεί κρίσιμο μέρος της διαδικασίας μάθησης. Ο Δρ Μπλουμ πιστεύει ότι τα τρία πρώτα στάδια περιλαμβάνουν την κριτική σκέψη, η οποία είναι η χρήση της λογικής για την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με ένα πρόβλημα και τις πιθανές λύσεις του. Τα τρία τελευταία στάδια περιλαμβάνουν τη δημιουργική σκέψη, η οποία είναι η αναγνώριση πολλών διαφορετικών ιδεών και η αξιολόγηση της μοναδικότητας και της αξίας τους. Η κριτική σκέψη χρησιμοποιείται για την ταξινόμηση, τις αναλογίες και την αλληλουχία. Αντίθετα, η δημιουργική σκέψη χρησιμοποιείται για ασυνήθιστες χρήσεις, τροποποιήσεις και αντίληψη των συνεπειών. Η δημιουργική σκέψη ενός ατόμου μπορεί να μετρηθεί από τον αριθμό και την ποικιλία των εναλλακτικών του λύσεων και τη μοναδικότητα των ιδεών του (Pretz, Naples & Sternberg, 2003).

Η δημιουργική ατμόσφαιρα σε ένα σχολείο θα έπρεπε να έχει τη μορφή ότι οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές εργάζονται για την άρση των εμποδίων στη δημιουργική σκέψη, καλλιεργώντας την έλλειψη φόβου, την αυτοπεποίθηση και τη συστηματική προσέγγιση της

δημιουργικής σκέψης. Αυτά θα πρέπει να προκύπτουν από προσεκτικά σχεδιασμένα προγράμματα (Μάνου, 2011).

Με γνώμονα λοιπόν αυτά τα δεδομένα, θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως εντός του σχολικού περιβάλλοντος συναντώνται τέσσερις διαφορετικές κατηγορίες μαθητών. Στην πρώτη κατηγορία, εντάσσονται οι μαθητές οι οποίοι κατά κύριο λόγο χρησιμοποιούν τη συγκλίνουσα σκέψη. Στη δεύτερη κατηγορία, εντάσσονται οι μαθητές οι οποίοι χρησιμοποιούν την συγκλίνουσα σκέψη. Στην τρίτη κατηγορία, εντάσσονται οι μαθητές οι οποίοι δεν χρησιμοποιούν κανέναν από τους δύο παραπάνω τύπους σκέψης, ενώ στην τέταρτη και τελευταία κατηγορία εντάσσονται οι μαθητές εκείνοι οι οποίοι χρησιμοποιούν αποκλειστικά και μόνο την αποκλίνουσα σκέψη. Όπως είναι εμφανές, σε αυτήν την κατηγορία εντάσσονται οι μαθητές που έχουν κάποιες συγκεκριμένες μαθησιακές δυσκολίες ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Παρασκευόπουλος, 1985).

Πολλές φορές παρουσιάζονται εμπόδια κατά την ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης, όπως ο φόβος της γελιοποίησης ή της αποτυχίας και η έλλειψη εμπιστοσύνης στις δημιουργικές μας ικανότητες. Τα εμπόδια αυτά πρέπει να αρθούν είτε πρόκειται για ατομικά ή κοινωνικά και να γίνει συνειδητή η αξία της δημιουργικής σκέψης μέσω συστηματικής καλλιέργειας (Μάνου, 2011). Σε αυτό θα συμβάλουν και οι εκπαιδευτικοί με την εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων, εντάσσοντας τη δημιουργική σκέψη σε όλο το φάσμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας και διαμορφώνοντας δημιουργική ατμόσφαιρα στη σχολική ζωή.

Η δημιουργική γραφή είναι ένα φυσικό μέρος της παιδικής ανάπτυξης και ένα ουσιαστικό μέρος του μυαλού ως ανθρώπινων όντων. Η δημιουργική γραφή βοηθά τους ανθρώπους να σχηματίζουν ιδέες, να εκφράζονται και να συνδέονται με τους άλλους. Ωστόσο, η δημιουργική γραφή μπορεί να είναι μια πρόκληση για παιδιά που μπορεί να δυσκολεύονται να κατανοήσουν τις σκέψεις τους ή να εκφραστούν δημιουργικά. Προκειμένου να ενθαρρύνει κάποιος τη φυσική δημιουργικότητα των παιδιών και να τα βοηθήσει να αναπτύξουν τα ταλέντα τους, είναι σημαντικό να κατανοούμε πώς να δουλεύει με τα παιδιά πάνω στις ιδέες και τα λόγια τους.

Η συνεργασία με τα παιδιά σχετικά με τις ιδέες και τα λόγια τους είναι ένας πολύ καλός τρόπος για να τα βοηθήσει ο εκπαιδευτικός να χτίσουν την εμπιστοσύνη τους στην ατομικότητά τους. Η ενθάρρυνση της ανάπτυξης των νέων μυαλών μέσω της δημιουργικής γραφής βοηθά τα παιδιά να κατανοήσουν καλύτερα τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους. Αυτό με τη σειρά του τα βοηθά να εξελιχθούν ως στοχαστές και να γίνουν ανεξάρτητα άτομα.

Τα παιδιά που τους αρέσει να γράφουν ποιήματα, διηγήματα μπορεί να διαπιστώσουν ότι η συνεργασία με τους δασκάλους για τις ιδέες τους ενθαρρύνει τη θετική ανάπτυξη στη δημιουργικότητά τους. Αντί να επικεντρώνονται στη διόρθωση κάθε λάθους που κάνουν, οι δάσκαλοι θα πρέπει να επικεντρωθούν στο να βοηθήσουν τα παιδιά να βελτιώσουν τις ικανότητές τους ενθαρρύνοντας τη δημιουργική τους σκέψη.

Οι δάσκαλοι θα πρέπει επίσης να είναι προετοιμασμένοι να κατανοήσουν ότι τα παιδιά μπορεί να εκφράσουν τις ιδέες τους με διαφορετικούς τρόπους, ειδικά στα πρώτα χρόνια. Τα μικρά παιδιά μπορεί να χρησιμοποιούν περιέργες λέξεις ή να μιλούν με γρήγορο ρυθμό που οι ενήλικες δυσκολεύονται να κατανοήσουν ή να ακολουθήσουν. Τα μικρά παιδιά έχουν επίσης ελάχιστο έλεγχο στο πότε θέλουν να μιλήσουν ή να εκφραστούν δημιουργικά. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο είναι ωφέλιμο για τα μικρά παιδιά να μάθουν πώς να επικοινωνούν με ενήλικες μέσω γραπτών κειμένων, ώστε να μπορούν να εργαστούν για τη βελτίωση των δεξιοτήτων τους μόνα τους.

Η κατανόηση του τρόπου ενθάρρυνσης της παιδικής δημιουργικότητας μέσω της γραφής είναι ένα ουσιαστικό μέρος της εκπαίδευσης των νέων μυαλών. Τα παιδιά είναι από τη φύση τους δημιουργικοί στοχαστές που απολαμβάνουν να εκφράζονται με λέξεις. Επομένως, η δουλειά του εκπαιδευτικού είναι να τα βοηθήσει να αναπτύξουν αυτά τα ταλέντα με ασφάλεια και παραγωγικότητα.

4.2 Δημιουργική Παιδαγωγική

Όλο και περισσότερο δέχεται ότι η ανάπτυξη της δημιουργικότητας στα σχολεία, τα πανεπιστήμια και γενικά σε όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα αποτελεί δευτερεύον στοιχείο της εκπαίδευσης. Μια κοινωνία που πρέπει να λειτουργεί αποτελεσματικά, χρειάζεται δημιουργικούς ανθρώπους να εργάζονται και να παρέχουν σε πολλαπλές προοπτικές και προσεγγίσεις για να είναι σε θέση να λαμβάνουν καλύτερες αποφάσεις. Αυτή η δεξιότητα της δημιουργικότητας μπορεί να καλλιεργηθεί μέσω της εκπαίδευσης και της πρακτικής. Για να γίνει αυτό, υπάρχει η ανάγκη να παρέχεται μια εντελώς νέα παιδαγωγική, που ονομάζεται Δημιουργική Παιδαγωγική και δημιουργικές σπουδές, στις οποίες δεν υπάρχει περιορισμός στη μάθηση με βάση το γνωστικό αντικείμενο, τη μάθηση με βάση το πρόβλημα. Στο επίκεντρο της Δημιουργικής Παιδαγωγικής βρίσκεται ο μαθητής και οι ανάγκες του, οι οποίες καθορίζουν τον στόχο της δημιουργικής μάθησης. Τα ενδιαφέροντα του μαθητή είναι

αυτά που θα τον εμπλέξουν στην επιλογή έργων που τον ικανοποιούν και τα οποία προτιμά. Είναι τα μοναδικά ενδιαφέροντα που παρουσιάζει κάθε μαθητής που θα τον αναγκάσουν στη συνέχεια να επιλέξει έργα που του ταιριάζουν (Özbek, 2006).

Η κατανόηση της αξίας της δημιουργικής μάθησης, η παροχή βοήθειας στα άτομα για την ανάπτυξη σχεδίων και τη διαχείριση των αποτελεσμάτων, καθώς και η ικανότητα εφαρμογής στρατηγικών για την επίλυση δύσκολων ζητημάτων είναι ανεκτίμητες δεξιότητες σε κάθε επάγγελμα και σήμερα αποτελούν πιο σημαντικό μέρος της ζωής μας από οποιαδήποτε άλλη στιγμή στην ιστορία. Οι μαθητές, όπως και οι ενήλικες, χρειάζονται βοήθεια στη διερεύνηση και επίλυση προβλημάτων που προκύπτουν από ασυμβατότητα αξιών και στόχων. Όπως και οι ενήλικες, έχουν δυσκολίες στη διατήρηση της ψυχραιμίας, της επιμονής, της δυνατότητας ανάληψης πρωτοβουλιών- πρόκειται για δυσκολίες που απορρέουν από το γεγονός ότι δεν είναι ακόμη ικανοί σε μια κατάσταση που τους φέρνει αντιμέτωπους με αντικρουόμενες ανάγκες και συμφέροντα. Έχουν ανάγκη να συναναστρέφονται με ανθρώπους που μπορούν να τους καθοδηγήσουν σε πληροφορίες και να τους βοηθήσουν να διατυπώσουν ιδέες. Ωστόσο, οι έφηβοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην ανταλλαγή πληροφοριών με τους δασκάλους τους, και σε ορισμένες περιπτώσεις, πρόκειται για απροθυμία να επιμείνουν ότι ο δάσκαλός τους τους καταλαβαίνει. Τίποτα δεν είναι καλύτερο από το να τους αφήσουμε να σταθούν στη δική τους αξιοπρέπεια. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να τους βοηθήσουν στην πρόσβαση, αποφεύγοντας να τους χαρακτηρίζουν ως αποκλίνοντες ή παθολογικούς, αποφεύγοντας να τους στιγματίζουν και αντιμετωπίζοντας τους. (Özbek, 2006).

Η δημιουργική σκέψη είναι το κλειδί για την επιτυχία σε ένα ευρύ φάσμα τομέων. Ορισμένα σχολεία εστιάζουν περισσότερο στη δημιουργική σκέψη πολύ περισσότερο σε σχέση με άλλους τομείς. Η δημιουργική σκέψη είναι απαραίτητη για τους μαθητές που θέλουν να γίνουν επιτυχημένοι στην καριέρα τους. Μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις δημιουργικές τους ικανότητες για να διαπρέψουν στα επαγγέλματά τους εφαρμόζοντας στον εαυτό τους τη δημιουργική παιδαγωγική που είχαν την ευκαιρία να διδαχθούν στην τάξη.

Ορισμένα σχολεία απαιτούν από τους μαθητές τους να χρησιμοποιήσουν τη φαντασία τους για να λύσουν προβλήματα. Επιπλέον, ορισμένοι δάσκαλοι ενσωματώνουν δημιουργικές δραστηριότητες στα μαθήματά τους, έτσι ώστε οι μαθητές να μπορούν να μάθουν πώς να εφαρμόζουν τη δημιουργικότητα στην επίλυση προβλημάτων. Κάνοντας αυτό, βοηθούν στην εκπαίδευση της ικανότητας των μαθητών να σκέφτονται δημιουργικά, καθώς και να τους διδάξουν πώς να το κάνουν αποτελεσματικά. Αυτό ενθαρρύνει επίσης μια νοοτροπία

ανάπτυξης και μειώνει την αναβλητικότητα, καθώς τους κάνει να θέλουν να μάθουν νέες δεξιότητες και να εφαρμόσουν τη δημιουργικότητά τους σε πραγματικές καταστάσεις. Επιπλέον, αυτό κάνει τη διαδικασία μάθησης πιο αξέχαστη και ευνοϊκή για τη διαμόρφωση μόνιμων και θετικών συνηθειών (Ramet, 2010).

Ένας γνωστός στοχαστής χρησιμοποίησε τη φαντασία του για να εφεύρει διάφορες συσκευές για να τον βοηθήσει να σκεφτεί πιο καθαρά. Ο Alexander Graham Bell χρησιμοποίησε τη φαντασία του εκτενώς κατά την ανάπτυξη του τηλεφώνου. Επινόησε τρόπους μετάδοσης του ήχου μέσω καλωδίων αντί μέσω αέρα, κάτι που τον οδήγησε να αναπτύξει το τηλέφωνο που έχουμε σήμερα. Ένα άλλο λιγότερο γνωστό παράδειγμα είναι το πώς ο Τόμας Έντισον χρησιμοποίησε τη φαντασία του εκτενώς σε όλη τη διάρκεια της καριέρας του - κατέθεσε περισσότερες από 2.000 πατέντες, αλλά ήταν επίσης παραγωγικός χρήστης των δικών του εφευρέσεων. Τελειοποίησε τον ηλεκτρικό λαμπτήρα και ήταν επίσης ο πρώτος άνθρωπος που εγκλώβισε το διοξείδιο του άνθρακα σε ένα σφραγισμένο περιβάλλον όπου έγινε στερεό αντί για υγρό - δημιουργώντας τη σύγχρονη μονάδα εκπομπής διοξειδίου του άνθρακα που γνωρίζουμε σήμερα ως «Smoketower».

Επιπλέον, ένας σημαντικός καθηγητής ονόματι Χέρμπερτ Σπένσερ Κινγκ δίδαξε κάποτε σε μαθητές στο Χάρβαρντ ότι «η έμπνευση από μόνη της δεν θα σας πάει μακριά... η συνεχής έρευνα... θα σας πάει μακριά». Αναφερόταν όχι μόνο στις διαλέξεις του αλλά και στην προσέγγισή του προς τη διδασκαλία που ενθάρρυνε τη συνεχή έρευνα και την αμφισβήτηση τόσο εντός όσο και εκτός τάξης, χρησιμοποιώντας αυτήν τη μεθοδική προσέγγιση προς την εκπαίδευση που είναι γνωστή ως διερευνητική διδασκαλία στις μέρες μας. Ενθαρρύνοντας αυτή τη διαδικασία σκέψης με τις διαλέξεις του, βοήθησε να διαμορφωθούν τα νεαρά μυαλά, ενθαρρύνοντάς τα να λύσουν προβλήματα και χρησιμοποιώντας τη δημιουργικότητά τους αποτελεσματικά — μια προσέγγιση που τώρα είναι γνωστή ως «δημιουργική παιδαγωγική».

Η δημιουργική σκέψη είναι μια βασική δεξιότητα για όποιον θέλει επιτυχία στη ζωή. Τα σχολεία που εκτιμούν τη δημιουργικότητα ενθαρρύνουν τους μαθητές προς αυτόν τον στόχο, ενθαρρύνοντας τη δημιουργική παιδαγωγική στην τάξη. Οι μαθητές που μαθαίνουν πώς να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά τη δημιουργικότητά τους συχνά καταλήγουν να αριστεύουν σε όλους τους τομείς της ζωής (Özbek, 2006).

4.3 Δημιουργικότητα και τέχνες

Είναι αναμφισβήτητο πως η κοινωνία στην οποία ζει σήμερα ο σύγχρονος άνθρωπος κατά τη διάρκεια του 21ου αιώνα είναι δημιουργική. Αυτό οφείλεται και στο γεγονός πως και οι γενικότερες εξελίξεις είχαν ως αποτέλεσμα τον μετασχηματισμό της κοινωνίας σε όλους τους τομείς. Ακόμα και ο κλάδος της οικονομίας δεν βασίζεται πλέον στη βιομηχανία όπως στο παρελθόν. Δεν αποτελεί απλώς και μόνο μία οικονομία που βασίζεται στην πληροφόρηση και την ανταλλαγή επικοινωνίας και μηνυμάτων μεταξύ των ανθρώπων, αλλά αποτελεί μία κοινωνία και μια οικονομία δημιουργική. Η ψηφιακή επανάσταση η οποία συντελέστηκε κατά τη διάρκεια του εικοστού πρώτου αιώνα και οι ραγδαίες εξελίξεις που ακολούθησαν τον τεχνολογικό τομέα είχαν ως αποτέλεσμα την εξέλιξη των μηχανών. Ωστόσο, ακόμα και οι μηχανές όσο εξελιγμένες και αν είναι, ακόμα και αν μπορούν να κάνουν επαναλαμβανόμενες εργασίες χωρίς κανενός είδους απόκλιση έχοντας όλες τις πληροφορίες διαθέσιμες, εξακολουθούν να μην είναι σε θέση να κάνουν κάτι με εξίσου αποτελεσματικό τρόπο όσο οι ίδιοι οι άνθρωποι. Δεν μπορούν να είναι δημιουργικές. Αυτή η έννοια της δημιουργικότητας είναι που διαφοροποιεί την ανθρώπινη δράση σε όλους τους τομείς. Αυτή είναι που εκτιμάται σήμερα από την κοινωνία και η οποία αποτυπώνεται με έναν ιδιαίτερο τρόπο και στις τέχνες (Mak & Coniam, 2008).

Προτού γίνει μία πιο διεξοδική ανάλυση αναφορικά με το ρόλο των Τεχνών και το ποσό αυτές προωθούνται μέσα από το εκπαιδευτικό σύστημα, θα πρέπει πρωτίστως να κατανοήσει κανείς σε τι αναφέρεται ο όρος «τέχνη». Οι τέχνες είναι μία ιδιαίτερα πλούσια θεματική αυτή καθ' εαυτή και δεν αποτελούν σε καμία περίπτωση ένα συμπληρωματικό μάθημα στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, όπως πολλοί εσφαλμένα είχαν υιοθετήσει την άποψη τα τελευταία χρόνια. Παράλληλα, η διαρκής ενασχόληση του ανθρώπου με τις τέχνες έχει ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη συγκεκριμένων ικανοτήτων και δεξιοτήτων ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τους μαθητές οι οποίοι μέσω αυτής μπορούν να αποκτήσουν μία σειρά από γνώσεις τις οποίες θα είναι σε θέση να εφαρμόσουν και σε άλλους ευρύτερους τομείς της καθημερινότητάς τους.

Στα πλαίσια αυτά, θα πρέπει να τονιστεί πως οι τέχνες μπορούν να βοηθήσουν στην ανάπτυξη σημαντικών ικανοτήτων, όπως είναι η δημιουργικότητα, η παραγωγή και η εκτέλεση ενός έργου, η τελική του παρουσίαση ενώ μέσα από αυτήν μπορούν τα άτομα να εκφράσουν τα προσωπικά τους βιώματα, τις γνώσεις που ήδη κατέχουν, στοιχεία του πολιτισμού τους. Όλες αυτές οι δεξιότητες οι οποίες αναπτύσσονται μέσα από την τέχνη είναι αυτονόητο πως

δεν αξιοποιούνται μόνο στα πλαίσια αυτής, αλλά μπορούν να βρουν εφαρμογή σε πρακτικό επίπεδο και σε άλλους τομείς της καθημερινής ζωής του ανθρώπου. Αυτός είναι και ένας από τους βασικούς λόγους για τους οποίους οι τέχνες αποτελούν ένα αναπόσπαστο κομμάτι της εκπαίδευσης το οποίο προβλέπεται με βάση τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών (Parsons, 1987).

Ως εκ τούτου λοιπόν θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως οι τέχνες μπορούν να αξιοποιηθούν ως κατάλληλο μέσο προκειμένου ο άνθρωπος να αναπτύξει μία σειρά από δεξιότητες τις οποίες θα είναι σε θέση με χρησιμοποίησή τους στην καθημερινότητά του. υτές θα μπορούσαν να συνοψιστούν ως εξής:

- **Επικοινωνιακές δεξιότητες:** Οι μαθητές είναι σε θέση να αξιοποιήσουν την τέχνη ως ένα εργαλείο μέσα από το οποίο θα μπορέσουν να εκφράσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους. Αυτό είναι κάτι το οποίο μπορεί να εφαρμοστεί καθ' όλη τη διάρκεια του μετέπειτα βίου τους. Πολλές φορές έχουν αξιοποιηθεί τόσο στο παρελθόν όσο και στη σύγχρονη εποχή θεατρικά έργα, τραγούδια, ποιήματα, κινηματογραφικές ταινίες, προκειμένου να μεταδοθούν προς τους πολίτες σημαντικά μηνύματα τα οποία αφορούν γεγονότα, πράγματα και καταστάσεις της καθημερινής ζωής.
- **Διασύνδεση με τα ιστορικά και πολιτισμικά στοιχεία:** Η εξερεύνηση των Τεχνών και η ενασχόληση των ανθρώπων με αυτήν σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους έχει ως αποτέλεσμα να τους βοηθά στο να μάθουν περισσότερα αναφορικά με την ιστορία του τόπου τους, αλλά, και να διατηρήσουν ζωντανές τις πολιτισμικές τους παραδόσεις. Μέσα από αυτή τη διαδικασία μπορεί να κανείς να αντλήσει πληροφορίες και γνώσεις τόσο για τον τόπο στον οποίο ζει όσο και για τον ευρύτερο κόσμο.
- **Ψυχική υγεία και ευημερία:** Αρκετές έρευνες που έχουν διεξαχθεί, έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα πως οι τέχνες μπορούν να αξιοποιηθούν ως ένα σημαντικό εργαλείο προκειμένου να ενισχυθεί η ψυχική υγεία των ανθρώπων και να γίνουν περισσότερο ανθεκτικοί απέναντι στους αγχόνους παράγοντες. Αυτός άλλωστε είναι και ο λόγος που η τέχνη χρησιμοποιείται και ως θεραπευτική προσέγγιση σε αρκετές ασθένειες οι οποίες σχετίζονται με ψυχικές διαταραχές, όπως είναι για παράδειγμα η κατάθλιψη, αλλά ακόμα και στα πλαίσια της αποκατάστασης ανθρώπων που έχουν κάποια μορφή αναπηρίας.
- **Προσωπική ολοκλήρωση και ενίσχυση της αυτοπεποίθησης:** Οι τέχνες μπορούν να αξιοποιηθούν ως ένα διδακτικό μέσο το οποίο συμβάλλει στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και της αυτοπεποίθησης του ανθρώπου και τον βοηθάει στο να

μεταβληθεί σε μία ολοκληρωμένη προσωπικότητα. Αρκετοί ψυχολόγοι που έχουν ασχοληθεί με το συγκεκριμένο θέμα έχουν επισημάνει την ιδιαίτερη σημασία που μπορούν να ασκήσουν οι τέχνες στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου. Στην περίπτωση που ο άνθρωπος ασχολείται συστηματικά με τέτοιου είδους δραστηριότητες καταφέρνει να ενισχύσει τη δυνατότητα εστίασης της προσοχής του κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης δραστηριότητας, ενισχύεται η έμπνευση και η δημιουργικότητά του, αλλά και το αίσθημα της ικανοποίησης που ο ίδιος αντλεί μέσα από αυτή τη διαδικασία (Parsons, 1987).

- Ενδυνάμωση της συνεργασίας, της ομαδικότητας και του αισθήματος του ανήκειν: Οι τέχνες πολύ συχνά αξιοποιούνται στα πλαίσια της ενίσχυσης του αισθήματος πως ο άνθρωπος αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης κοινωνίας, μιας ευρύτερης ομάδας ανθρώπων που όλοι μαζί προσπαθούν για την επίτευξη ενός κοινού στόχου. Πολλές φορές τα θεατρικά έργα ο κινηματογράφος, οι συναυλίες που πραγματοποιούνται, έχουν αξιοποιηθεί για αυτό τον σκοπό προκειμένου να δώσουν το μήνυμα της συσπείρωσης του κόσμου απέναντι σε ένα γεγονός ή απέναντι σε μία αρνητική κατάσταση. Από την άλλη και οι ίδιες οι τέχνες αξιοποιούνται στα πλαίσια της έκφρασης των ιδιαίτερων συναισθημάτων που μπορεί να νιώθει ένας άνθρωπος, όπως είναι η χαρά ή η λύπη του. Αυτός είναι και ο λόγος που σε αρκετές από τις ευτυχισμένες στιγμές της ζωής του ο άνθρωπος επιλέγει να τραγουδήσει ή να χορέψει (Σάλλα-Δοκουμετζίδα, 1996).

Με βάση λοιπόν τα συγκεκριμένα στοιχεία που αναφέρθηκαν, παραμένει ανοιχτό το ερώτημα ως προς το πώς θα μπορούσαν οι τέχνες να αξιοποιηθούν με ευρύτερο και περισσότερο αποτελεσματικό τρόπο στα πλαίσια της εκπαίδευσης και το τι θα μπορούσαν να κάνουν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί προς αυτή την κατεύθυνση. Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα μπορεί να δοθεί μέσα από την κατανόηση κάποιων απλών παραμέτρων:

Οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει πρωτίστως να συνειδητοποιήσουν την ιδιαίτερη σημασία που έχουν οι τέχνες για την ενίσχυση των ικανοτήτων των μαθητών και να προσπαθήσουν να σχεδιάσουν ένα πρόγραμμα το οποίο θα τις συμπεριλαμβάνει στα πλαίσια των καθημερινών δραστηριοτήτων. Θα πρέπει να αντιληφθούν πως η ενασχόληση των μαθητών με τις τέχνες αποτελεί μία ιδιαίτερα σημαντική θεματική περιοχή, η οποία έχει μεγάλη αξία, συμβάλλοντας στην ενδυνάμωση της φαντασίας, στην καλλιέργεια της δημιουργικής τους σκέψης, στον τρόπο με τον οποίο μαθαίνουν να εκφράζουν τα συναισθήματά τους. Μόλις αυτό γίνει απολύτως κατανοητό από την πλευρά των

εκπαιδευτικών και αναγνωρίσουν την τεράστια σημασία που μπορεί να διαδραματίσει η καλλιτεχνική εκπαίδευση, τότε θα πρέπει να εμπλέξουν προς αυτή την κατεύθυνση το σύνολο των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας, όπως είναι οι γονείς των μαθητών, οι μαθητές, οι διευθυντές των σχολικών μονάδων (Hunt & O'Donnell, 1970).

Από την άλλη, θα πρέπει να τονιστεί πως χρειάζεται να γίνουν βαθιές αλλαγές σε σχέση με τον τρόπο που είναι οργανωμένο το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα και τρόπος με τον οποίο είναι σχεδιασμένα τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών. Οι τέχνες θα πρέπει να αναγνωριστούν στα πλαίσια αυτά ως ένας βασικός τομέας ο οποίος θα πρέπει να διδάσκεται στους μαθητές, αφού μπορεί να τους οδηγήσει στην ενίσχυση σημαντικών ικανοτήτων τους. Επομένως, θα πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη για την σχεδιασμό και την προώθηση σημαντικών δραστηριοτήτων σε σχέση με το συγκεκριμένο τομέα, σε αντίθεση με την κατάσταση που επικρατεί σήμερα όπου οι περισσότερες από τις δραστηριότητες που αφορούν τις τέχνες στοχεύουν κυρίως στην ψυχαγωγία των μαθητών και είναι ρηχές, χωρίς να έχουν βαθύτερους παιδαγωγικούς στόχους. Στο πλαίσιο των τεχνών υπάρχει ένα ευρύ φάσμα τομέων με τον οποίο θα μπορούσαν να ασχοληθούν οι μαθητές, όπως είναι η μουσική, ο χορός, το θέατρο, τα εικαστικά και αυτό είναι κάτι το οποίο θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά το σχεδιασμό των προγραμμάτων σπουδών. Ένα αποτελεσματικό πρόγραμμα σπουδών θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει όλες αυτές τις μορφές τέχνης στα πλαίσιά του (Hunt & O'Donnell, 1970).

Η οποιαδήποτε εμπλοκή των μαθητών με τις τέχνες θα πρέπει να γίνεται με έναν τρόπο οργανωμένο και συστηματικό. Ένα αποτελεσματικό πρόγραμμα σπουδών θα πρέπει να προβλέπει την εμπλοκή των μαθητών με τέτοιου είδους δραστηριότητες σε τακτική βάση και όχι αποσπάσματα. Από την άλλη, είναι σαφές πως θα πρέπει να διαμορφωθούν και οι αναγκαίες προϋποθέσεις οι οποίες θα επιτρέπουν την εμπλοκή των μαθητών με αυτές τις δραστηριότητες. Απαραίτητη προϋπόθεση σε αυτή την κατεύθυνση είναι η ύπαρξη της απαιτούμενης κατάρτισης από την πλευρά του εκπαιδευτικού προσωπικού, η εξασφάλιση των οικονομικών πόρων ή του αναγκαίου εξοπλισμού, αλλαγές σε σχέση με το πώς είναι κατανομημένες οι ώρες διδασκαλίας των μαθημάτων. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να αυξηθούν κατά πολύ και οι ευκαιρίες που θα έχουν οι μαθητές. Σε αυτό, ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο παίζουν και πρωτοβουλίες που θα ληφθούν από την πλευρά του εκπαιδευτικού προσωπικού και της σχολικής μονάδας: η οργάνωση εκθέσεων ζωγραφικής, φεστιβάλ, θεατρικές παραστάσεις. (Σάλλα-Δοκουμετζίδα, 1996).

Ως εκ τούτου είναι σαφές πως η καλλιτεχνική εκπαίδευση μπορεί και πρέπει να διαδραματίσει έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο κατά τη διάρκεια του 21ου αιώνα αποτελώντας ένα αναπόσπαστο μέρος της βασικής εκπαίδευσης των μαθητών. Αυτό που χρειάζεται είναι να υπάρξει μία πλήρης μεταστροφή της υπάρχουσας κι υποβόσκουσας αντίληψης πως οι τέχνες αποτελούν ένα είδος εξωσχολικής δραστηριότητας οι οποίες το μόνο που έχουν να προσφέρουν στο άτομο είναι καθαρά και μόνο ψυχαγωγία. Αντίθετα, θα πρέπει να εκληφθούν ως μέσο για την προώθηση και την ανάπτυξη σημαντικών δεξιοτήτων από την πλευρά των παιδιών (Parsons, 1987).

4.4 Καλλιέργεια της δημιουργικότητας κατά τη διάρκεια του μαθήματος

Ο αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος Αριστοτέλης πρωτοστάτησε στον χώρο της επιστήμης και του ακαδημαϊκού κόσμου. Επίσης, πρωτοστάτησε σε μια νοοτροπία που θα γινόταν θεμελιώδης για τους μελλοντικούς στοχαστές. Στο βιβλίο του «De Anima», ο Αριστοτέλης παρουσίασε ένα ιεραρχικό μοντέλο της ανθρώπινης φύσης που εξακολουθεί να επηρεάζει την ψυχολογία σήμερα. Σε αυτό το μοντέλο, ο νους κατατάσσεται χαμηλότερα και συγκρίνεται με ένα σώμα χωρίς μυαλό - μια ιδέα που ο Αριστοτέλης ονόμασε «ψυχή». Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, οι άνθρωποι τείνουν από τη φύση τους προς έναν από τους τρεις διαφορετικούς τύπους του νου: τον λογικό, τον συναισθηματικό ή τον πρακτικό νου. Κάθε τύπος μυαλού έχει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά του, αλλά παράγει δημιουργική σκέψη όταν καλλιεργείται. Για να γίνει αυτό, πρέπει κανείς να κατανοήσει πώς να καλλιεργήσει τη δημιουργικότητα στον τύπο του μυαλού του μέσω της εκπαίδευσης και της αυτοπειθαρχία (Καρακίτσιος 2013).

Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, όλοι οι μεγάλοι στοχαστές έχουν ενσωματώσει τις ικανότητες του νου τους. Ο λογικός νους σκέφτεται λογικά και αναλογικά ενώ ο συναισθηματικός σκέφτεται συναισθηματικά και παράλογα. Ένας δημιουργικός στοχαστής σκέφτεται δημιουργικά συνδυάζοντας ιδιότητες και των δύο μυαλών—μια ιδέα που ο Αριστοτέλης ονόμασε «διάνοια» ή «η ικανότητα να διακρίνεις ολότητες μόνο από ολότητες». Για να είναι κανείς σπουδαίος σε οποιαδήποτε εργασία, πρέπει πρώτα να κατανοήσει πώς να αποδώσει τα μέγιστα σε αυτό το έργο. Αυτός είναι ο λόγος που πολλοί σπουδαίοι στοχαστές συνιστούν να διδάσκουν οι δάσκαλοι στους μαθητές πώς να σκέφτονται αποτελεσματικά πριν τους διδάξουν πώς να σκέφτονται δημιουργικά.

Σύμφωνα με τον οικονομολόγο Thomas Jefferson, ένας μορφωμένος πληθυσμός ήταν απαραίτητος για τις δημοκρατικές εκλογές και την κυβέρνηση στο σύνολό της. Για να εκπαιδεύσει τους ανθρώπους αποτελεσματικά, ο Τζέφερσον υποστήριξε τόσο τα δημόσια σχολικά συστήματα όσο και τα δημόσια χρηματοδοτούμενα πανεπιστήμια για δεκαετίες αφότου ίδρυσε το Πανεπιστήμιο «Lewis» της Βιρτζίνια —τόρα Πανεπιστήμιο «Ουάσινγκτον και Λι»— το 1768. Αν και σήμερα μπορεί να φαίνεται κάπως αντιπαιδαγωγικό το να επιχειρήσει κανείς να κατευθύνει τους μικρούς μαθητές στον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να σκέφτονται, στην πραγματικότητα αυτή η προσέγγιση έχει ιστορική αξία όταν εφαρμόζεται στην ορθολογική σκέψη έναντι συναισθηματικής ή δημιουργικής έναντι πραγματιστικής. Πολλοί μεγάλοι στοχαστές έχουν υποστηρίξει αυτήν την ιδέα σε όλη την ιστορία: ο Sir William Hamilton υποστήριξε την εκπαίδευση των μαθητών στη λογική. Ο Johann Wolfgang Goethe πρότεινε να τους διδάξει πρώτα τη λογική για να μπορέσουν να την εφαρμόσουν αργότερα σε δημιουργικές λύσεις. Ο Άλμπερτ Αϊνστάιν πρότεινε ότι η δημιουργικότητα θα μπορούσε να αναπτυχθεί μόνο αφού είχε εφαρμοστεί μεθοδική σκέψη σε καθημερινές εργασίες – όπως το να καθαρίζει κανείς τον εαυτό του ή να τρώει υγιεινά (Moran, 2010).

Αν και μπορεί να φαίνεται αντιφατικό, η εστίαση στη δημιουργικότητα μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες κριτικής σκέψης νωρίς στη ζωή τους. Οι περισσότεροι δημιουργικοί στοχαστές ξεκινούν χρησιμοποιώντας τις ικανότητες της λογικής σκέψης τους για να σκεφτούν εννοιολογικά - ένα παράδειγμα που βρίσκεται στα σημειωματάρια του Leonardo da Vinci όπου σχεδίαζε πριν εκτελέσει ιδέες με τα χέρια του αντί με το κεφάλι πρώτα (Αριστοτέλης). Αν και η δημιουργικότητα φαίνεται πιο απτή από τη λογική νωρίς στη ζωή, και οι δύο μπορούν να βοηθήσουν τους νέους να σκεφτούν παραγωγικά. Για παράδειγμα, ο Λεονάρντο ντα Βίντσι χρησιμοποίησε τη δημιουργική του νοοτροπία όταν σχεδίαζε ελικόπτερα αντί απλώς να υπολογίζει πώς θα πετούσαν - ένα παράδειγμα που πιθανότατα έμαθε νωρίς στη ζωή του, δεδομένου ότι ήταν γνωστός ως στρατιωτικός μηχανικός σε ηλικία 16 ετών (De Gex). Αν και η εστίαση στη δημιουργικότητα μπορεί να ακούγεται στην αρχή τεχνητή, μπορεί να παράγει πραγματικά αποτελέσματα όταν εφαρμόζεται κατάλληλα στην ανάπτυξη των νέων.

Καθώς η αρχαία Ελλάδα ήταν τόσο βυθισμένη στη φιλοσοφική σκέψη σχετικά με το μυαλό, ο Αριστοτέλης πρωτοστάτησε όχι μόνο στην εκπαίδευση αλλά και στην ίδια τη φιλοσοφία. Οι σύγχρονοι στοχαστές έχουν σημειώσει τι τους ενέπνευσε από το παρελθόν όταν ίδρυσαν σχολές οι οποίες προέτασσαν και έδιναν σαφές προβάδισμα στη λογική σε σύγκριση με τη δημιουργικότητα. Ενώ σήμερα αυτή η προσέγγιση μπορεί να φαίνεται παλιομοδίτικη ή

ακόμα και αντι-παιδαγωγική, οι μελλοντικοί δημιουργικοί στοχαστές θα ωφεληθούν πολύ εάν ενθαρρυνθούν - αντί να κατευθυνθούν - να εφαρμόσουν τη φυσική τους ικανότητα να βελτιώσουν τον εαυτό τους μέσω της αυτοπειθαρχίας και της εκπαίδευσης (Καρακίτσιος, 2013).

Κεφάλαιο 5^ο: Η ένταξη του κινηματογράφου στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας

Από τις πρώτες μέρες του κινηματογράφου, οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούσαν ταινίες για να διδάξουν στα παιδιά διάφορα μαθήματα. Ωστόσο, η παρακολούθηση ταινιών με την οικογένεια ή εντός του σχολικού περιβάλλοντος δεν είναι απλώς διασκεδαστική, είναι εκπαιδευτική. Εκμεταλλευόμενοι αυτά τα εργαλεία, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ενσωματώσουν εκπαιδευτικό περιεχόμενο σε διασκεδαστικές ιστορίες που τα παιδιά και οι οικογένειές τους μπορούν να απολαύσουν μαζί (Σολδάτος, 1995).

Στο «The Wizard of Oz», η Dorothy μαθαίνει ότι έχει μεγάλη δύναμη πάνω στους άλλους όταν προσγειώνεται στο Munchkinland χωρίς να θυμάται πώς έφτασε εκεί. Οι διάφοροι σύντροφοί της - συμπεριλαμβανομένου του δειλού λιονταριού Τότο - είναι αρκετά ενημερωμένοι ώστε να συνειδητοποιήσουν ότι έχει ξεχάσει κάτι σημαντικό πριν ξεκινήσουν να βρουν οτιδήποτε είναι αυτό που την έχει κρατήσει σιωπηλή. Τελικά ανακαλύπτουν ότι η Glinda έχει μετατραπεί ξανά σε μάγισσα αφού απέρριψε τον Όσκαρ και το πλήρωμά του, κάτι που καθιστά σαφές τι πρέπει να έχει ξεχάσει η Ντόροθι: είναι ανίσχυροι χωρίς κάποιον που εμπιστεύονται να κρατά μια ιερή δύναμη.

Δείχνοντας στα παιδιά τι να κάνουν όταν βρεθούν σε παρόμοιες συνθήκες, οι ταινίες τα εμπνέουν να πάρουν θετικές αποφάσεις για τη βελτίωση της ζωής τους. Αυτή η αίσθηση ενδυνάμωσης ενισχύεται αργότερα από φίλους και μέλη της οικογένειας που τους ενθαρρύνουν να επιτύχουν τους στόχους τους (http://gym-n-kallist.rod.sch.gr/programs/2012-13/politistika/exelixi_film/exelixi_film.htm).

Αν και οι ταινίες μπορεί να μην δείχνουν πάντα τα καλύτερα παραδείγματα για μια ηθική ζωή, η παρακολούθηση ταινιών με άτομα του οικογενειακού ή του ευρύτερου περιβάλλοντος του παιδιού μπορεί ακόμα να συνεισφέρει στην αίσθηση της συνύπαρξης (Σολδάτος, 1995).

Σήμερα, ο καταγισμός πληροφοριών στον οποίο εκτίθενται τα παιδιά, καθώς και οι ανάγκες της καθημερινής ζωής που βιώνουν οι ενήλικες, αποδεικνύεται αρκετά δύσκολο να αναπαραχθούν στο σχολείο. Ως εκ τούτου, το εκπαιδευτικό σύστημα οφείλει να προσαρμοστεί στη σύγχρονη πραγματικότητα, προκειμένου να είναι ευκολότερο και να συμβαδίζει τόσο με

τις ανάγκες όσο και με τη δυναμική της ζωής. (<http://1dimaeithess.thess.sch.gr/kinimatografou.doc>).

Ταυτόχρονα, ο κινηματογράφος έχει γίνει μια μορφή ψυχαγωγίας καταφέροντας μάλιστα να ασκήσει βαθιές επιδράσεις σε πολλές πτυχές της καθημερινής ζωής του ατόμου. Ωστόσο, δεν πρέπει και δεν πρέπει να επηρεάζει την εκπαίδευση και την απόλαυση της τέχνης. Πρόκειται για μια παράσταση καλλιτεχνικής δημιουργίας που θεωρείται ευεργετική για την ανάπτυξη των παιδιών. Η σημαντικότερη συμβολή του στην εκπαίδευση είναι ότι μπορεί να επαναφέρει τα παιδιά στην τάξη, εμπνέοντάς τα να γίνουν ενεργοί διοργανωτές της εκπαίδευσής τους. Η διδακτέα ύλη ορισμένων μαθημάτων μπορεί να συνδεθεί με πολυάριθμες ταινίες και να αυξήσει το επίπεδο της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Επιπλέον, ο κινηματογράφος μπορεί να προσφέρει μια πιο ρεαλιστική εικόνα της ζωής και της κοινωνικής νοημοσύνης. Ο κινηματογραφικός αλφαριθμητισμός (κινηματογραφικός αλφαριθμητισμός και βιντεογραφικός αλφαριθμητισμός) είναι ένα από τα δομικά στοιχεία όλων των επιπέδων αλφαριθμητισμού. Εκπαίδευση. Με την παρακολούθηση και την ικανότητα ανάλυσης μιας διάλεξης, το άτομο αποκτά την ικανότητα να σκέφτεται κριτικά για το περιεχόμενο της διάλεξης και τελικά αποχωρεί με τις δεξιότητες (film society 2014-2015).

5.1 Κινηματογράφος και εκπαίδευση

Για να κατανοήσουμε την ιστορία του κινηματογράφου ως ιστορικό φαινόμενο, είναι απαραίτητο να ακολουθήσουμε μια συγκεκριμένη μεθοδολογική προσέγγιση. Η ιστορική ερμηνεία του κινηματογράφου πρέπει να ακολουθήσει μια πολυεπίπεδη προσέγγιση πολλών πτυχών, δεδομένου ότι ο κινηματογράφος αφορά πολλά επίπεδα υλικού, σε σύγκριση με άλλα καλλιτεχνικά ρεύματα όπως η λογοτεχνία, το θέατρο ή η μουσική. Ως εκ τούτου, ο κινηματογράφος μπορεί να θεωρηθεί ως μια πολιτισμική και ιστορική έκφραση, η οποία με τη σειρά της αποτελεί μέρος του ευρύτερου πολιτισμικού και ιστορικού σχηματισμού (Kracauer, 1983).

Ο κινηματογράφος ήταν κάποτε απών από το εκπαιδευτικό σύστημα. Τώρα υπάρχει μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση και καταβάλλονται προσπάθειες να συμπεριληφθεί ως οπτικοακουστικό μάθημα στα σχολεία όλων των βαθμίδων. Μια τέτοια δραστηριότητα περιλαμβάνει ποικίλες συζητήσεις και σεμινάρια σχετικά με την αξιολόγηση και την κατάρτιση των εκπαιδευτικών στην οπτικοακουστική εκπαίδευση. Έχουν γίνει προτάσεις για

τη διδασκαλία του κινηματογράφου στις τάξεις, καθώς και για την ανάλυση και τη μελέτη ταινιών (<http://1dimaeithess.thess.sch.gr/kinimatografou.doc>).

Το πρόγραμμα «Πάμε στον κινηματογράφο» είναι ένα πρόγραμμα που μειώνει την αποδέσμευση των νεαρών μαθητών. Όταν τα παιδιά καλούνται να γράψουν για μια ταινία, υπάρχει επικοινωνία και μετάδοση πληροφοριών και γνώσεων. Το πρόγραμμα στοχεύει στην εμπλοκή των μαθητών σε δραστηριότητες προσανατολισμένες στον πολιτισμό, καθώς ο κινηματογράφος είναι μια μορφή ψυχαγωγίας που αποκαλύπτει την αλυσίδα των πληροφοριών, των ιδεών και της γνώσης. (Go Cinema) Κύριοι στόχοι του προγράμματος είναι η παροχή γνώσεων και ευγενής άμιλλας μέσα από την εθελοντική συμμετοχή των νέων σε συνδυασμό με την προσωπική δημιουργία και έκφραση. Ακόμη, φέρνει τους μαθητές σε επαφή με τον σύγχρονο κινηματογράφο αλλά και κινητοποιεί τις ευρύτερες τοπικές κοινωνίες να εισάγουν τα οπτικοακουστικά μέσα στην εκπαίδευση. Επιπλέον, αποτελεί μάθημα επαγγελματικού προσανατολισμού αφού ενημερώνει για την χρήση των οπτικοακουστικών μέσων τα οποία ακμάζουν στον τομέα της οικονομίας. Προσπαθεί να αποτελέσει ένα μέσο σύνδεσης ανάμεσα στους νέους της Ελλάδας με τους Έλληνες που βρίσκονται σε όλο τον κόσμο αλλά και καταρρίπτει τα δεδομένα του ρατσισμού αφού καλλιεργεί στους μαθητές το αίσθημα της αποδοχής του διαφορετικού. Τέλος, με δημιουργικό τρόπο μπορεί να αποτελέσει έναν πρότυπο οδηγό για την εισαγωγή του κινηματογράφου στην εκπαίδευση σε συνδυασμό με άλλες τέχνες. Κύριοι στόχοι του προγράμματος είναι η παροχή γνώσεων και ευγενής άμιλλας μέσα από την εθελοντική συμμετοχή των νέων σε συνδυασμό με την προσωπική δημιουργία και έκφραση. Ακόμη, φέρνει τους μαθητές σε επαφή με τον σύγχρονο κινηματογράφο αλλά και κινητοποιεί τις ευρύτερες τοπικές κοινωνίες να εισάγουν τα οπτικοακουστικά μέσα στην εκπαίδευση. Επιπλέον, αποτελεί μάθημα επαγγελματικού προσανατολισμού αφού ενημερώνει για την χρήση των οπτικοακουστικών μέσων τα οποία ακμάζουν στον τομέα της οικονομίας. Προσπαθεί να αποτελέσει ένα μέσο σύνδεσης ανάμεσα στους νέους της Ελλάδας με τους Έλληνες που βρίσκονται σε όλο τον κόσμο αλλά και καταρρίπτει τα δεδομένα του ρατσισμού αφού καλλιεργεί στους μαθητές το αίσθημα της αποδοχής του διαφορετικού. Τέλος, με δημιουργικό τρόπο μπορεί να αποτελέσει έναν πρότυπο οδηγό για την εισαγωγή του κινηματογράφου στην εκπαίδευση σε συνδυασμό με άλλες τέχνες. (http://www.pamecinema.net/epsilonkappapialphaiotadeltaepsilonupsilontaiiot_akappa972-upsilonlambdaiotakappa972.html).

Τα κινηματογραφικά έργα τέχνης δεν είναι φυσικά στο σχολικό πλαίσιο, κυρίως επειδή δεν προορίζονται να βρίσκονται εκεί. Γι' αυτό υπάρχουν ειδικά έργα που εξυπηρετούν αυτόν

τον σκοπό και που δυστυχώς αποτελούν δυσάρεστες εκπλήξεις, κυρίως επειδή δεν είναι ευχάριστα. Ωστόσο, υπάρχουν μερικά πράγματα που πρέπει να λαμβάνουμε υπόψη όταν προσεγγίζουμε την παραγωγή υλικού για παιδιά. Πρώτον, όταν δουλεύουμε πάνω σε έργα για παιδιά, είναι πολύ σημαντικό να κατανοήσουμε απόλυτα τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά αντιλαμβάνονται το έργο μας. Πρέπει να δίνουμε προσοχή στον τρόπο με τον οποίο αντιδρούν σε ορισμένα κείμενα, διότι το παιδί είναι αυτό που ερμηνεύει το έργο, όχι εμείς. Είναι ζωτικής σημασίας το ίδιο μήνυμα να μπορεί να μεταφερθεί στα παιδιά με διαφορετικούς τρόπους, ώστε να διασφαλιστεί ότι δεν λαμβάνουν ένα και μόνο μήνυμα. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της δημιουργίας ενός συστήματος αφήγησης ιστοριών που θα επιτρέπει στα παιδιά όλων των εθνικών και εθνοτικών καταβολών να επιβλέπουν την ταινία στον τομέα των ενδιαφερόντων τους (π.χ. παρακολούθηση ενός βίντεο κλιπ σε κατάλληλη γλώσσα με παρουσία της γλώσσας των ιθαγενών τα παιδιά αρχίζουν να ερμηνεύουν υποσυνείδητα ορισμένους κανόνες για την κατηγοριοποίηση των εικόνων που βλέπουν.

Η σκέψη τους μπορεί να αποκωδικοποιήσει το είδος της ταινίας, όπως τα είδη των κινουμένων σχεδίων ή των ντοκιμαντέρ. Θα μπορούσαν ακόμη και να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν με βάση το είδος, όπως οι ομιλούντες ταινίες, η δράση ταινίες δράσης, πολεμικές ταινίες, ερωτικές ταινίες, τέρατα κ.ο.κ. Δεδομένου ότι τα βρέφη είναι σε θέση να ερμηνεύουν τα βασικά γεγονότα στις ταινίες, είναι σε θέση να αποκωδικοποιήσουν μια ταινία όταν παρουσιάζεται. Επομένως, τα παιδιά αυτής της ηλικιακής ομάδας είναι ανοιχτά σε ερωτήσεις όπως το είδος της ταινίας. Μπορούν επίσης να μας πουν τι κάνει ο ήρωας και αν η ταινία είναι κινουμένων σχεδίων ή κόμικς. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά αποκτούν εξοικείωση με τον κινηματογράφο. Όταν στοχεύετε συνειδητά στην εκπαίδευση των νέων σχετικά με τις ταινίες, τότε μια παιδική ταινία είναι ένα εξαιρετικό μέσο για να φέρουμε ξανά κοντά τις οικογένειες. Μέσα από την προσοχή σε αυτό το τμήμα, το παιδί και ο ενήλικας μπορούν να μάθουν να επικοινωνούν (http://www.pamecinema.net/epsilonkappaialphaiotadeltaepsilonupsilontaiiot_akappa972-upsilonlambdaiotakappa972.html).

5.2 Εικόνα και γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού

Από την εποχή του Φρόιντ, η ανθρώπινη ανάπτυξη ήταν ένα θέμα έντονων συζητήσεων. Το 1912, μόλις τρία χρόνια μετά τη δημοσίευση του δοκιμίου του «An Outline of Psycho-

analysis», η Διεθνής Ψυχαναλυτική Ένωση (IPA) εξέλεξε τον Sigmund Freud ως πρόεδρό της. Οι συνθήκες απέδειξαν ότι οι ιδέες του Φρόιντ είχαν εξαπλωθεί μεταξύ των επαγγελματιών υγείας και των λαϊκών ανθρώπων. Οι ιδέες του για την ανάπτυξη του παιδιού συνεχίζουν να επηρεάζουν τις θεωρίες για την παιδική ψυχολογία και την εκπαίδευση παγκοσμίως. Στην πραγματικότητα, πολλές χώρες έχουν υιοθετήσει κάποια πτυχή της θεωρίας του Φρόιντ στα δικά τους εκπαιδευτικά συστήματα.

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν ότι τα παιδιά μαθαίνουν πώς να χρησιμοποιούν εικόνες όταν καταλαβαίνουν για πρώτη φορά τη γλώσσα. Η πρώιμη παιδική ηλικία είναι μια περίοδος για τα βρέφη και τα μικρά παιδιά να αναπτύξουν τις δεξιότητες που θα χρειαστούν αργότερα στη ζωή τους. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, τα παιδιά μερικές φορές μαθαίνουν πώς να ενσωματώνουν εικόνες στις διαδικασίες γλωσσικής κατανόησης μέσω μιας λογικής διαδικασίας σκέψης. Ενώ η λογική είναι ένα ουσιαστικό μέρος κάθε διαδικασίας σκέψης, είναι μια πτυχή της σκέψης που μπορεί να είναι δύσκολο για τα μικρά παιδιά να κατακτήσουν. Για να αποκτήσουν κάποιο έλεγχο στις σκέψεις τους σε αυτό το στάδιο της ανάπτυξής τους, τα παιδιά πρέπει πρώτα να μάθουν πώς να συνδέουν τις εικόνες μεταξύ τους μέσω λέξεων που καταλαβαίνουν. Αυτό είναι αυτό που ονομάζουμε «ανάπτυξη εικόνας και γλώσσας», κάτι το οποίο ξεκινά από μικρή ηλικία και συνεχίζεται σε όλη τη διάρκεια της ζωής του.

Η χρήση σχεδίων ως μέσου έκφρασης ιδεών είναι αρκετά συνηθισμένη στα μικρά παιδιά. Οι γονείς μερικές φορές χρησιμοποιούν απλά κινούμενα σχέδια ή μαρκαδόρους με τα μικρά παιδιά προτού εισαγάγουν πιο εξελιγμένους τρόπους επικοινωνίας, όπως το γράψιμο ή την ομιλία φωναχτά με τη βοήθεια ενός ενήλικα ή του δασκάλου. Τα παιδιά μπορούν επίσης να χρησιμοποιήσουν οικιακά αντικείμενα ή παιχνίδια ως σύμβολα για τη μετάδοση μηνυμάτων. Τα μεγαλύτερα παιδιά μπορεί ακόμη και να δημιουργήσουν πρωτότυπα κινούμενα σχέδια που μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να κάνουν αστεία ή να πουν ιστορίες στους φίλους τους, στο σχολείο ή στο σπίτι. Ανεξάρτητα από το στάδιο στο οποίο βρίσκονται οι νέοι στην ανάπτυξή τους, όταν αρχίζουν να χρησιμοποιούν εικόνες, είναι σημάδι ότι σκέφτονται αρκετά λογικά για να αναπαραστήσουν τα πράγματα οπτικά αντί για προφορικά μόνοι τους.

Ένας τρόπος με τον οποίο τα μικρά παιδιά μπορούν να ενσωματώσουν λέξεις και εικόνες στις διαδικασίες σκέψης τους είναι να κάνουν συσχετισμούς μεταξύ τους, χρησιμοποιώντας κατάλληλες λέξεις που μαθαίνονται γρήγορα. Για παράδειγμα, εάν μια

εικόνα απεικονίζει μια γάτα, τότε η συσχέτιση της λέξης «νιαούρισμα» με αυτήν την εικόνα θα είχε νόημα, καθώς οι γάτες βγάζουν ήχους. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, αυτός ο τύπος σκέψης μπορεί να είναι δύσκολος για πολύ μικρά παιδιά, καθώς απαιτεί από αυτά να σκεφτούν έννοιες χρησιμοποιώντας λέξεις προτού να είναι έτοιμα να το κάνουν μόνο με οπτικές αναπαραστάσεις. Επομένως, εναπόκειται στους ενήλικες και τους φροντιστές κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου στη ζωή ενός παιδιού να βοηθήσουν στην παροχή βοήθειας όπου χρειάζεται, ώστε να μπορέσει να αναπτύξει αυτούς τους γλωσσικούς συσχετισμούς στο δικό του χρονοδιάγραμμα.

Σε όλη την ιστορία, οι καλλιτέχνες χρησιμοποίησαν εικόνες - τόσο ρεαλιστικές όσο και αφηρημένες - για να επικοινωνήσουν αποτελεσματικά τις ιδέες τους με κοινό που κυμαίνονταν από βασιλιάδες και στρατηγούς έως καθημερινούς πολίτες που δεν είχαν πρόσβαση στη λογοτεχνία ή τις πηγές ειδήσεων οι ίδιοι. Επειδή οι σημερινοί εκπαιδευτικοί εκτιμούν τη δημιουργικότητα στις μεθόδους διδασκαλίας, πολλά σχολεία απασχολούν δασκάλους δημιουργικών τεχνών που εργάζονται με μαθητές εκτός των ορίων παραδοσιακών ακαδημαϊκών μαθημάτων, όπως μαθήματα μαθηματικών και γλώσσας. Αυτοί οι δάσκαλοι χρησιμοποιούν εικόνες με δημιουργικούς τρόπους, είτε μέσω διαλέξεων σχετικά με θέματα που παραδίδονται μέσω οθονών προβολής είτε μέσω πρακτικών έργων που περιλαμβάνουν μαθήματα τέχνης, έτσι ώστε οι μαθητές να μπορούν να δημιουργούν λύσεις όταν λύνουν οι ίδιοι προβλήματα μόλις φύγουν από το σχολείο (Moran, 2010).

Κεφάλαιο 6^ο: Ερευνητική μεθοδολογία

6.1 Σκοπός

Με βάση όσα έχουμε μάθει μέχρι τώρα, στόχος της παρούσας μελέτης είναι να συσχετίσει το βαθμό εξοικείωσης των παιδιών με τις εκπαιδευτικές ταινίες. Θα διαπιστώσουμε επίσης το βαθμό εξοικείωσης των παιδιών με την ταινία με βάση την εξοικείωση που μοιράζονται με τη χρήση των ταινιών ως διδακτικό εργαλείο στα νηπιαγωγεία, την υπάρχουσα υλικοτεχνική υποδομή των κινηματογράφων και την παροχή υποστήριξης από τους αρμόδιους φορείς. Επίσης, μέσω της μελέτης αυτής θα διαπιστώσουμε τη στάση των παιδιών απέναντι στη δημιουργικότητα την τόνωση της φαντασίας και της φαντασίας τους.

6.2 Μεθοδολογία

Η πραγματοποίηση της συγκεκριμένης έρευνας έγινε στον παιδικό σταθμό ο οποίος βρίσκεται στην περιοχή του Δήμου Βύρωνα Αττικής. Στην έρευνα έλαβαν μέρος δέκα συνολικά παιδιά από τα 16 τα οποία έχει κανονικά το συγκεκριμένο τμήμα του νηπιαγωγείου, αφού τα υπόλοιπα απουσίαζαν εξαιτίας διαφόρων παραγόντων οι οποίοι σε μεγάλο βαθμό σχετίζονται και με τις ιδιαίτερες συνθήκες της εποχής που διανύουμε (Covid-19). Οι μαθητές έδειξαν ιδιαίτερο ενθουσιασμό τόσο για την προβολή της ταινίας όσο και αργότερα στα πλαίσια της συμμετοχής τους στη συγκεκριμένη δραστηριότητα που ακολούθησε. Πό το σύνολο των παιδιών που έλαβαν μέρος στην έρευνα η πλειοψηφία απάντησε στα ερωτήματα που τους τέθηκαν, ενώ τρεις από τους μαθητές παρέμεναν αμίλητοι και αδιάφοροι καθ' όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας, αποφεύγοντας να δώσουν οποιαδήποτε απάντηση.

Τα παιδιά βρίσκονταν στο ηλικιακό φάσμα μεταξύ 3.5 και 5 ετών, ενώ η ταινία προβλήθηκε με τη βοήθεια προτζέκτορα. Η ταινία που επιλέχθηκε για την πραγματοποίηση της συγκεκριμένης δραστηριότητας είναι «Ο βασιλιάς των λιονταριών». Πρόκειται για την πρώτη ταινία της σειράς που δημιούργησε η Walt Disney (ακολούθησε και δεύτερη) και η οποία προβλήθηκε για πρώτη φορά το 1994. Θα πρέπει να τονιστεί είναι πως κανείς από τους μαθητές της συγκεκριμένης τάξης δεν είχε τύχει να δει τη συγκεκριμένη ταινία κατά το παρελθόν. Κάποιοι μόνο από αυτούς τύχαινε να γνωρίζουν σε έναν επιγραμματικό βαθμό

κάποια από τα γεγονότα της ταινίας εξαιτίας διαφόρων αφηγήσεων που είχαν ακούσει από τους γονείς τους μέσα από βιβλία.

6.3 Ερευνητικά ερωτήματα

- Αμέσως μετά την προβολή της ταινίας ζητήθηκε από τους μαθητές να αναφέρουν στην περίπτωση που τους θυμούνται κάποιους από τους βασικούς ήρωες της ταινίας.
- Τα παιδιά παροτρύνθηκαν να σχολιάσουν κάποια από τα βασικά χαρακτηριστικά τα οποία συνθέτουν την προσωπικότητα ενός ήρωα που τους κέντρισε το ενδιαφέρον.
- Τα παιδιά παρακινήθηκαν να αναφέρουν τα συναισθήματα που τους δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια προβολής της ταινίας, ενώ ταυτόχρονα τους ζητήθηκε να φανταστούν τον εαυτό τους ως έναν από τους χαρακτήρες του έργου αναφέροντας ταυτόχρονα το τι θα έκαναν τα ίδια αν βρίσκονταν στη θέση του.
- Τα παιδιά κλήθηκαν να σχολιάσουν κάποια συγκεκριμένα στοιχεία της ταινίας, αλλά και να αναφέρουν στοιχεία από το σκηνικό στα πλαίσια του οποίου εξελίχθηκαν τα γεγονότα. Παράλληλα, κλήθηκαν να αναφέρουν εάν σύμφωνα με τη γνώμη τους η ταινία θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί σε κάποιο άλλο μέρος και παροτρύνθηκαν να αναφέρουν τον τρόπο με τον οποίο φαντάζονταν οι ίδιοι την εξέλιξή της.
- Οι μαθητές κλήθηκαν να περιγράψουν με βάση τη φαντασία τους το πώς θα εξελίσσονταν τα γεγονότα στην περίπτωση που δεν υπήρχε ο θεός του Σίμπα και δεν είχε δολοφονηθεί ο πατέρας του.
- Οι μαθητές κλήθηκαν να αλλάξουν τα ονόματα των ηρώων και να δώσουν σε κάποιους από αυτούς ονόματα της δικής τους επιλογής.
- Οι μαθητές παρακινήθηκαν να φανταστούν ένα δικό τους τέλος για την ταινία.

6.4 Περιορισμοί της έρευνας

Στα πλαίσια της εκπόνησης της παρούσας έρευνας επιχειρήθηκε να παροτρυνθούν οι μαθητές, κατόπιν της προβολής μιας ταινίας η οποία ήταν κατάλληλη για την ηλικία στην οποία βρίσκονταν, να συμμετάσχουν σε μία δραστηριότητα ανάπτυξης και παραγωγής του δικού

τους καθαρά λόγου, υιοθετώντας το ομαδοσυνεργατικό μοντέλο. Ο συγκεκριμένος τρόπος κρίθηκε ως ο πλέον κατάλληλος προκειμένου τα παιδιά να έχουν τη δυνατότητα να βρίσκονται σε μία διαρκή αλληλεπίδραση μεταξύ τους και να μπορέσουν να αξιοποιήσουν στο έπακρο το θετικό κλίμα που είχε δημιουργηθεί εντός της τάξεως τόσο εξαιτίας της προβολής της ταινίας όσο και εξαιτίας της συμμετοχής τους στο πλαίσιο μιας ομάδας. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί πως η έρευνα δεν εδράστηκε στη διαδικασία της ανταλλαγής απόψεων μεταξύ των μαθητών, αφού ο καθένας εξέφραζε τη γνώμη του και δεν υπήρχε διάλογος μεταξύ τους. Η νηπιαγωγός στα πλαίσια της συγκεκριμένης διαδικασίας είχε έναν καθαρά εποπτικό - καθοδηγητικό ρόλο προκειμένου να θέτει τις ερωτήσεις και να λαμβάνει τις απαντήσεις των παιδιών καθορίζοντας την τήρηση της σειράς με την οποία αυτά θα απαντούσαν.

Ένας από τους πιο σημαντικούς περιορισμούς της συγκεκριμένης έρευνας ήταν πως αφ' ενός ο προτζέκτορας ο οποίος χρησιμοποιήθηκε για την προβολή της ταινίας και το ηχείο δεν ήταν κατάλληλα συντηρημένα με αποτέλεσμα η εικόνα να είναι κάπως θολή για τους μαθητές, ενώ και ο ήχος δεν ακουγόταν στην επιθυμητή του ένταση. Από την άλλη, θα πρέπει να επισημανθεί πως ένα βασικό μειονέκτημα είναι το γεγονός πως στη συγκεκριμένη έρευνα συμμετείχε ένα σύνολο δέκα μόνο μαθητών, αφού τα υπόλοιπα έξι παιδιά τα οποία είναι ενταγμένα στην τάξη απουσίαζαν είτε εξαιτίας της νόησης τους από κορονοϊό είτε εξαιτίας του γεγονότος πως είχαν επιλέξει για προσωπικούς λόγους να παραμείνουν σπίτι τους.

6.5 Πλοκή της ταινίας

Στην αφρικανική σαβάνα, το λιοντάρι είναι ο βασιλιάς όλων των ζώων. Η γέννηση του Simba, γιου του βασιλιά Mufasa και της βασίλισσας Sarabi, προκαλεί φθόνο και δυσαρέσκεια στον μικρότερο αδερφό του Mufasa, Scar. Μόλις ο Σίμπα μεγαλώσει λίγο, ο Μουφάσα δείχνει τον Σίμπα γύρω από το βασίλειο, διδάσκοντάς του για τον Κύκλο της Ζωής και τις ευθύνες του ως μελλοντικού βασιλιά. Λίγο καιρό αργότερα, ο Σκαρ είπε στον Σίμπα για το απαγορευμένο μέρος, το νεκροταφείο των ελεφάντων, του κέντρισε την περιέργεια και πήγε να εξερευνήσει. Ο Σίμπα πήγε εκεί με τη φίλη του Νάλα, παρά το γεγονός ότι είχε προειδοποιηθεί από τον Ζάζου (ο μπάτλερ και αρχισυνοδός του Μουφάσα) να μείνει μακριά από το μέρος. Στο νεκροταφείο, τρεις ύαινες που ονομάζονται Senji, Bonzai και Ed τους επιτίθενται. Προειδοποιημένος από τον Zazu, ο Mufasa ορμάει στο νεκροταφείο και σώζει δύο λιοντάρια. Στο δρόμο για το σπίτι, ο Μουφάσα ήταν έξαλλος με τον Σίμπα που δεν τον υπάκουσε, αλλά

τον συγχώρεσε. Τη νύχτα, οι σύμμαχοι της ύαινας του Σκαρ σχεδιάζουν έναν τρόπο να σκοτώσουν τον Μουφάσα και τον Σίμπα.

Την επόμενη μέρα, ο Σκαρ παρασύρει τον Σίμπα στο φαράγγι και του λέει ότι ο Μουφάσα έχει μια έκπληξη. Αφήνοντάς τον πίσω, ο Σκαρ σηκώνει τον Μουφάσα. Οι ύαινες, κατόπιν εντολής του Σκαρ, τους οδηγούν σε ένα φαράγγι με τον Σίμπα για να πανικοβληθούν μια ορδή αγριολούλουδων και να σκοτώσουν τον Σίμπα. Ο Σίμπα τρέχει να σώσει τον εαυτό του ενώ ο Μουφάσα φτάνει και τον σώζει, τραβώντας τον από το μονοπάτι των αγριομελισσών. Όταν ο Μουφάσα προσπαθεί να σωθεί σκαρφαλώνοντας έναν τοίχο φαραγγιού, ο Σκαρ τον ρίχνει πίσω στο έρημο κοπάδι και τον σκοτώνει. Όταν ο Σίμπα βρίσκει το πτώμα του Μουφάσα, ο Σκαρ πείθει τον Σίμπα ότι είναι υπεύθυνος για το θάνατο του πατέρα του και τον συμβουλεύει να εγκαταλείψει το βασίλειο. Το ίδιο βράδυ, ο Σκαρ ανακοινώνει στον Πουκ ότι ο Μουφάσα και ο Σίμπα έχουν σκοτωθεί από ένα κοπάδι αγριολούλουδων και αναλαμβάνει ως ο νέος βασιλιάς, επιτρέποντας στις ύαινες να ζήσουν μαζί τους στη σαβάνα, το έκανε δυνατό.

Αφού δραπετεύει, ο Σίμπα καταρρέει από την εξάντληση στην έρημο. Ο Τιμόν και ο Πούμπα, μια σουρικότα και ένας σκαντζόχοιρος, τον βρίσκουν αναισθητο και τον προσέχουν, παίρνοντάς τον κάτω από τα φτερά τους. Ο Σίμπα μεγαλώνει μαζί τους στη ζούγκλα κάτω από μια μη-ανόητη φιλοσοφία του τρόπου ζωής με το μότο «Hakuna Matata» (Σουαχίλι για μη-ανοησίες). Ο Σίμπα, τώρα νεαρός ενήλικας, σώζει τον Τιμόν και τον Πούμπα από ένα πεινασμένο λιοντάρι. Οι δυο τους συμφιλιώνονται για πολλά χρόνια και ερωτεύονται. Ο Νάλα του λέει πώς ο Σκαρ έγινε βασιλείο και τον παροτρύνει να επιστρέψει στο σπίτι του, διεκδικώντας τη θέση του ως βασιλιάς. Ο Σίμπα, νιώθοντας ένοχος για το θάνατο του πατέρα του, αρνείται. Στη συνέχεια έκανε έξαψη, απογοητεύοντας και εξοργίζοντας τη Νάλα. Βγαίνοντας από τη ζούγκλα, ο Σίμπα συναντά τον Ραφίκι, τον σκύλο μαϊμού και σύμβουλο του Μουφάσα. Ο Ραφίκι του λέει ότι ο Μουφάσα είναι ζωντανός και τον πηγαίνει στη λίμνη. Εκεί ο Σίμπα είδε το φάντασμα του Μουφάσα στον ουρανό, ο Μουφάσα θυμήθηκε ποιος ήταν και του είπε να πάρει τη θέση του ως βασιλιάς στον Κύκλο της Ζωής. Ο Σίμπα δεν ξεφεύγει πλέον από το παρελθόν. Συνειδητοποιώντας ότι δεν μπορείς να το κάνεις, γύρνα πίσω. Η Nala, ο Timon και η Pumbaa τον ακολουθούν και συμφωνούν να τον βοηθήσουν να πολεμήσει τον Scar.

Πίσω στη Σαβάνα, ο Σίμπα βλέπει τον Σκαρ να δέρνει τον Σαράμπι και βγαίνει μπροστά για να τον αντιμετωπίσει, αλλά ο Σκαρ τον χλευάζει για τον ρόλο του στο θάνατο του

Μουφάσα, αναγκάζοντας το πλήθος να στραφεί προς το μέρος του. Ωστόσο, όταν ο Σκαρ σπρώχνει τον Σίμπα πάνω από την άκρη του Μεγάλου Βράχου, του εκμυστηρεύεται ότι σκότωσε τον Μουφάσα. Ένας εξαγριωμένος Σίμπα καταφέρνει να σκαρφαλώσει από έναν γκρεμό και να αναγκάσει τον Σκαρ να πει στο κοπάδι την αλήθεια. Καθώς ο Τίμον, ο Πούμπα, ο Ραφίκι, ο Ζαζού και η Λιονταρίνα αποκρούουν τις ύαινες, ο Σκαρ προσπαθεί να δραπετεύσει και εγκλωβίζεται από τον Σίμπα στην κορυφή του Big Rock. Ο Σκαρ ικετεύει τον Σίμπα για έλεος και οι δυο τους είναι οικογένεια, κατηγορώντας τις ύαινες για αυτό που συνέβη. Ο Σίμπα δεν τον πιστεύει, αλλά του χαρίζει τη ζωή με την προϋπόθεση ότι θα φύγει από τη Σαβάνα. Μετά από μια σκληρή μάχη, ο Σίμπα σπρώχνει τον θείο του από έναν γκρεμό. Επέζησε από την πτώση, αλλά του επιτέθηκε μια ύαινα και τον έφαγαν ζωντανό.

Με τον Σκαρ και τις ύαινες να έχουν εξαφανιστεί, ο Σίμπα ανεβαίνει στην κορυφή του Big Rock και κυβερνά το βασίλειο στη βροχή. Μετά από λίγο καιρό, το βασίλειο αναβίωσε και αποκαταστάθηκε στην παλιά του αίγλη. Ο Σίμπα, με τον Νάλα, τον Τιμόν και τον Πούμπα στο πλευρό του, κοιτάζει χαρούμενα το βασίλειο. Ο Ραφίκι συστήνει τα νεογέννητα λιοντάρια του Σίμπα και της Νάλα στους ανθρώπους της Σαβάνας και ο Κύκλος της Ζωής συνεχίζεται.

6.6 Συλλογή των δεδομένων

Για τη διευκόλυνση της καταγραφής των απόψεων και των απαντήσεων που έδωσαν οι μαθητές χρησιμοποιήθηκε μια εφαρμογή μετατροπής της φωνητικής ομιλίας σε γραπτό λόγο. Προτού ο μαθητής δώσει την απάντησή του στο ερώτημα, η συσκευή (tablet) τοποθετούνταν κοντά του προκειμένου να μπορέσει να συλλάβει τον ήχο και να καταγράψει την απάντηση. Πέραν κάποιων μικρών αποκλίσεων, οι οποίες και διορθώθηκαν κατά την ώρα της πραγματοποίησης της έρευνας, μπόρεσαν να καταγραφούν πλήρως οι απόψεις των μαθητών, έτσι όπως αυτές παρουσιάζονται εκτενώς παρακάτω. Παράλληλα, θα πρέπει να αναφερθεί πως για να υπάρχει ροή σε σχέση με τα δεδομένα της έρευνας και να είναι περισσότερο εύκολη η ανάγνωση και κατανόησή τους, η ταξινόμηση που έγινε σε σχέση με τις απαντήσεις των μαθητών είναι έτσι ιεραρχημένη ώστε οι τρεις μαθητές οι οποίοι δεν απάντησαν σε καμία ερώτηση να είναι τοποθετημένοι στο τέλος.

6.7 Αποτελέσματα της έρευνας

Δραστηριότητα 1: Μετά την προβολή της ταινίας ζητήθηκε από τους μαθητές να αναφέρουν στην περίπτωση που τους θυμούνται κάποιους από τους βασικούς ήρωες της ταινίας.

Διδακτικοί στόχοι: Στα πλαίσια της συγκεκριμένης δραστηριότητας στόχος είναι να διαπιστωθεί το κατά πόσο η συγκεκριμένη ταινία κατάφερε να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μαθητών και το κατά πόσο αυτοί μπόρεσαν παρά το μικρό της ηλικίας τους να παραμείνουν προσηλωμένοι κατανοώντας έστω και με μία δομή σχετικά απλή την πλοκή της ιστορίας, ξεχωρίζοντας τουλάχιστον τους βασικούς χαρακτήρες που πρωταγωνιστούν σε αυτήν, αλλά και τα στοιχεία που τους χαρακτηρίζουν.

Ερώτηση: Θέλει κάποιος να αναφέρει, αν θυμάται, ποιοι έπαιζαν στη συγκεκριμένη ταινία;

Μαθητής 1: Έπαιζαν ο Σίμπα, η Νάλα και το γουρουνάκι και ένα κακό λιοντάρι.

Μαθητής 2: Ήταν ο Σίμπα το λιονταράκι.

Μαθητής 3: Έπαιζαν πολλά λιοντάρια. Το ένα το έλεγαν Σίμπα. Τον μπαμπά του τον έλεγαν Μουφάσα.

Μαθητής 4: Είχε πολλά ζώα, λιοντάρια, ύαινες, πουλιά. Το μικρό λιονταράκι ονομαζόταν Σίμπα.

Μαθητής 5: Ήταν ένα μεγάλο λιοντάρι ο Μουφάσα, ένα μικρό λιονταράκι ο Σίμπα που πήγε και έμεινε με τον Τιμόν και τον Πούμπα.

Μαθητής 6: Ο Τιμόν και ο Σίμπα.

Μαθητής 7: Έπαιζαν η Νάλα και ο Σίμπα και ο κακός Σκαρ.

Μαθητής 8:

Μαθητής 9:

Μαθητής 10:

Αποτελέσματα: Όπως μπορεί να διαπιστώσει κανείς οι περισσότεροι από τους μαθητές έστω και ακούγοντας ο ένας τις απαντήσεις του προηγούμενου κατάφεραν να αναφέρουν αρκετά από τα ονόματα των βασικών ηρώων της συγκεκριμένης ταινίας. Αυτό δείχνει ότι η ταινία κατάφερε να κεντρίσει το ενδιαφέρον τους και αυτά παρέμειναν προσηλωμένα σε αυτήν πράγμα το οποίο τα διευκόλυνε να θυμηθούν τα βασικά ονόματα, παρά το γεγονός ότι είναι δύσκολα σε σχέση με την ηλικία στην οποία βρίσκονται. Τα αγόρια είχαν τη τάση να δίνουν περισσότερη έμφαση στους ανδρικούς, χαρακτήρες, ενώ δύο κορίτσια στα ονόματα συμπεριέλαβαν και την Νάλα.

Δραστηριότητα 2: Τα παιδιά παροτρύνονται να σχολιάσουν κάποια από τα βασικά χαρακτηριστικά τα οποία συνθέτουν την προσωπικότητα ενός ήρωα που τους κέντρισε το ενδιαφέρον.

Διδακτικοί στόχοι: Στα πλαίσια της συγκεκριμένης δραστηριότητας στόχος είναι να παρακινηθούν οι μαθητές, ώστε μέσα από τη συζήτηση είτε μεταξύ τους είτε μέσα από βοηθητικές ερωτήσεις που θα τους θέσει ο εκπαιδευτικός να διεισδύσουν στα βάθη της ψυχής του ήρωα και να αντιληφθούν μέσα από τις πράξεις του τις ηθικές αρχές που τον καθορίζουν. Έτσι, θα μπορέσουν να εξαχθούν συμπεράσματα σε σχέση με την επιθυμητή και αποδεκτή συμπεριφορά και σε σχέση με τη συμπεριφορά που δεν είναι αποδεκτή.

Ερώτηση : Θυμάται κάποιο παιδί να αναφέρει το πώς αντιδρούσε ο Σίμπα στην ταινία; Θέλετε να σχολιάσετε τη συμπεριφορά κάποιου άλλου ήρωα;

Μαθητής 1: Ο Σίμπα ήταν ένα καλό και χαρούμενο λιονταράκι.

Μαθητής 2: Ο θεός του Σίμπα ήταν πολύ κακός που σκότωσε τον μπαμπά του. Δεν αγαπούσε καθόλου το λιονταράκι.

Μαθητής 3: Ο Σίμπα ήταν πολύ καλός. Στεναχωρήθηκε όταν πέθανε ο μπαμπάς του και έφυγε στη ζούγκλα. Ήταν χαρούμενο με τους φίλους του.

Μαθητής 4: Ο Σίμπα ήταν γενναίος και πολύ καλός. Τιμώρησε το θείο του που είχε σκοτώσει τον μπαμπά του.

Μαθητής 5: Ο Σίμπα ήταν πολύ καλός και το γουρουνάκι και ο Τιμόν πάρα πολύ αστείοι, αλλά και καλοί και αυτοί γιατί τον βοήθησαν.

Μαθητής 6: Ο Σίμπα ήταν πολύ λυπημένος που αναγκάστηκε να φύγει στη ζούγκλα όμως ζούσε εκεί χαρούμενα.

Μαθητής 7: Ο θείος του Σίμπα ήταν πολύ κακός. Ήθελα να γίνει βασιλιάς. Ζήλευε το μικρό λιονταράκι. Στο τέλος πέθανε.

Μαθητής 8:

Μαθητής 9:

Μαθητής 10:

Αποτελέσματα: Σύμφωνα με τις απαντήσεις που έδωσαν οι μαθητές διαπιστώθηκε πως αυτοί δεν εμφάνισαν σημαντική δυσκολία στο να δώσουν τις απαντήσεις τους σε σχέση με τη συγκεκριμένη ερώτηση που τους τέθηκε. Σε γενικές γραμμές, θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως οι απαντήσεις στις οποίες προχώρησαν παρά το γεγονός ότι χαρακτηρίζονται από μία σχετική απλότητα, εντούτοις τηρούν κατά κάποιο τρόπο τη δομή ως προς την εκφορά του λόγου, ενώ αντικατοπτρίζουν και τα κύρια χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς των ηρώων που ανέφεραν. Ιδιαίτερη εντύπωση βέβαια προκαλεί το γεγονός πως υπάρχουν τρεις μαθητές οι οποίοι επιλέγουν να μη δίνουν καμία απάντηση σε καμία ερώτηση

Δραστηριότητα 3: Τα παιδιά παρακινούνται να αναφέρουν τα συναισθήματα που τους δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια προβολής της ταινίας, ενώ ταυτόχρονα τους ζητήθηκε να φανταστούν τον εαυτό τους ως έναν από τους χαρακτήρες του έργου αναφέροντας ταυτόχρονα το τι θα έκαναν τα ίδια αν βρίσκονταν στη θέση του.

Διδακτικοί στόχοι: Στα πλαίσια της συγκεκριμένης δραστηριότητας στόχος είναι να διαπιστωθεί το κατά πόσο οι μαθητές κατάφεραν να αντιληφθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε ήρωα, τις πράξεις στις οποίες αυτός προχώρησε τον τρόπο με τον οποίο σκέφτηκε και το κατά πόσο τα ίδια είναι διατεθειμένα να δικαιολογήσουν ή όχι αυτές τις πράξεις. Μέσα από αυτή τη διαδικασία μπορεί να διαπιστωθεί το κατά πόσο τα παιδιά μπορούν να ξεχωρίσουν το δίκαιο από το άδικο, το καλό από το κακό, ενώ η περιγραφή του τρόπου με τον οποίο θα αντιδρούσαν στην περίπτωση που συμμετείχαν στην ιστορία δείχνει αφενός τη δυνατότητά τους σε σχέση με την προσθήκη και την κατασκευή ενός φανταστικού ήρωα αλλά και το σύστημα των ηθικών αξιών το οποίο τους χαρακτηρίζει.

Ερώτηση: Τι αισθήματα νιώσατε κατά τη διάρκεια της ταινίας;

Όταν ο θεός του Σίμπα σκότωσε τον πατέρα του πώς αισθανθήκαμε;

Θέλατε να φύγει ο Σίμπα και να απομονωθεί ή θέλατε να παραμείνει;

Πώς νιώσατε στο τέλος της ταινίας όταν ο Σίμπα έκανε το δικό του παιδί;

Μαθητής 1: Λυπήθηκα πολύ όταν πέθανε ο μπαμπάς του Σίμπα, αλλά χάρηκα στο τέλος που έγινε αυτός βασιλιάς.

Μαθητής 2: Τρόμαξα με τον κακό θεό του Σίμπα. Μου άρεσε που τιμωρήθηκε. υτό θα έκανα και εγώ

Μαθητής 3: Ήταν πολύ κακό που ο θεός του Σίμπα σκότωσε τον μπαμπά του. Αν ήμουν ο Σίμπα θα τον έδιωχνα και θα γινόμουν αμέσως βασιλιάς μαζί με τη μαμά μου.

Μαθητής 4: Τον μπαμπά του όταν ο θεός του τον σκότωσε αυτό τον έκανε να λυπηθεί πολύ. Αναγκάστηκε να φύγει, αλλά πάντα τον σκεφτόταν. Εγώ θα έφευγα μάλλον.

Μαθητής 5: Το τέλος ήταν πολύ χαρούμενο που ο Σίμπα παντρεύτηκε και έκανε το δικό του παιδάκι. Εγώ θα έμενα στο δάσος με τον Τιμόν για να γελάω.

Μαθητής 6: Χάρηκα που στο τέλος ο Σίμπα τιμώρησε το θείο του. Εγώ μπορεί να τον λυπόμουν και να τον άφηναν να φύγει.

Μαθητής 7: Εμένα αν είχε πεθάνει ο μπαμπάς μου θα ήμουν πολύ στεναχωρημένος.

Μαθητής 8:

Μαθητής 9:

Μαθητής 10:

Αποτελέσματα: Όπως μπορεί να παρατηρήσει κανείς με βάση τις απαντήσεις που έδωσαν οι μαθητές, αυτοί κατάφεραν να απαντήσουν με αρκετή ευστοχία στην ερώτηση που τους τέθηκε. Βέβαια, θα πρέπει στο σημείο αυτό να επισημανθεί το γεγονός ότι τα παιδιά δεν απάντησαν αμέσως στη συγκεκριμένη ερώτηση, όπως αρχικά αυτή τους είχε τεθεί και έτσι ακολούθησαν και άλλες διευκρινιστικές ερωτήσεις προκειμένου να παροτρυνθούν να σκεφτούν και να δώσουν μία απάντηση σε σχέση με το ζητούμενο. Χαρακτηριστικό είναι ότι ένας μαθητής κατάφερε να συσχετίσει το θάνατο του Μουφάσα με την οικογένειά του και να αναλογιστεί τι θα έκανε ο ίδιος στην περίπτωση που συνέβαινε κάτι τέτοιο στο δικό του πατέρα. Αυτό δείχνει πως η ταινία κατάφερε να κινηήσει το ενδιαφέρον των παιδιών και αυτά μπόρεσαν να προχωρήσουν σε συσχετισμούς σε σχέση με την καθημερινή τους ζωή.

Δραστηριότητα 4: Τα παιδιά καλούνται να σχολιάσουν κάποια συγκεκριμένα στοιχεία της ταινίας, αλλά και να αναφέρουν στοιχεία από το σκηνικό στα πλαίσια του οποίου εξελίχθηκαν τα γεγονότα.

Διδακτικοί στόχοι: Στα πλαίσια της συγκεκριμένης δραστηριότητας στόχος είναι να διαπιστωθεί το κατά πόσο τα παιδιά μπόρεσαν να κατανοήσουν και να συγκρατήσουν όλα εκείνα τα στοιχεία τα οποία συνθέτουν το χώρο όπου διαδραματίζονται τα γεγονότα της ιστορίας και να διαπιστωθεί η ικανότητά τους να συγκρατήσουν και να μπορέσουν να περιγράψουν κάποια από αυτά τα στοιχεία.

Ερώτηση : Μπορείτε να θυμηθείτε που έγιναν τόσα είδατε; Σε ποιο μέρος; Τι είχε εκεί;

Μαθητής 1: Στην αρχή είχε έρημο, αλλά μετά είχε πολλά δέντρα, δάσος και πολλά ζώα.

Μαθητής 2: Έγινε στην Αφρική. Εκεί έχει έρημο και δάση.

Μαθητής 3: Ήταν δάσος. Είχε πολλά ζώα, λιοντάρια, πουλιά.

Μαθητής 4: Η ταινία έγινε στη ζούγκλα για αυτό είχε τόσο πολλά ζώα.

Μαθητής 5: Τα λιοντάρια ζουν στην έρημο. Εκεί έγινε η ταινία. Όμως υπήρχε και δάσος όπου είχε πάει και έμενε ο Σίμπα.

Μαθητής 6: Έπαιζαν πολλά λιοντάρια και ζώα.

Μαθητής 7: Ο Σίμπα γεννήθηκε στην έρημο. Μετά πήγε και έμεινε στο δάσος και στο τέλος γύρισε στην έρημο. Είχε και άλλα ζώα εκεί.

Μαθητής 8:

Μαθητής 9:

Μαθητής 10:

Αποτελέσματα: Οι απαντήσεις των παιδιών στη συγκεκριμένη ερώτηση ήταν αρκετά εύστοχες και δεν χρειάστηκε καμία παρότρυνση ούτε άλλη διευκρινιστική ερώτηση. Όλοι όσοι απάντησαν κατάφεραν σε γενικές γραμμές να αποτυπώσουν αρκετά στοιχεία από το σκηνικό τοπίο της ταινίας, αφού ανέφεραν τα βασικά στοιχεία του όπως τα δέντρα, η ζούγκλα, η έρημος, τα ζώα. Αυτό σημαίνει πως τα ίδια τα παιδιά μπορούν να αποκωδικοποιήσουν τα βασικά στοιχεία μιας εικόνας και να τα αποθηκεύσουν στη μνήμη τους.

Δραστηριότητα 5: Τα παιδιά καλούνται να αναφέρουν εάν σύμφωνα με τη γνώμη τους η ταινία θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί σε κάποιο άλλο μέρος και παροτρύνονται να αναφέρουν τον τρόπο με τον οποίο φαντάζονταν οι ίδιοι την εξέλιξή της.

Διδακτικοί στόχοι: Στα πλαίσια της συγκεκριμένης δραστηριότητας στόχος είναι να καταφέρουν οι μαθητές μέσα από την αλλαγή του σκηνικού χώρου στον οποίο διαδραματίζονται τα γεγονότα να προχωρήσουν στην κατασκευή νέων ηρώων και να μπορέσουν να τους συνδέσουν με ομαλό τρόπο με την υπόλοιπη ιστορία, χωρίς να αλλάξει ριζικά η πλοκή της.

Ερώτηση : Στην περίπτωση που η ταινία δεν γινόταν στη Σαβάνα πού θα σας άρεσε να γίνει αυτή η ιστορία;

Μαθητής 1: Μπορούσε να γίνει στο διάστημα και ο Σίμπα να ήταν ένας μικρός εξωγήινος με πολλούς κακούς τριγύρω του.

Μαθητής 2: Εμένα θα μου άρεσε ο Σίμπα να ήταν ένα μικρό ψαράκι και ο θείος του ένας καρχαρίας που το ψαράκι τον νίκησε.

Μαθητής 3: Μπορούσε να γίνει σε ένα νησάκι με ένα φοίνικα και να μην υπήρχε κανένας άνθρωπος εκεί.

Μαθητής 4: Ωραίο θα ήταν ο Σίμπα να ζούσε στο Βόρειο Πόλο και να πήγαινε να μείνει κοντά στον Άγιο Βασίλη με τα ξωτικά και τα δώρα.

Μαθητής 5: Μπορούσε να υπάρχουν πιγκουίνοι και πολλές μικρές φώκιες και να γίνεται στη στεριά και στη θάλασσα.

Μαθητής 6: Ωραίο θα ήταν να γινόταν στο χωριό μου και το θείο του Σίμπα θα τον τιμωρούσε ο παππούς μου.

Μαθητής 7: Δεν ξέρω. Μου άρεσε εκεί που έγινε στο δάσος και στην έρημο.

Μαθητής 8:

Μαθητής 9:

Μαθητής 10:

Αποτελέσματα: Όπως μπορεί να διαφανεί μέσα από τις απαντήσεις που έδωσαν οι μαθητές αυτές επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό είτε από άλλες ταινίες που έχουν δει είτε από άλλες ιστορίες και αφηγήσεις που έχουν ακούσει από κάποιο άτομο της οικογένειάς τους είτε με βάση το συνδυασμό γνώσεων που ήδη έχουν με τη φαντασία τους. Κάποια παιδιά

συσχέτισαν μάλιστα το σκηνικό τοπίο της ταινίας με εμπειρίες που έχουν από την καθημερινή τους ζωή. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση ενός παιδιού το οποίο ανέφερε πως η ιστορία θα μπορούσε να εξελιχθεί στο χωριό του παππού του.

Δραστηριότητα 6: Οι μαθητές καλούνται να περιγράψουν με βάση τη φαντασία τους το πώς θα εξελίσσονταν τα γεγονότα στην περίπτωση που δεν υπήρχε ο θεός του Σίμπα και δεν είχε δολοφονηθεί ο πατέρας του.

Διδακτικοί στόχοι: Στα πλαίσια της συγκεκριμένης δραστηριότητας στόχος είναι οι μαθητές να παροτρυνθούν μέσα από κάποιες αλλαγές σε σχέση με την πλοκή της ταινίας που είδαν να προχωρήσουν σε μία εντελώς διαφορετική αναδιήγηση, κάτω από ένα εντελώς νέο πρίσμα. Με βάση τη συγκεκριμένη δραστηριότητα διαπιστώνεται το κατά πόσο οι ίδιοι έχουν καταφέρει να συσχετίσουν μεταξύ τους τα γεγονότα, να κατανοήσουν την πλοκή και να προχωρήσουν σε μία εντελώς διαφορετική εξέλιξη της ιστορίας.

Ερώτηση: Εάν δεν υπήρχε ο θεός του Σίμπα τι πιστεύετε θα γινόταν στην ταινία; Δηλαδή τι θα γινόταν αν ο πατέρας του Σίμπα δεν είχε σκοτωθεί;

Μαθητής 1: Ο Μουφάσα δεν θα είχε πεθάνει και μετά θα ήταν χαρούμενοι και μετά ο Σίμπα θα μεγάλωνε μαζί με τους γονείς του.

Μαθητής 2: Ο Σίμπα δεν θα έφευγε και θα ήταν με τον μπαμπά του και τη μαμά του.

Μαθητής 3: Όλοι θα ήταν ευτυχισμένοι. Όμως δεν θα είχε γνωρίσει ο Σίμπα τον Τιμόν και τον Πούμπα που έμεναν στο δάσος.

Μαθητής 4: Ο Σίμπα θα μεγάλωνε χαρούμενος και μετά θα γινόταν βασιλιάς χωρίς να τσακωθεί στο τέλος με το θείο του.

Μαθητής 5: Ο Σίμπα δεν θα πήγαινε ποτέ στο δάσος και θα έμενε μαζί με την οικογένειά του. Θα ήταν χαρούμενος και θα έκανε παρέα με τα υπόλοιπα λιοντάρια.

Μαθητής 6: Η είναι δεν θα μπορούσαν να κάνουν ότι θέλουν όλοι θα ήταν ευτυχισμένοι

Μαθητής 7: Ο Μουφάσα δεν θα είχε πεθάνει. Μετά ο Σίμπα δεν θα γινόταν βασιλιάς γιατί βασιλιάς θα ήταν ο μπαμπάς του. Θα ήταν όλοι χαρούμενοι.

Μαθητής 8:

Μαθητής 9:

Μαθητής 10:

Αποτελέσματα: Αν και η συγκεκριμένη ερώτηση ήταν δύσκολη για τα παιδιά της συγκεκριμένης ηλικίας, καθώς απαιτούσε να έχουν ικανότητες δημιουργικής σκέψης και φαντασίας αρκετά αναπτυγμένες, εντούτοις όπως μπορεί να παρατηρήσει κάποιος οι απαντήσεις τους, αν και είναι σχετικά απλές είναι ορθές. Ο κάθε μαθητής αντιλήφθηκε με διαφορετικό τρόπο το ρόλο του κακού και το πώς αυτός επηρέασε τη ροή των γεγονότων. Έτσι, καμία από τις απαντήσεις που δόθηκαν δεν συμπίπτει η μία με την άλλη, αλλά η καθεμία έχει τη δική της ιδιαιτερότητα, δίνοντας μία εντελώς ξεχωριστή οπτική σε σχέση με το πώς ο κάθε μαθητής φαντάζεται την εξέλιξη της ιστορίας χωρίς τον κακό χαρακτήρα.

Δραστηριότητα 7: Οι μαθητές καλούνται να αλλάξουν τα ονόματα των ηρώων και να δώσουν σε κάποιους από αυτούς ονόματα της δικής τους επιλογής.

Διδακτικοί στόχοι: Στα πλαίσια της συγκεκριμένης δραστηριότητας στόχος είναι να καταφέρουν οι μαθητές να αποδώσουν κάποια από τα χαρακτηριστικά που έχουν οι ήρωες της ταινίας που είδαν σε ήρωες που γνωρίζουν από άλλες ταινίες ή πρόσωπα του περιβάλλοντός τους ανάλογα με τις εμπειρίες τους. Έτσι μπορεί να διαφανεί το κατά πόσο οι μαθητές μέσω της φαντασίας τους μπορούν να προχωρήσουν σε συσχετισμούς.

Ερώτηση: Εάν το λιονταράκι δεν το έλεγαν Σίμπα πώς θα θέλατε να ονομάζεται;

Μαθητής 1: Θα το έλεγαν Οδυσσέα ή θα το έλεγαν Στέφανο όπως λένε εμένα.

Μαθητής 2: Θα ήταν ωραίο να τον φώναζαν Μάριο.

Μαθητής 3: Αν δεν λεγόταν συμπαθώ θα μπορούσε να λέγεται Νέμο. (Όνομα από άλλη παιδική ταινία).

Μαθητής 4: Θέλω να έχει το όνομα του παππού μου και να το λένε Γιώργο.

Μαθητής 5: Μπορούσε να λέγεται σούπερ λιοντάρι.

Μαθητής 6: Αντί για Σίμπα να το φώναζαν «κατ μπόι» (άλλο κινούμενο σχέδιο από την τηλεόραση)

Μαθητής 7: Το Σίμπα μου αρέσει. Δεν μπορώ να σκεφτώ άλλο όνομα.

Μαθητής 8:

Μαθητής 9:

Μαθητής 10:

Αποτελέσματα: Η συγκεκριμένη ερώτηση ήταν αρκετά εύκολη και για αυτό τα παιδιά μπόρεσαν να απαντήσουν εύστοχα και χωρίς να εμφανίσουν καμία απολύτως δυσκολία. Όπως μπορεί να παρατηρήσει κάποιος από τα ονόματα τα οποία έδωσαν πολλοί μαθητές επηρεάστηκαν είτε από σύγχρονα κινούμενα σχέδια είτε από κάποια άλλη παιδική ταινία που είχαν δει κατά το παρελθόν. Ωστόσο, θα πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα το γεγονός πως πολλά παιδιά έδωσαν ονόματα απλά, εμπνευσμένα από την καθημερινότητά τους. Κάποια ανέφεραν ονόματα από το οικογενειακό τους περιβάλλον ή από τους φίλους τους, γεγονός το οποίο οδηγεί στο συμπέρασμα πως κατά τη διάρκεια της ταινίας μπόρεσαν με το μυαλό τους να κάνουν συσχετισμούς και να προχωρήσουν σε αναλογίες με την καθημερινή τους ζωή.

Δραστηριότητα 8: Οι μαθητές παρακινούνται να φανταστούν ένα δικό τους τέλος για την ταινία.

Διδακτικοί στόχοι: Στα πλαίσια της συγκεκριμένης δραστηριότητας οι μαθητές καλούνται να διηγηθούν μία εντελώς δική τους διαφορετική εξέλιξη της ιστορίας σε σχέση με αυτή που είδαν. Στα πλαίσια αυτά εξετάζεται το κατά πόσο έχουν καταφέρει να κατανοήσουν σε βάθος την ψυχοσύνθεσή των ηρώων, να αξιοποιήσουν τις εμπειρίες και τα βιώματα που έχουν και μέσα από την προώθηση της φαντασίας τους να καταφέρουν, διατηρώντας το βασικό πλαίσιο της ιστορίας, να αλλάξουν τον τρόπο με τον οποίο τελειώνει.

Ερώτηση: Εάν η ταινία δεν τελειώνει με αυτό τον τρόπο πώς φαντάζεστε εσείς ένα δικό σας τέλος; Τι θα θέλατε να γίνει;

Μαθητής 1: Ο κακός θεός θα μπορούσε να μην επιτεθεί στο Σίμπα και να φύγει. Έτσι, ο Σίμπα θα γινόταν βασιλιάς χωρίς να τον τιμωρήσει.

Μαθητής 2: Ο θεός του Σίμπα θα νικούσε. Μετά θα τον έριχνε στο γκρεμό από το βράχο και θα ήταν ακόμα βασιλιάς.

Μαθητής 3: Ο θεός του Σίμπα θα μετάνιωνε που σκότωσε τον πατέρα του. Ο Σίμπα θα τον συγχωρούσε και θα ζούσαν όλοι ευτυχισμένοι.

Μαθητής 4: Ένας φίλος της Νάλα θα σκότωνε στο τέλος τον Σίμπα και μετά το παιδί του Σίμπα θα μεγάλωνε και αυτό μόνο του όπως ο Σίμπα.

Μαθητής 5: Ο Τιμόν και ο Πούμπα θα έβρισκαν και αυτοί γυναίκες να παντρευτούν. Μετά θα έκαναν παιδιά και αυτά θα ήταν φίλοι με τον γιο του Σίμπα.

Μαθητής 6: Ο Σίμπα θα μπορούσε να μη γυρίσει ποτέ πίσω και να κάτσει στη ζούγκλα μαζί με τον Τιμόν και τον Πούμπα και να είναι χαρούμενος.

Μαθητής 7: Ο Σίμπα έπρεπε να μην είχε φύγει. Έπρεπε να ζητήσει βοήθεια από τα άλλα ζώα και να διώξει τον θείο του τον στην αρχή.

Μαθητής 8:

Μαθητής 9:

Μαθητής 10:

Αποτελέσματα: Η συγκεκριμένη ερώτηση που τέθηκε προς τους μαθητές είχε ως στόχο να αφήσουν εντελώς ελεύθερη τη φαντασία τους και να μπορέσουν να δημιουργήσουν ένα δικό τους εντελώς διαφορετικό τέλος σε σχέση με την ταινία του παρακολούθησα. Όπως φαίνεται και μέσα από τις απαντήσεις τους, τα παιδιά δεν εμφάνισαν σημαντική δυσκολία σε σχέση με αυτό που τους ζητήθηκε να πράξουν. Αν και όπως παρατηρείται τα περισσότερα παιδιά επέλεξαν να δώσουν ένα αίσιο και ευτυχισμένο τέλος στην ιστορία, κρατώντας ως σταθερό βασικό χαρακτηριστικό το γεγονός πως ο Σίμπα έγινε βασιλιάς, υπήρξαν και κάποιες περιπτώσεις παιδιών τα οποία φαντάστηκαν ένα τέλος εντελώς διαφορετικό, στα πλαίσια του οποίου δικαιωμένος θα έβγαινε τελικά ο κακός χαρακτήρας. Αν και το συγκεκριμένο στοιχείο δημιουργεί κάποια ερωτήματα σε σχέση με το ηθικό αξιακό σύστημα το οποίο διαμορφώνουν οι συγκεκριμένοι μαθητές, εντούτοις δεν μπορεί να τεθεί υπό καμία αμφισβήτηση το γεγονός πως όλα τα παιδιά που απάντησαν έδωσαν ένα συγκεκριμένο, σαφές και διατυπωμένο με σωστό τρόπο τέλος σε σχέση με την ιστορία. Αυτό το γεγονός καταδεικνύει πως μπόρεσαν να κατανοήσουν την ταινία, να αντιληφθούν τα βασικά δομικά χαρακτηριστικά της σε σχέση με τη ροή των γεγονότων, αλλά και σε σχέση με τη συμπεριφορά των ηρώων και να τα αναπλάσουν με τη δύναμη του μυαλού και της δημιουργικότητάς τους.

Κεφάλαιο 7^ο: Συμπεράσματα

Στα πλαίσια της πραγματοποίησης της παρούσας έρευνας αυτό που ζητήθηκε κατά κύριο λόγο από τους μαθητές ήταν επί της ουσίας να μετατραπούν σε ένα είδος «δημιουργικού συγγραφέα» και να παράγουν ένα λόγο και να διατυπώσουν τις απόψεις τους με βάση την ταινία που τους προβλήθηκε, ανάλογα με το πώς ο καθένας αντιλήφθηκε και ερμήνευσε με έναν ξεχωριστό τρόπο τα γεγονότα. Έτσι, λοιπόν, οι μαθητές προκειμένου να δώσουν απαντήσεις στα ερωτήματα που τους τέθηκαν ωθήθηκαν προκειμένου να αξιοποιήσουν μία σειρά από γνωστικές στρατηγικές οι οποίες είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τα βιώματα που ήδη έχουν, με τις γνώσεις που κατέχουν, αλλά και με παράγοντες που σχετίζονται με το πώς οι ίδιες οι αισθήσεις τους μπορούν να παίξουν καθοριστικό ρόλο και να τους επηρεάσουν σε αυτή τη διαδικασία.

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να επισημανθεί πως όλες αυτές οι δεξιότητες που έχουν τα άτομα σε σχέση με την ικανότητα έκφρασης και παραγωγής λόγου δεν είναι εγγενείς, δηλαδή δεν υπάρχουν στον άνθρωπο αμέσως με τη στιγμή της γέννησής του, αλλά είναι κάτι το οποίο αποκτάται σε ένα βάθος χρόνου μέσα από συστηματική προσπάθεια και άσκηση στα πλαίσια της εκπαίδευσης και μέσα από τη διαρκή αλληλεπίδραση και επικοινωνία των μαθητών τόσο με τα υπόλοιπα συνομήλικά τους παιδιά όσο και με τον υπεύθυνο εκπαιδευτικό. Μάλιστα, ιδιαίτερα για τα παιδιά αυτής της τόσο μικρής ηλικίας αυτές οι δεξιότητες δεν είναι ακόμα πλήρως κατακτημένες και διαμορφωμένες, αλλά βρίσκονται κάτω από μία εξελικτική διαδικασία και μεταβάλλονται διαρκώς, αφού οι μαθητές καθημερινά, ανάλογα με τα ερεθίσματα που λαμβάνουν από το περιβάλλον τους, μπορούν να τις εξασκήσουν και να τις βελτιστοποιήσουν ακόμα περισσότερο.

Η συγκεκριμένη έρευνα πραγματοποιήθηκε πλαίσια της προώθησης μιας δραστηριότητας δημιουργικής γραφής στα πλαίσια του καθημερινού προγράμματος διδασκαλίας. Η εφαρμογή της θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως απόλυτα επιτυχής, από τη στιγμή που τα παιδιά έδειξαν ένα έντονο ενδιαφέρον να συμμετέχουν στις ερωτήσεις που τους τέθηκαν αμέσως μετά την προβολή της ταινίας χαρακτηριζόμενα από μία φιλική διάθεση απέναντι στην ερευνήτρια, αλλά και από έναν έντονο ενθουσιασμό, καθώς όπως είναι σαφές η προβολή της ταινίας είχε ως αποτέλεσμα όχι μόνο τη μεταφορά συγκεκριμένων μηνυμάτων και νοημάτων προς τους μαθητές, αλλά και την ψυχαγωγία τους.

Με βάση το ποσοστό της συμμετοχής τους κατέστη εμφανές πως οι ίδιοι οι μαθητές είχαν στην πλειοψηφία τους την ικανότητα να εκφράσουν με μία σχετική δομή τη σκέψη και τις απόψεις τους χωρίς να επιδεικνύουν άγχος και χωρίς να οδηγούνται σε βεβιασμένες απαντήσεις. Επιπλέον, όπως μπόρεσε να διαπιστωθεί η πλειοψηφία των παιδιών δεν φάνηκε να εμφανίζει σημαντικές δυσκολίες σε σχέση με τη διαδικασία των απαντήσεων, ενώ ιδιαίτερα χαρακτηριστικό είναι πως για την απόδοση της ροής των γεγονότων έτσι όπως αυτά εξελίσσονταν στα πλαίσια της ιστορίας οι περισσότεροι μαθητές χρησιμοποιούσαν επανειλημμένως τη λέξη «μετά», προκειμένου να διασφαλίσουν τις μεταβάσεις από το ένα χρονικό επίπεδο στο άλλο ενοποιώντας το σύνολο της ιστορίας. Με βάση τα ευρήματα, θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως οι μαθητές της προσχολικής ηλικίας οι οποίοι συμμετείχαν στην έρευνα ήταν σε θέση να κωδικοποιούν να αντιλαμβάνονται και στη συνέχεια να αξιοποιούν κατά την παραγωγή του δικού τους καθαρά λόγου τα βασικά στοιχεία τα οποία σχετίζονται με την δομή της ιστορίας. Έτσι, είχαν πλήρη επίγνωση του σκηνοικού, μπόρεσαν να καταλάβουν σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούσαν οι ήρωες, αλλά και τη γενικότερη πλοκή του έργου. Επιπλέον, διαπιστώθηκε πως ήταν σε θέση να κατανοήσουν σε μεγάλο βαθμό τα συναισθήματα των ηρώων της ταινίας, ενώ σε στιγμές αγωνίας εμφανίζονταν να έχουν ένα υψηλό ποσοστό ενσυναίσθησης. Σε ό,τι αφορά τον λόγο τον οποίο παρήγαγαν οι ίδιοι κατά τη διατύπωση των απαντήσεών τους, αυτός ακολουθούσε μία βασική δομή, ενώ τα παιδιά ήταν σε θέση να αποτυπώσουν έστω και σε πρωτόλειο επίπεδο την χρονική αλληλουχία των γεγονότων.

Ταυτόχρονα, μπόρεσε να καταστή σαφές πως τα παιδιά χάρη στην αξιοποίηση του οπτικοακουστικού υλικού της ταινίας μπόρεσαν να διατηρήσουν για περισσότερη ώρα την προσοχή τους σε αυτήν και να μείνουν προσηλωμένα στη ροή της αφήγησης των γεγονότων, εστιάζοντας μάλιστα ιδιαίτερα στα συναισθήματα των βασικών ηρώων, κάτι που ανάλογα και με τη ροή και την πλοκή της ταινίας φαινόταν να επηρεάζει ως ένα βαθμό και το δικό τους συναισθηματικό κόσμο. Αυτό το υψηλό ποσοστό ενσυναίσθησης με τους βασικούς ήρωες και τον συσχετισμό των δικών τους συναισθημάτων με τις εμπειρίες και τα βιώματα των ίδιων των παιδιών, οφείλεται ως ένα βαθμό στο γεγονός πως μέσω της αξιοποίησης της εικόνας μπορούσαν να παρακολουθήσουν με κάθε λεπτομέρεια τους μορφασμούς των προσώπων, τις κινήσεις των άκρων των ηρώων και να κατανοήσουν καλύτερα τα συναισθήματά τους. Έτσι, διαπιστώνεται πως η ίδια εικόνα παίζει σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της παρατηρητικότητας και της προσοχής από την πλευρά των ίδιων των μαθητών, ενώ ταυτόχρονα δημιουργεί σαφώς και πιο ευνοϊκές συνθήκες προκειμένου τα παιδιά να καταλάβουν με περισσότερες

λεπτομέρειες τις επιμέρους περιγραφές και να αντλήσουν στοιχεία τα οποία στη συνέχεια θα μπορέσουν να χρησιμοποιήσουν κατά την παραγωγή του δικού τους λόγου. Ιδιαίτερα μάλιστα σε ό,τι αφορά τις περιπτώσεις των ερωτήσεων που τέθηκαν στους μαθητές σε σχέση με την πλοκή της ιστορίας, κατέστη φανερό πως η αξιοποίηση των πολλαπλών στοιχείων τα οποία κατάφεραν να αντλήσουν οι μαθητές μέσα από την εικόνα μπόρεσε να τα βοηθήσει στα πλαίσια της δικής τους αφήγησης, ώστε να δημιουργήσουν ακόμα περισσότερους χαρακτήρες στα πλαίσια της ιστορίας και να πλάσουν με τη φαντασία τους νέα σκηνικά τοπία.

Μέσα από την προβολή των εικόνων στα πλαίσια της ροής της ταινίας, τα παιδιά είναι σε θέση να επιλέξουν τα στοιχεία κάθε φορά που τους τραβάνε περισσότερο την προσοχή προκειμένου να εμπλουτίσουν και τα ίδια τη δική τους αφήγηση, επιδεικνύοντας μία ευελιξία και μία προσαρμοστικότητα. Στα πλαίσια αυτά, προχωρούν σε μία επιλογή σε σχέση με τους αγαπημένους τους ήρωες, μεταπλάθουν το σκηνικό με τη βοήθεια της φαντασίας τους, δημιουργούν νέους ήρωες. Έτσι, στα πλαίσια του δικού τους καθαρά λόγου παρατηρείται ότι η διήγησή τους είναι αρκετά εμπλουτισμένη με νέα στοιχεία, κάτι το οποίο αφ' ενός δείχνει τον προβληματισμό τους σε σχέση με την ταινία που είδαν - κάτι το οποίο είναι και βασικό ζητούμενο στα πλαίσια μιας τέτοιας δραστηριότητας - ενώ από την άλλη, δείχνει και την ικανότητά τους να μπορούν να συσχετίσουν τα στοιχεία τα οποία αντλούν από την ταινία με τις γνώσεις που ήδη κατέχουν. Επομένως, θα μπορούσε να εξαχθεί το συμπέρασμα πως ο λόγος στην περίπτωση που είναι συνδυασμένος με την αξιοποίηση οπτικοακουστικού υλικού μπορεί να αξιοποιηθεί με ιδιαίτερα αποτελεσματικό τρόπο στα πλαίσια της διδασκαλίας, αποτελώντας ένα μέσο το οποίο είναι δυνατό να συμβάλει στην ενίσχυση της δημιουργικής σκέψης του παιδιού και να τα βοηθήσει συμβάλλει σαφώς περισσότερο μέσα από την παροχή πολλαπλών ερεθισμάτων συγκριτικά με το στείο λόγο ο οποίος είναι καθαρά αφηγηματικός και ο οποίος δεν συνοδεύεται από εικόνα ή από κάποιον ήχο.

Η εικόνα μπορεί να λειτουργήσει σε σχέση με τον τρόπο που την αντιλαμβάνονται τα παιδιά ως ένας καταλύτης για την ανάπτυξη της φαντασίας και της δημιουργικότητάς τους. Χρησιμοποιώντας μεμονωμένα στοιχεία της οδηγούνται στην παραγωγή νέων εντελώς διαφορετικών ιστοριών, οι οποίες όμως εξακολουθούν να διατηρούν μία παραπλήσια δομή με την αρχική. Ως εκ τούτου, σε σχέση με ένα βασικό ερώτημα που τίθεται σε ό,τι αφορά τον τρόπο με τον οποίο αναπτύσσονται καλύτερα οι δεξιότητες των παιδιών και το οποίο αφορά το εάν το οποιοδήποτε ερέθισμα θα πρέπει ουσιαστικά να λειτουργεί καθοδηγητικά ως προς τον τρόπο σκέψης τους επηρεάζοντας ως ένα βαθμό και τις απαντήσεις τους ή το κατά πόσο αυτό θα πρέπει να τους παρέχει όλα εκείνα τα στοιχεία τα οποία απαιτούνται για την περαιτέρω

κωδικοποίηση, ταξινόμηση και οργάνωση της σκέψης τους, είναι σαφές πως αυτό που υπερισχύει είναι το δεύτερο.

Η αφήγηση μιας ιστορίας όταν είναι συνδυασμένη με εικόνα, όπως στην ταινία η οποία προβλήθηκε στα παιδιά παρέχει σαφώς περισσότερες δυνατότητες να σκεφτούν μέσα από συνειρμούς και συσχετισμούς, διαλέγοντας κάθε φορά τα στοιχεία εκείνα που τους τράβηξαν περισσότερο την προσοχή, συσχετίζοντάς τα και επιχειρηματολογώντας για τις αλλαγές στις οποίες προχώρησαν κατά τη διάρκεια της αφήγησης της δικής τους ιστορίας. Ένα σημείο το οποίο θα πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα είναι πως αυτού του είδους οι δραστηριότητες μπορούν να είναι αποτελεσματικές και να αξιοποιηθούν στα πλαίσια της διδασκαλίας με γόνιμο τρόπο, μόνο στην περίπτωση που ο νηπιαγωγός καταφέρει να βάλει τα παιδιά να σκεφτούν πως βρίσκονται στη θέση των βασικών πρωταγωνιστικών χαρακτήρων της ταινίας. Αυτό σε συνδυασμό με τα στοιχεία που αντλούν από την ίδια την εικόνα μπορεί να τα οδηγήσει στη δημιουργία και την εκφορά ενός λόγου ο οποίος θα χαρακτηρίζεται από δομή, θα είναι πλήρως κατανοητός, ενώ ταυτόχρονα θα κινητοποιεί και τις υπόλοιπες αισθήσεις τους, όπως την όραση και την ακοή οδηγώντας τα με μεγαλύτερη ευελιξία στην κατάκτηση σημαντικών δεξιοτήτων.

Η υψηλή αντιληπτικότητα των παιδιών σε σχέση με την κατανόηση των επιμέρους στοιχείων που προβάλλονται και ενυπάρχουν σε μία εικόνα οδηγεί στην όξυνση της φαντασίας τους και τα παροτρύνει στην καλλιέργεια της δημιουργικής τους σκέψης. Μάλιστα, πολλές φορές θα πρέπει να επισημανθεί ότι και τα ίδια τα παιδιά προχωρούν σε συνδυασμούς διαφόρων στοιχείων με έναν τρόπο εντελώς απροσδόκητο, κάτι το οποίο οδηγεί στο συμπέρασμα πως στα πλαίσια αυτά διεγείρεται η διαδικασία της αποκλίνουσας σκέψης τους.

Συνοψίζοντας λοιπόν, καθίσταται σαφές μέσα από τη διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας πως ο ίδιος ο κινηματογράφος μπορεί χάρη στην αξιοποίηση της εικόνας και του ήχου τα οποία αποτελούν και τα βασικά στοιχεία πάνω στα οποία βασίζεται, να αξιοποιηθεί ως ένα αποτελεσματικό διδακτικό μέσο και να συντελέσει με έναν εποικοδομητικό τρόπο στην ανάπτυξη των παιδιών και την ικανότητά τους να προχωρήσουν σε μία ικανοποιητική παραγωγή λόγου ενδυναμώνοντας την αυτοπεποίθησή και την αυτοεκτίμησή τους μέσα από τη βελτίωση της εκφραστικότητάς τους.

7.1 Προτάσεις για το μέλλον

Είναι ξεκάθαρο πως τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης μελέτης μπορεί κάλλιστα να αποτελέσουν τη βάση για τη διεξαγωγή και άλλων ευρύτερων ερευνών σε σχέση με τους τρόπους της εφαρμογής των δραστηριοτήτων της δημιουργικής γραφής στα πλαίσια του αναλυτικού προγράμματος σπουδών του νηπιαγωγείου και στο πώς αυτές οι δραστηριότητες μπορούν να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη των γνωστικών και μεταγνωστικών δεξιοτήτων των μαθητών. Προκειμένου τα αποτελέσματα να είναι περισσότερο αξιόπιστα και να μπορούν να γενικευτούν προτείνεται οι μελλοντικές έρευνες να βασιστούν σε ένα ευρύτερο δείγμα μαθητών προκειμένου να μπορέσουν να ληφθούν υπόψη και άλλοι παράγοντες οι οποίοι μπορεί να συσχετίζονται με το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των γονέων τους, το μορφωτικό τους επίπεδο, τις συνθήκες που επικρατούν στην ευρύτερη τοπική κοινωνία που ζουν και αναπτύσσονται και το κατά πόσο αυτοί οι παράγοντες μπορούν να συμβάλλουν στην ομαλή γλωσσική τους ανάπτυξη.

Έτσι λοιπόν είναι σαφές πως η συγκεκριμένη έρευνα είναι δυνατό να αξιοποιηθεί στα πλαίσια της προώθησης δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής εντός του νηπιαγωγείου, αφού αποδεικνύει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο πως τα παιδιά ακόμα και σε αυτήν την μικρή και τόσο ευαίσθητη ηλικία μπορούν να εκφέρουν ένα λόγο ο οποίος είναι κατανοητός και δομημένος και να απεμπλακούν από τα τυπικά μοντέλα διδασκαλίας τα οποία στηρίζονται κυρίως στην ανάγνωση από την πλευρά του νηπιαγωγού. Υπό αυτό λοιπόν το πρίσμα είναι ξεκάθαρο πως θα πρέπει να πραγματοποιούνται εντός της τάξεως σε καθημερινό επίπεδο δραστηριότητες οι οποίες θα έχουν ως αποτέλεσμα την ενίσχυση των τρόπων με τον οποίο τα παιδιά προσλαμβάνουν τα ερεθίσματα του περιβάλλοντος γύρω τους, τη διευκόλυνσή τους ως προς τον τρόπο με τον οποίο τα ερμηνεύουν και τα κωδικοποιούν, στην ανάπτυξη των ικανοτήτων τους.

Ο νηπιαγωγός οφείλει να είναι σε θέση για να καταβάλει διαρκώς προσπάθειες προκειμένου να παρέχει στα παιδιά μια ευρεία ποικιλία ερεθισμάτων, τροφοδοτώντας τα διαρκώς με πληροφορίες που θα αφομοιωθούν από αυτά και θα αποτελέσουν σε μεγάλο βαθμό τη βάση για την ομαλή ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Είναι λοιπόν σαφές πως ο χαρακτήρας της εκπαίδευσης των μαθητών ιδιαίτερα της προσχολικής ηλικίας είναι καταλυτικός, αφού μπορεί να επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό τη μετέπειτα ζωή τους. Οι δραστηριότητες της δημιουργικής γραφής οφείλουν να αξιοποιούνται στα πλαίσια του αναλυτικού προγράμματος σπουδών του νηπιαγωγείου, καθώς έχει διαπιστωθεί πως μπορούν να συμβάλλουν με μοναδικό τρόπο στην ανάπτυξη της κριτικής, αναλυτικής και συνθετικής σκέψης των παιδιών. Αυτό που πρέπει να καταστεί απόλυτα σαφές είναι πως δεν είναι

αναγκαία η επίσημη θεσμοθέτηση της δημιουργικής γραφής ως ένα αυτόνομο μάθημα στα πλαίσια του αναλυτικού προγράμματος. Αυτό που χρειάζεται πάνω από όλα είναι ο ίδιος ο εκπαιδευτικός να έχει πλήρη επίγνωση του τρόπου με τον οποίο μπορεί να βοηθήσει καλύτερα τα παιδιά και να έχει και την απαραίτητη κατάρτιση προκειμένου να προχωρήσει στο σχεδιασμό τέτοιου είδους δραστηριοτήτων. Στα πλαίσια λοιπόν μελλοντικών ερευνών θα μπορούσε να διερευνηθεί και ο τρόπος με τον οποίο η δημιουργική γραφή μπορεί να επηρεάσει τους μαθητές και να συσχετιστεί και με άλλα γνωστικά πεδία όπως η μουσική, το θέατρο, η εξοικείωση των μαθητών με την σύγχρονη τεχνολογία (Mak & Coniam, 2008).

Επιπροσθέτως, θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως με βάση αυτή τη συγκεκριμένη έρευνα που πραγματοποιήθηκε διαπιστώθηκε πως η αξιοποίηση οπτικοακουστικού υλικού στα πλαίσια της διδασκαλίας μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό διδακτικό εργαλείο. Αν οι μαθητές αφεθούν ελεύθεροι ώστε να μπορέσουν να απεμπλακούν από τα στενά όρια της αντίληψής τους, ενισχύοντας και ενδυναμώνοντας τη φαντασία και τη δημιουργικότητα τους μπορούν να κατακτήσουν σημαντικές δεξιότητες. Επομένως, στα πλαίσια του μαθήματος θα μπορούσαν να αξιοποιούνται διάφορα διδακτικά μέσα τα οποία χαρακτηρίζονται από πολυτροπικότητα, όπως είναι για παράδειγμα οι φωτογραφίες, τα εικονογραφημένα βιβλία και τα παραμύθια, δίνοντας όμως έμφαση κάθε φορά σε όλα τα στοιχεία που αυτά εμπεριέχουν, δηλαδή το κείμενο, την εικόνα και τον ήχο, ταυτόχρονα και σε συνδυασμό μεταξύ τους και όχι εστιάζοντας αποκλειστικά και μόνο στο κομμάτι της αφήγησης

Παράλληλα, θα πρέπει να επισημανθεί πως η αξιοποίηση της εικόνας στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας μπορεί να συμβάλλει θετικά στον οπτικό γραμματισμό των μαθητών. Αυτό είναι ένα στοιχείο το οποίο θα πρέπει να ληφθεί υπόψη από το νηπιαγωγό προκειμένου να καθοδηγήσει τα παιδιά στον τρόπο με τον οποίο μπορούν να αξιοποιήσουν και να αντλήσουν όλα τα στοιχεία τα οποία μία εικόνα μπορεί να τους παρέχει. Στην περίπτωση που τα παιδιά κατορθώσουν να οδηγηθούν στη διατύπωση υποθέσεων έχοντας ως αφετηρία κάποια από τα στοιχεία που τους παρέχει η εικόνα, τότε αυτή μεταβάλλεται σε ένα μέσο που θα έχει ως αποτέλεσμα τελικά τη διατύπωση ενός δικού τους λόγου.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αναγνωστόπουλος, Β.Δ. (1998). *Γλωσσικά παιχνίδια*. Διαδρομές 51, 166-173

Βακάλη, Α. Π., Ζωγράφου-Τσαντάκη, Μ., & Κωτόπουλος, Τ. Η. (2013). Η Δημιουργική Γραφή στο Νηπιαγωγείο: επίκεντρο.

Βασιλαράκης, Ι. Ν. (1994). Λογοτεχνία και δημιουργική έκφραση των παιδιών Ή: αναζητώντας πρόσωπα αναγνωστών/συνομιλητών μέσα στην τάξη. Στο Β. Αγγελοπούλου Ι. Ν. Βασιλαράκης (επιμ. , *Φιλαναγνωσία και Παιδική Λογοτεχνία* (σσ. 95-112). Αθήνα: Εκδόσεις Δελφίνι.

Γιωτοπούλου Κ., (2013). Η κινηματογραφική ταινία στο μάθημα της λογοτεχνίας στην ελληνική εκπαίδευση Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο Ειρήνη Ανδριανοπούλου, Ινστιτούτου Οπτικοακουστικών Μέσων (ΙΟΜ), *Συχνότητες, Τεύχος 10*, (Απρίλιος – Αύγουστος 2010), σελ. 15-20.

Θεοφιλίδης, Χ. (1988). *Η τέχνη των ερωτήσεων*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Θεοδωρίδης, Μ. (2001). *Πάμε σινεμά; Πρόγραμμα γνωριμίας με τον Κινηματογράφο*, Υπουργείο Πολιτισμού - ΥΠ.Ε.Π.Θ. - Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, Αθήνα.

Κανατσούλη, Μ. (1997). *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της παιδικής λογοτεχνίας*. Θεσσαλονίκη: UNIVERSITY STUDIO PRESS A.E

Καραγιάννης Σ. (2010). Η Δημιουργική Γραφή ως καινοτόμος δράση στο σχολείο: όψεις, Ημερίδα «Καινοτομίες και κριτική σκέψη: αναζητώντας πρακτικές για την σχολική τάξη», (27 Φεβρουαρίου 2010), ΤΠ.Γ.Β.Μ.Θ.- Ελληνοαμερικάνικο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κολλέγιο Αθηνών Κολλέγιο www.scribd.com/doc

Καρακίτσιος, Α., (2002). *Σύγχρονη παιδική ποίηση*. Αθήνα: Σύγχρονοι Ορίζοντες

Καρακίτσιος, Α., (2006). *Παιδική λογοτεχνία & Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός

Καρακίτσιος, Α. (2012). “Δημιουργική Γραφή: μια άλλη προσέγγιση της λογοτεχνίας ή η επιστροφή της Ρητορικής;” *Κείμενα*, 15 (ηλεκτρονικό περιοδικό) Ανακτήθηκε 15 Ιουλίου 2013. <http://keimena.ece.uth.gr/main/t15/02-karakitsios.pdf>

Καρακίτσιος, Α. (2013). *Διδασκαλία της Λογοτεχνίας και Δημιουργική Γραφή*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός.

Κορωναίου, Α. (2001). “Σχολείο και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας”, στο: *Παιδί και Κινηματογράφος*. Αθήνα: Σαβάλλας.

Κουκουλομάτης, Δ. (2004). Λογοτεχνία και γλώσσα: αμφίδρομη σχέση. Στο Α. Κατσίκη-Γκίβαλου (επιμ. , *Η Λογοτεχνία Σήμερα. Όψεις, Αναθεωρήσεις, Προοπτικές* (σσ. 2 2-284). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κουλουμπή - Παπαπετροπούλου , Κ. (1988). Η ποίηση στο νηπιαγωγείο, στο Η παιδική λογοτεχνία και το μικρό παιδί, στο *Εισηγήσεις στο Β΄ Σεμινάριο του Κ.Ε.Π.Β.*, Αθήνα: Καστανιώτης.

Κωνσταντινίδου, Β., Ματθαίου, Σ. Χαβιάρης, Π. (1997). *Ταξιδεύοντας και Δημιουργώντας. Μουσική, Θέατρο, Εικαστικά, Λογοτεχνία, Παιχνίδι, Φαντασία, Έκφραση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κωτόπουλος, Η. Τ. (2014). *Πράξη και διδασκαλία της δημιουργικής γραφής στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα*. Ανακτήθηκε από:

http://www.eens.org/EENS_congresses/2014/kotopoulos_triantafyllos.pdf

Κωτόπουλος Η. Τ. (2012). “Η «νομιμοποίηση» της Δημιουργικής Γραφής”. *Κείμενα*, 15 (ηλεκτρονικό περιοδικό), . <http://keimena.ece.uth.gr/main/t15/03kotopoulos.pdf>

Κωτόπουλος Η.Τ., Βακάλη Α., Νάνου Β. & Σουλιώτη Δ. (2014). *Πρακτικά Ιου Διεθνούς Συνεδρίου «Δημιουργική Γραφή»*, (4-6 Οκτωβρίου, 2013), Αθήνα. Φλώρινα: Π.Μ.Σ. «Δημιουργική Γραφή».

Μπιρμπίλη, Μ. (2008). *Προς μια Παιδαγωγική του διαλόγου. Η σημασία και ο ρόλος των ερωτήσεων στην Προσχολική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.

Νικολαΐδου, Σ. (2012). Δημιουργική Γραφή στο σχολείο. Το τερπνόν μετά του ωφελίμου. *Κείμενα: Ηλεκτρονικό Περιοδικό Παιδικής Λογοτεχνίας*, 15. Ανακτήθηκε στις 15 Ιουλίου 2013.

Ντάγιου, Ε. (2008). Limerick: η ανταπόκριση στο ποιητικό είδος και η αξιοποίηση των συμβάσεών του σε μία τάξη του Δημοτικού Σχολείου .Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Σχολή Παιδαγωγική. Τμήμα Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης.

Παπαδόπουλου, Σ. Μ. (2005). *Η Ολική Γλώσσα. Στη Διδακτική της Γλωσσικής Έκφρασης για την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.

Παρασκευόπουλος, Ι. (1985). *Εξελικτική Ψυχολογία*. Αθήνα.

Παρασκευόπουλος, Θ. (2005). *Συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών. Το συναίσθημα του φόβου*. Αθήνα: Ατραπός.

Πασσιά, Α. & Μανδηλαρά, (2001). *Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής. Το παράδειγμα του CD-ROM «δημιουργική γραφή για παιδιά δημοτικού»* Εκδόσεις Πατάκη

Σάλλα-Δοκουμετζίδα, Τ. (1996). *Δημιουργική φαντασία και παιδική τέχνη*. Αθήνα: Εξάντας.

Σαμαρά, Ε. (2009). *Το βλέμμα του συγγραφέα*. Θεσσαλονίκη : University Studio Press

Σολδάτος, Γ. (1995). «*Η ιστορία του ελληνικού κινηματογράφου*», Αθήνα: Εκδόσεις Αιγόκερως.

Σουλιώτης, Μ. (1995). *Αλφαβητάριο για την ποίηση*. Θεσσαλονίκη: Δεδούσης.

Σουλιώτης, Μ. (2012). Για το ταλέντο και την έμπνευση. *Ηλεκτρονικό Περιοδικό Κείμενα*, τεύχος 15. Ανακτήθηκε στις 17 Αυγούστου 2013.

Στασινοπούλου, Μ., (2000). «Ο κινηματογράφος στον ελληνικό αστικό χώρο και η κινηματογραφική εικονογραφία της ελληνικής πόλης στο Μεσοπόλεμο: ασύμβατες πορείες, διαφορετικές ταυτότητες». *Η πόλη στους νεότερους χρόνους*. Αθήνα: Εκδόσεις Μνήμων

Τσιλιμένη, Τ. & Παπαρούση, Μ. (2010). *Η τέχνη της μυθοπλασίας και της δημιουργικής γραφής. Συγγραφείς και θεωρητικοί μιλούν για την τέχνη του μυθιστορήματος*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Φερρό, Μ. (2002), «*Κινηματογράφος και ιστορία*», Αθήνα: εκδόσεις Μεταίχμιο.

Ξένη Βιβλιογραφία

Baker, S., Gersten, R., & Graham, S. (2003). Teaching expressive writing to students with learning disabilities: research-based applications and examples. *Journal of learning disabilities*, 36(2), 109–150. <https://doi.org/10.1177/002221940303600204>

Banyard, P., & Hayes, N. (1994). *Learning and remembering*.

- Barron, F. and Harrington, D.M. (1981) Creativity, Intelligence, and Personality. *Annual Review of Psychology*, 32, 439-476. <http://dx.doi.org/10.1146/annurev.ps.32.020181.002255>
- Brookes, I. & Marshall, M. (2004) *Good writing guide*. New York: Harap Publishers Ltd.
- Brookfield, S. (1985). Self-directed learning: From theory to practice. *News Directions for Continuing Education* 25. San Francisco; Jossey-Bass.
- Calkins, L. M. (1986). *The art of teaching writing*. Heinemann Educational Books Inc., 70 Court St., Portsmouth, NH 03801.
- Craft, A. (2005). *Creativity in Schools: Tensions and Dilemmas*. *Creativity in Schools: Tensions and Dilemmas*. 10.4324/9780203357965.
- Creswell, J. W. (2008). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage Publications, Thousand Oaks, CA.
- Ferrari, A., Cachia, R., & Punie, Y. (2009). *Innovation and Creativity in Education and Training in the EU Member States: Fostering Creative Learning and Supporting Innovative Teaching*. *JRC Technical Notes*. Publication of the European Community.
- Flower, L., & Hayes, J. R. (1981). A Cognitive Process Theory of Writing. *College Composition and Communication*, 32, 365-387. <https://doi.org/10.2307/356600>
- Gardner, H. (1991). *The unschooled mind: How children think and how schools should teach*. Basic Books.
- Gardner, H., Krechevsky, M., Sternberg, R. J., Okagaki, L. (1994). Intelligence in context: Enhancing students' practical intelligence for school. In McGilly, K. (Ed.), *Classroom lessons. Integrating cognitive theory and classroom practice* (pp. 105–127). Cambridge, MA: Bradford Books.
- Graham, S., & Harris, K. R. (2005). Improving the Writing Performance of Young Struggling Writers Theoretical and Programmatic Research From the Center on Accelerating Student Learning. *The journal of special education*, 39(1), 19-33.
- Greimas, A. J. (1983). *Structural Semantics: An Attempt at a Method*, trans. D. McDowell, R. Schleifer, and A. Velie. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Hunt, K. W., & O'Donnell, R. (1970). *An Elementary School Curriculum to Develop Better Writing Skills*.

- Jacobs, L (2006). *Τα εκφραστικά μέσα του κινηματογράφου*. Αθήνα: Καθρέφτης.
- Kail, M., & Fayol, M. (2000). *L'acquisition du langage. Vol. II. Le langage en développement. Au delà de trois ans*. Presses Universitaires de France.
<https://doi.org/10.3917/puf.fayol.2000.02>
- Kapka, D., Oberman, D. A. (2001). Improving student writing skills through the modeling of the writing process. *Research Project, Saint Xavier University and SkyLight Professional Development Field-Based Masters Program*. ERIC ED 453 536.
- Kellogg, Ronald. (2008). Training writing skills: A cognitive development perspective. *Journal of Writing Research*. 1. 10.17239/jowr-2008.01.01.1.
- Kuhl, N. (2005). Personal Therapeutic Writing vs. Literary Writing. Στο A. Leahy (επιμ.), *Power and identity in the creative writing classroom: The Authority Project*. Clevedon: Multilingual Matters, 3–12.
- Lubart, Todd & Zenasni, Franck & Barbot, Baptiste. (2013). *Creative Potential and Its Measurement*. *International Journal for Talent Development and Creativity*. 1. 41-50.
- Mak, B., & Coniam, D. (2008). Using wikis to enhance and develop writing skills among secondary school students in Hong Kong. *System*, 36(3), 437-455.
- McVey, D. (2008) Why all writing is creative writing. *Innovations in Education and Teaching International* 45(3):289-294.
- Mezirow, J. (1991). *Transformative Dimensions of Adult Learning*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Mialaret Gaston, Malandain Claude. Etude de la reconstitution d'un récit chez l'enfant à partir d'un film fixe.. In: *Enfance, tome 15, n°2, 1962*. pp. 169-190.
- Moran, S, (2010). Creativity in School. In K. Littleton, C. Wood & J. K. Staarman (eds.), *International Handbook of Psychology in Education* (pp. 319-359). Emerald.
- Özbek, A. (2006). *The effect of a creative thinking programme on EFL students' attitudes towards their own creativity in writing*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Parsons, M. J. (1987). *How we understand art: A cognitive developmental account of aesthetic experience*. Cambridge: Cambridge University Press.

Pawliczak, Joanna. (2015). Creative Writing as a Best Way to Improve Writing Skills of Students. *English Teaching*. 12. 347-352. 10.17265/1539-8072/2015.05.004.

Pretz, J.E., Naples, A.J., & Sternberg, R.J. (2003). *Recognizing, defining, and representing problems*.

Ramet, A. (2010). (7th Ed) *Creative Writing: How to unlock your imagination, develop your writing skills – and get published*. UK: How to books LTD.

Richards J. (1990) New Trends in the Teaching of Writing in ESL/ EFL in Wang Z. (ed.) *ELT in China. Papers Presented at the International Symposium on Teaching English in the Chinese Context, Foreign Language Teaching and Research Press, Beijing*.

Rosenblatt, L. M. (1970). *Literature as exploration*. London: Heinemann Educational Books LTD.

Sadoul, G., (1985), «*Η Ιστορία του Παγκόσμιου Κινηματογράφου*», μτφρ. Αντ. Μοσχοβάκη, Αθήνα: εκδόσεις Δαμιανός-Δωδώνη.

Sternberg, R. J. (Ed.). (2000). *Handbook of intelligence*. New York: Cambridge University Press.

Smith, C. B. (2000). *Writing instruction: Current practices in the classroom* (ERIC Document Reproduction Service No: ED446338).

Tompkins, G. (1982) Seven reasons why children should write stories. *Language Arts* 59(7):718-721.

Walker, B., Shippen, M. E., Alberto, P., Houchins, D. E., & Cihak, D. F. (2005). Using the Expressive Writing program to improve the writing skills of high school students with learning disabilities. *Learning Disabilities Research & Practice*, 20(3), 175-183.

Zimmerman, B., & Kitsantas, A. (2002). Acquiring writing revision and self-regulatory skill through observation and emulation. *Journal of Educational Psychology*, 94, 660-668.

Διαδικτυακή Βιβλιογραφία

«Ταξίδι στη Σελήνη», η πρώτη ταινία επιστημονικής φαντασίας, Τελευταία ανανέωση 27 Ιουλίου. 2011 (<https://tvxs.gr/>)

Η ιστορία του Κινηματογράφου 6/10/2019 <https://www.paredose.net/712?print=print>

Ένωση Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΕΕΜΑΠΕ) (2014)
<http://www.primarymusic.gr/>

ΕΣΠΑ (2007-2013), Βασικό Επιμορφωτικό υλικό ΤΟΜΟΣ Γ' «ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΤΕΧΝΩΝ Στην Εκπαίδευση»

<http://users.sch.gr/aparaske/site5/wordpress/wpaparaske/tehn es.pdf>

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΦΙΛΜ http://gym-n-kallist.rod.sch.gr/programs/2012-13/politistika/exelixi_film/exelixi_film.htm

Όμιλος Κινηματογράφου (2014-2015): Ο Κινηματογράφος στο σχολείο, Ανοικτό παράθυρο στον κόσμο (<http://1dimaeithess.thess.sch.gr/kinimatografou.doc>)

Πρόγραμμα «Πάμε Σινεμά»
http://www.pamecinema.net/epsilonkappaialphaiotadeltaepsilonupsilontauiot_akappa972-epsilonkappa972.html

Εικόνα Εξωφύλλου: <https://blogs.sch.gr/mkoumanakou/dimioyrgiki-grafi/>